Mızraklı İlmihal

بسم الله

İLMiHAL MIZRAKLI

SUNUŞ

Mızraklı İlmihal'le ilk tanışıklığım çok hoş olmadı: Çocukluğun verdiği cesaretle ilmihal bilgilerimle biraz övündüğüm zamanlarda mahalle camimizin hocası bana, ilk bakışta zor gözükmeyen bazı sorular sordu. Bunlara mantıkî cevaplar vermeye çalıştım ama boşuna. Hoca çekmecesinden cildi ve yapraklan hayli eskimiş Osmanlıca küçücük bir kitap çıkardı ve önce ortadaki metinden sonra da sayfa kenarlarındaki ek bilgilerden okumaya başladı. Bana şiir gibi gelen, öğretici tarafı ve akılda kalma oranı çok yüksek bu bilgilerin Mızraklı ilmihal'de yer aldıklarını sonradan öğrendim.

Yıllar sonra Boğaz hattı vapurlarından birinde, bir akşamüstü İsmet Özel Bey'le, Müslüman okur-yazarların pek de bilmeden eski kültürel değerlere karşı kayıtsız ve tenkitçi bir tavır takınmalarının mantığı (belki de mantıksızlığı) üzerine konuşuyorduk. Şahit olunmuş ortak olaylardan biri Namık Kemal'in şiirinin değeri, diğeri de dudak bükülerek geçilen Mızraklı İlmihal'di.. Neticede karar verdik: Mızraklı İlmihal'i ben yayına hazırlayacaktım, Çıdam Yayınları da basacaktı.

İlk fırsatta bir Mızraklı ilmihal edindim ve yıllar sonra yeniden okudum. İtiraf edeyim, kitapta yer alan bilgi, zihniyet, bakış açısı ve dünya görüşünün Müslüman Türk halkı arasında sırf muhteva olarak değil kalıp olarak da günümüze kadar bu ölçüde yaşadığını görmekten hem etkilendim hem de hoşlandım. Bu topraklarda yaşayan insanların dînî-ahlâkî, sosyolojik ve siyasî davranışları üzerinde kafa yormak isteyenler için kitapta hayli malzeme var diyebilirim.

Mızraklı İlmihal Hz. Âdem'le/ilk insanla başlayıp ölümle/insanın bu dünyadan ayrılışıyla bitiyor. Bu aradaki konuların anlatılış tarzı modern anlamda metodik değildir. Bir bakıma Kur'an'ın meseleleri anlatış tarzına benzer bir yol izlenerek inançları, ibadetleri, ahlâk kurallarını vs. hayatın ayrılmaz ve bölünemez birer parçaları gibi içice, yanyana verme tarzı seçilmiştir. Klasik dönemde büyük kalabalıklara yönelik olarak düşünülen bütün kitaplarda olduğu gibi burada da "terğîb ve terhîb" yani okuyucuyu teşvik etmek/heveslendirmek veya sakındırmak/korkutmak için özel bir usûl ve ifade kullanıldığı görülecektir. Bunu -genellikle yapıldığı gibi- bir abartma görmek yerine hedefe ulaşmak için bilerek yapılan bir davranış olarak görmenin daha doğru olacağını sanıyorum.

Merhum Seyfettin Özeğe kataloguna göre ilk baskısı 1842'de yapılan (katalogda 1922'ye kadar yapılmış 26 basımın tanıtımı yapılıyor), halen de Osmanlıca baskıları devam eden Mızraklı İlmihal anonim bir eser mahiyetindedir. -Bir çok baskısının kenarında namazlar, dualar ve tasavvuf-ahlâkla ilgili küçük risaleler de yer almaktadır. Yazmalarına bakma imkânımız olmadığından telifinin tarihi hakkında kesin bir bilgiye ulaşamadık. Bununla beraber dili itibariyle ilk baskısından bir iki asır evvel yazıldığı tahmin edilebilir. Kesin olan şey Birgivî'den (Öl. 1573) sonra yazıldığıdır, çünkü kitapta Birgivî'ye atıflar bulunmaktadır.

Kitabı baskıya hazırlarken, -anlaşılması mümkün olduğu müddetçe- diline ve ifade biçimine dokunmamaya çalıştım. Az sayıdaki Arapça metinlerin tercümelerini aktarırken bazı

kelime ve terkipler için parantez içinde karşılıklar verdim, yine parantez içinde bazı kelimeleri bugünkü kullanılışlarına göre tamamladım, bir kısım terimler için de dipnot şeklinde açıklamalar koydum. Metinde olmayan paragraf ve noktalama işaretleri gibi düzenlemeler yapılmıştır. Bununla beraber tabir yerinde ise bir "roman" gibi okunmasına mani olmamak için konu başlıkları koymayı tercih etmedim, yalnız arananın kolay bulunması için konu başlığı olabilecek kelime ve kısımların altını çizdim, (bunlar metinde siyah dizilmiştir).

Bugüne kadar okumadıysanız ilmihal bilgilerinizi bir de Mızraklı'dan okuyun. Hidayet ve başarı Yüce Allah'tandır.

Dergâh, 18 Ekim 1989 **İsmail KARA**

İKİNCİ BASKI İÇİN

Mızraklı ilmihal beklediğimizden daha fazla ilgi gördü ve az sayıda gerçekleştirilebilen birinci baskısı tükendi. Bunun kadar önemli bir şey daha oldu: Benim gibi yıllar önce Mızraklı'yı okuyan arkadaşlar eski bir dosta yeniden kavuştuklarını, yeni okuyanlar da bu kitabın bugüne kadar nasıl hafife alındığını veya ihmal edildiğini anlayamadıklarını belirttiler. Böyle bir paylaşmaya "baş üzre yerin var"dan başka ne denir?

Özellikle genç arkadaşların istekleri doğrultusunda bu baskı için metindeki parantez içi açıklama ve karşılıklarla dipnotları çoğalttım.

Bu arada Ahmetli/Manisa merkez vaizi Ahmet Kurucan'dan bir mektup aldım. Diğer mektuplardan farklı olarak bu mektup üç noktaya dikkati çekti, bir yanlışımı da düzeltti. Ahmet Bey'e teşekkür ediyorum.

İ.K. 9 Mart 1990

ÖNSÖZ

Bismillâhirrahmânirrahîm.

"Bizi ilmi isteyenlerden ve ona rağbet gösterenlerden kılan Allah'a hamd olsun. Salât ve selâm âlemlere rahmet olarak gönderdiği Muhammed'e, O'nun âline ve bütün ashabına olsun".

Ve ba'du cümle peygamberlerin evveli Hazreti Âdem aleyhi'sselâm, âhiri bizim peygamberimiz Muhammedeni'l-Mustafa sallallâhu aleyhi ve sellem. Bu ikisinin arasında çok peygamberler gelmiştir. Onların sayısını Allah Taâlâ bilir. Kur'an-ı azimu'ş-şan'da ism-i şerifleri beyan olunan yirmi sekiz peygamberdir; herkesin bilmesi vaciptir dediler: Âdem, İdris, Nuh, Hûd, Salih, İshak, İbrahim, İsmail, Yakup, Yusuf, Şuayb, Lût, Yahya, Zekeriya, Musa, Harun, Davut, Süleyman, Yunus, İlyas, Elyesa', Zülkifl, Îsâ, Eyyûb, Muhammed; salavâtullahi âlâ nebiyyina ve aleyhim. Üzeyir, Lokman, Zülkarneyn; bu üçünde ihtilaf olundu: Kimi nebidir, (peygamberdir) dediler ve kimi velidir dediler.

Ve dahi Hazreti Âdem aleyhi's-selâm zürriyetindenim ve âhir zaman peygamberi Muhammed aleyhi's-salâtü ve's-selâm dinindenim ve ümmetindenim. Elhamdülillah, itikatta mezhebim Elh-i sünnet ve'l-cemaat. Ehl-i sünnet ve'l-cemaat demenin mânası, Resûlüllah'ın ashabı ve cemaatı her ne itikat üzere oldular ise ben dahi ol itikat üzere oldum demektir. Amelde mezhebim İmam-ı Âzam Ebu Hanife; ben İmam-ı Azam'ı imam edindim ve onun Kitabullah'tan ve hadis-i şeriften anlayıp çıkardığı meseleleri kabul ettim ve onun sözüyle ameli ihtiyar ettim.

"La ilahe illallah" demenin mânayı şerifi oldur ki ibadete lâyık ve müstahak bir zat yoktur ancak Allahu azimu'ş-şan vardır ve birdir, şeriki (ortağı) ve nazîri (benzeri) yoktur, mekândan

münezzehtir. "Muhammedün resûlüllah" demenin mânası oldur ki âhir zaman peygamberi Muhammed aleyhi's-selâm Allahu azimü'ş-şan'ın kuludur ve hem resulüdür. Biz dahi O'nun ümmetiyiz, elhamdülillah.

NAMAZ

Ve dahi namaza dört şey ile girilir: Farz ile, vacip ile, sünnet ile, müstehap ile. Namazda ellerin(i) kulağına kaldırmak sünnet, eli ayasını kıbleye teveccüh ettirmek sünnet, er kişi baş parmağını kulağı yumuşağına değ(d)irmek ve hatun kişi omuzuna beraber kaldırmak müstehap, "Allahu ekber" demek farz, tekbir aldıktan sonra el bağlamak sünnet, sağ elin(i) sol elinin üzerine komak sünnet, er kişi ellerin(i) göbeğinden aşağı komak ve hatun kişi göğsüne komak sünnet, bileğini pekçe kavramak müstahap.

Ve dahi namazda imam olsun, muktedi (imama uyan) olsun, yalnız olsun "Sübhaneke" okumak sünnet; eğer imam (ise) yahut yalnız ise "eûzu' okumak sünnet; "Besmele" okumak sünnet; "Fâtiha-yı şerife" okumak vacip; bir sûre koşmak vacip; üç âyet yahut üç âyet kadar bir uzun âyet okumak farz.

Ve dahi rükûda farz da var, vacip de var, müstehap da var: Belini eğdin farz bulundu, üç kere "sübhanellah" diyecek kadar eğlendin vacip bulundu, üç kere "sübhâne rabbiye'l-azîm" dedin sünnet bulundu, beş kere (ve)ya yedi kere dedin müstahap bulundu.

Rükûdan kıyama doğruldukta, kezâlik iki secde arasında doğrulup oturdukta bir kere "sübhanellah" diyecek kadar eğlenmesi İmam-ı Ebu Yusuf'a göre farz, İmameyn{*İmameyn: iki imam. Bu terim genellikle İmam-ı Azam'ın iki büyük talebesi imam Ebu Yusuf ve imam Muhammed için kullanılır. Fakat burada olduğu gibi bu üç imamdan birinin adı anılıyorsa İmameyn terimi diğer ikisini ifade eder. Aslında teknik olarak İmam-ı Azamla İmam-ı Muhammed için* ***"Tarafeyn"*** *(iki taraf), İmam-ı Azamla imam Ebu Yusuf için "Şeyhayn" (iki şeyh) terimleri kullanılır.}* kavline göre vacip; -sünnet demesi dahi var, esah olan vâciptir.-

Dahi secdede farz da var, vacip de var, sünnet de var, müstehap da var: Başını secdeye koydun farz bulundu, üç kere "sübhânellah" demek kadar eğlendin vacip bulundu, üç kere "sübhâne rabbiye'l-a'lâ" dedin sünnet bulundu, beş kere ya yedi kere dedin müstehap bulundu.

Ka'de-i ûlâda (ilk oturuşta) oturması vacip, ka'de-i ahîrede (son oturuşta) oturması farz, ikisinde de "et-Tehiyyat" okuması vacip. Farzların ve vaciplerin ve öğlenin ve cumanın evvel sünnetlerinin ve cumanın son sünnetinin yalnız ka'de-i ahîrelerinde ve sâir namazların her ka'desinde "salavât" duasın(ı) okumak sünnet, selâm lafzı vacip, iki yanına bakmak sünnet, pekçe bakmak müstehap.

ORUÇ

Ve dahi orucun farz olduğuna delil "Ey iman edenler! Sizden öncekilere farz kılındığı gibi oruç size de farz kılındı" (Bakara 2/43) âyet-i kelimesidir. Ve orucun farzı üçtür:

1. Niyet etmek,
2. Niyetin evvel ve âhir (son) vaktini bilmek,
3. Şafak yeri ağarmazdan evvelce vaktinden tâ gün batıncaya kadar orucu bozan şeylerden kendini hıfz etmek (korumak).

Ve dahi kişinin üzerine oruc(un) farz olmasının şartı yedidir:

1. Müslüman ola,

2. Baliğ (ergin) ola,
3. Akıllı ola,
4. Sağ ola,
5. Mukîm ola (yolcu olmaya),
6. Hayız olmaya,
7. Nifas (lohusalık) üzere olmaya.

Ve dahi orucu altı şey bozar:

(1) Yemek yemek,
(2) Ve içecek şeylerden bir şey içmek,
(3) Cima (cinsi münasebet),
(4) Hayız,
(5) Ve Nifas,
(6) Ağızı dolusu kusmak.

Bu altı şey orucu an-asıl (esastan) giderir. Ve bir kaç şey dahi vardır ki an-asıl gidermez, üzerinden farz sakıt olur (düşer) amma fazla olan sevabını giderir, çektiği açlık ve susuzluk yanına kalır deyü haberde varit olmuştur. Ol sonraki şeyler kizb (yalan), gıybet, nemime (koğuculuk), yalan yere yemin etmek gibi.

Ve dahi yedi nefer kimse orucu şer'an yer:

1. Hasta,
2. Müsafir,
3. Hayız,
4. Nifas üzere olan hatun,
5. Gebe hatun -kudreti yetmezse-,
6. Emzikli hatun -çocuğuna zarar olursa-
7. Şeyh-i fâni (çok yaşlı kimse).

Ve dahi oruçta niyet iki nevidir:

1. Ramazan (orucu), nafile (oruç), nezr-i muayyen (belirli adak orucu). Bu üçünün niyeti birdir. Evvel vakti günün dolunması, âhır (son) vakti gün zevale{***Zeval:*** *Güneşin tam ortada olduğu farzedilen, dik duran bir cismin gölgesinin sıfır olduğu vakit. Güneşin hataya doğru geçmeye başlamasıyla öğlenin vakti de girmiş olur.}* gelmeksizin yememiş içmemiş olsa niyet eder. Orucu tutarken gün zevale geldikten sonra niyet caiz olmaz.

2. Kaza (orucu), keffaret (orucu), nezr-i mutlak (mutlak adak orucu). Bu üçünün niyeti birdir. Evvel vakti günün dolunması, âhir vakti tan yeri ağarmazdan evvel niyet caizdir; tan yeri ağardıktan sonra üçüne dahi niyet caiz değildir.

Ve dahi oruç tutanlar üç nevidir: Cahiller(in) orucu, âlimler(in) orucu, enbiyaların) orucu. Cahiller orucu; yemezler, içmezler, cima etmezler, gayrı masiyeti (diğer günahları) işlerler. Âlimler orucu; yemezler, içmezler, cima etmezler, gayrı masiyeti de işlemezler. Enbiya orucu; onlar şüpheli olan şeylerden kaçarlar.

Oruç tutanların bayramı üç nevidir: Cahiller(in) bayramı, âlimlerin) bayramı, enbiya ve evliya(nın) bayramı. Ve cahiller bayramı; akşam oldukta iftar ederler, istediklerini yerler ve içerler, "bizim bayramımız budur" derler. Âlimler bayramı; akşam oldukta iftar ederler, "eğer Âllahu azimü'ş-şan tuttuğumuz oruçtan razı oldu ise bizim bayramımız budur, eğer razı olmadı ise bizim halimiz nice olur?" deyü tefekkür ederler. Amma enbiya ve evliya bayramı rü'yetullahtır (Allah'ı görmektir), onlar Allahu azimü'ş-şan'ın rızasına müştakdırlar.

Ve dahi cümle müminlerin bayramı beş nevidir:

1. Oldur ki kaçan bir müminin sol yanındaki melek kötü amel olarak yazmağa bir şey bulamaz ise,

2. Sekerâtu'l-mevtte (ölüm sırasında) müjdeci melekleri gelip "merhaba ya mümin sen Cennetliksin" deyü müjde ederler ise,

3. Kabre vardıkta kabrini Cennet bahçelerinden bir bahçe bulur ise,

4. Arşu'r-Rahman (Allah'ın Arşı) altında enbiya ve evliya ve ulema ve suleha (salih kişiler) ile gölgelenir ise,

5. Kıldan ince ve kılıçtan keskince ve gecenin karanlığından karanlık, bin yıl eniş ve bin yıl yokuş, bin yıl düz olan Sırat Köprüsü üzerinde yedi yerde olan suale cevap verip geçerse. Eğer veremez ise her birinde bin yıl azap olunsa gerektir. Ol yedi sual:

1. İmandan,
2. Namazdan,
3. Oruçtan,
4. Hacdan,
5. Zekâttan,
6. Kul hakkından,
7. Gusülden ve istinca{***İstinca:*** *Dışarı çıktıktan sonra su ile temizlenmek.}* dan ve abdestten.

Ve dahi bir kimse Ramazan-ı şerifte kast ile bir gün oruç yese keffaret ve kaza lazım gelir. Keffaret; bir kul (köle) azat eder, ona gücü yetmezse Ramazan ve oruç tutmak haram olan günlerden mâda günlerde arasını kesmeden altmış gün oruç tutar, ona da gücü yetmezse altmış fukarayı doyurur, Bir gün kaza; ol günün yerine bir gün oruç tutar.

Altı kimseye keffaret lazım gelmez:

1. Marîz (hasta),
2. Misafir,
3. Emzikli hatun -çocuğuna zarar olup tutmadı ise
4. Şeyh-i fâni (çok yaşlı kimse),
5. Açlıktan yahut susuzluktan helak olmaktan havf eden (korkan) kimse.

Bu altı kimseye keffaret lazım gelmez, özrü gittikten sonra ancak gününe gün olarak kaza lazım gelir.

Ve dahi yevm-i şek{***Yevm-i şek:*** *Şüphe ve tereddüt günü; Ramazan olması muhtemel olan fakat Ramazan hilâlinin görülmediği, Şabanın son günü mü yoksa Ramazanın ilk günü mü olduğu tam kestirilemeyen gün.}*te niyet bir kaç nevidir: Bir nevi kerahetle caizdir; yevmi-i şekte Ramazana niyet etmek yahut vâcip-i âhara (başka bir vacip oruca) niyet etmek yahut Ramazan ise Ramazan, değil ise nafileye veya gayrı vacibe niyet etmek. Bunlar kerahetle caizdir. Bir nevi dahi kerahetsiz caizdir; ol mutlak oruca niyet etmiş yahut Şabana yani nafileye deyü niyet etmiş. Bunlar kerahetsiz caizdir. Bir nevi dahi hiç caiz olmaz; ol "Ramazan ise niyet ettim, değil ise niyetsizim" dese hiç caiz değildir.

Ve dahi bir kimse Ramazanda savma (oruca) niyet etmese, geru öğleden (öğleden önce) yese İmam-ı Azam'a göre keffaret lazım değil, İmameyn katında keffaret lazım gelir. Ve eğer öğleden sonra yese bi'l-ittifak (ittifakla) keffaret lazım gelir -kütüb-i fikhıyede mesturdur-.

Ve dahi bir kimse iki (ve)ya üç Ramazandan birer gün oruç yese, her birinden ötürü birer keffaret mi eder yoksa üçüne bir keffaret mi eder, ihtilaflıdır. Ehvat (en ihtiyatlı) olan her birinden ötürü birer keffaret eder.

Ve dahi bir adamın Ramazandan borcu olsa, ol adam tutmasa, üzerinden yıl geçse bazı ulemanın beyanına göre ol adam günahkâr olur.

Ve dahi bir kimse keffaret tutar iken Ramazan-ı şerif gelse Ramazandan sonra tekrar tutmak lazımdır, evvelkiler sayılmaz.

Ve dahi bir kimse müddet-i sefere (yolculuk müddetine){*Bir kişinin -oruç tutma, Cuma namazı kılma mecburiyetlerinin kalkması, namazların kısa kılınması gibi-yolculuk (sefer) kolaylıklarından faydalanabilmesi, yani şer'an yolcu sayılabilmesi için normal araçlarla en az 18 saatlik bir yolculuğa çıkmış olması gerekir. Gidilen yer vatan veya oturulan yer değilse ve 15 günden az kalınacaksa seferîlik (yolculuk) hükümleri devam eder.}* niyet etmeksizin orucun(u) yese, badehu (sonra) sefere niyet etse, gitse hem kaza ve hem keffaret lazım gelir.

Ve dahi bir kimse Ramazanda sefere niyet etse, orucun(u) yese, badehu sefere gitmese kaza lazım olur, keffaret lazım olmaz. Velâkin akşama kadar yemek haramdır, sonra gününe gün olarak kaza tutar.

Ve dahi bir kimse sefere niyet etmeksizin orucun(u) yese, badehu cebren sefere sürseler ihtilaflıdır; esah (en doğru) olan hem kaza ve hem keffaret lazım olur.

Ve dahi bir kimse Ramazanda yirmi altı gün yahut eksik yahut ziyade; el-hâsıl bütün Ramazan olmaksızın mecnun (akıl hastası) olsa badehu ifakat bulsa (ayılsa, iyileşse) ol günleri kaza eder. Eğer Ramazanın evvelinden âhirine kadar hiç ifakat bulmayıp cününu (akıl hastalığı) müstemir (devamlı) olur ise ol Ramazanın orucu sakıt olur (düşer).

Ve dahi bir kimse sehven (unutarak) yese yahut sehven cima etse savmı (orucu) fasıt olmaz. Eğer savmı fasıt olur zan edip yese kaza lazım olur, keffaret lazım olmaz. Eğer savmı(nın) bozulmadığını bilip yese hem kaza ve hem keffaret lazım olur.

Ve dahi bir kimse deriyi yutsa yahut bir kimse boyalı ipliği çiğnese, boyasını yutsa yahut bir âher (başka) kimsenin tükrüğünü yutsa yahut kendi tükrüğünü taşra (dışarıya) çıkarıp yutsa yahut dişinin arasında olan taamı (yemek parçasını) yutsa, nohuttan ziyade olduğu takdirde bu suretlerin cümlesinde kaza lazım olur, sûret-i ahîrede ihtilaflıdır, esah olan bozar.

Ve dahi bir kimse avuç miktarı tuz yese, savmı bozar lakin yalnız kâza lazım olur, amma azacık yese orucu fasit olur -Eşbah'da mezkûrdur- Bir kimse hizmeti işlemek ile bunalsa, ikindiden sonra savmı yese hem kaza ve hem keffaret lazım olur; amma bir avret (kadın) ya cariye bunalsa, yese ancak kaza lazım olur -eğer hizmet işlemese erkeği yahut mevlâsı döğecek ise-.

Ve dahi bir kimse susam tanesini yalnız çiğnese savmı fasit olmaz, amma yutsa-çiğnesin çiğnemesin- her halde savmı fasit olur, kaza lazım olur.

Ve dahi oruç on beş nevidir: Üçü farz, üçü vacip, beşi haram, dördü sünnet. Farz olan; Ramazan, kaza, keffaret, bu üçü farzdır. Vacip olan; nezr-i muayyen, nezr-i mutlak (adak oruçları) ve nafileyi geri çevirmek (başlanıp bozulan nafile bir orucu kaza etmek), bu üçü vacip. Haram olan; Ramazan bayramında bir gün, kurban bayramında dört gün, yılda beş gün oruç tutmak haram. Sünnet olan; eyyâm-ı beyiz{***Eyyâm-ı bîz*** *(veya beyiz): Ay takvimine göre her ayın 13, 14 ve 15. günleri.}*, ve savm-ı Davud (gün aşın oruç) ve düşenbe (pazartesi) ve perşembe ve yevm-i aşura ve yevm-i arefe emsali eyyâm-ı mübarekede oruç tutmak sünnet.

Ve dahi oruç tutmanın on bir faidesi vardır:

1. Cehennem'e kalkan olur,
2. Sâir ibadeti kabul olur,
3. Bedeninin zikri olur,
4. Kibri kırar,
5. Ucbu (kendini beğenmişliği) kırar,
6. Huşûu ziyade eder,
7. Sevabı, mizanı (tartıyı) doldurur,
8. Allah Taâlâ ol kulundan razı olur,
9. İman ile vefat ederse Cennet'e erken dahil olur,
10. Kalbi nurlanır,
11. Aklı nurlanır.

GUSÜL

Ve dahi guslün farzı üçtür:
1. Bir kere ağzına su vermek,
2. Bir kere burnuna su vermek,
3. Bir kere cemî-i bedenini (bütün vücudunu) yıkamak.

Gusül dahi onbeş nevidir: Beşi farz, beşi vacip, dördü sünnet, biri müstehap. Farz olan: Hatunun hayızdan ve nifastan kesildikte, dahi (erkeğin) sünnet yeri avretin fercine (tenasül uzvuna) dahil oldukta, ve şehvetle meni geldikte, ve ihtilâm olup döşeğinde (ve)ya donunda meni buldukta; bu beş yerde gusül etmek farzdır. Vacip olan: Meyyiti (ölüyü) gasl etmek, dahi bir sabi (çocuk) bulûğa ermiş gusül etmek, ve eriyle avretin arasında meni bulunmuş, hangisinin olduğu bilinmese, ikisi de gusül etmek, ve bir adamın üzerine meni bulaşmış ne zamandandır bilmese gusül etmek, ve bir hatun dünyaya sabi getirmiş kan gelmedi ise gusül etmek -eğer kan gelmiş ise gusül farzdır- Sünnet olan: Cuma gün(ü) ve bayram günleri, ve ihram vakti -hangi niyete olursa-, ve Arafat vakti gusül eylemek. Müstehap olan: Bir kâfir imana gelmiş; küfür halinde cünüp ise gusül farz, değilse müstehaptır.

Dahi guslün haramı üçtür:
1. Erler erlere ve avretler avretlere gusül vaktinde göbeği altından dizi altına gelince olan mahalli birbirlerine göstermek,
2. Âlâ kavlin (bir görüşe göre) Müslüman hatunları kâfir avretlerine gusül ederken görünmek -sâir vakitlerde de hüküm böyledir-,
3. Suyu israf etmek.

Ve dahi guslün sünnetleri on dörttür:
1. Su ile istinca etmek,
2. Ellerin(i) bileğine kadar yıkamak,
3. Bedeninde necaset-i hakikiye (gerçek pislik) var ise gidermek,
4. Mazmaza ve istinşakta (ağza ve burna su vermede) mübalağa ederek (guslün) evvelinde adeta abdest almak,
5. Gusül abdestine niyet etmek,
6. Her azasını, suyu dokunurken oğuşturmak,
7. Evvel sağına sonra soluna sonra başına üçer kere su dökmek,
8. Eli ve ayağı(nın) parmaklarını hilallemek,
9. Ardını, önünü kıbleye döndürmemek,

10. Gusül ederken dünya kelâmı söylememek,
11. Mazmaza ve istinşakı üçer kere etmek,
12. Her azada sağdan başlamak,
13. Gusül ettiği yerde bevl etmemek (işememek),
14. Gusül ettiği yerde namaz kılmamak.

Bundan mâda guslün dahi nice sünnetleri Halebî'de ve gayride zikr olunmuştur.

TEYEMMÜM

Ve dahi teyemmümün farzı üçtür:
1. Niyet etmek -bu şarttır—,
2. Ellerin(i) pak toprağa vurup yüzüne kaplayu mesh etmek,
3. Ellerin(i) bir dahi toprağa vurup evvel sağ koluna sonra sol koluna bura bura mesh etmek. Bunlar (ikisi) rüküdür.

Ve dahi teyemmümün farz olduğuna delil: "Temiz toprağa teyemmüm ediniz" (Maide 5/6).
.

Ve dahi teyemmüm altı şeyden caiz değildir -meğer üstlerinde toz ola- :Demirden, bakırdan, tunçtan, kalaydan, alfandan, gümüşten. Bu altı şeyden mâda her şeyden caizdir, lakin yer (toprak) cinsi olmak şartındadır. Suyu aramak ve arayıp bul(a)mamak ve bir âdile (güvenilir kişiye) sormak ve ol âdil dahi salih olmak şartındadır.

Ve dahi teyemmümün şartı beştir:
1. Niyet etmek,
2. Mesh etmek,
3. Teyemmüm ettiği şey yer cinsinden olmak -yer cinsinden olmazsa üzerinde toz olmak lazımdır-,
4. Yer cinsi yahut toz pak olmak,
5. Suyun istimaline hakikaten yahut hükmen kudreti olmamak.

Ve dahi sünneti yedidir:
1. Besmele okumak,
2. Ellerin(i) pak toprağa vurmak,
3. Ellerini vurdukta bir kere Öte beri(ye) çekmek,
4. Parmakların(ı) açmak,
5. Elini silkmek,
6. Evvela yüzüne mesh etmek,
7. Kolların(ı) bura bura mesh etmek.

Ve su aramanın şartı dörttür:
1. Mamurluk ola,
2. Su haber verdilerse,
3. Zann-ı galibi (kesin bilgiye yakın zannı) var ise,
4. Korkuluk değil ise su aramak şartındandır.

Dahi bir kimse suyu bulsa amma suyun olduğu mahal bir milden ziyade ise, eğer (namaz) vakti geçecek ise ol zaman teyemmüm caizdir; eğer bir milden eksik ise ve vakit geçmeyecek ise ol zaman teyemmüm etmek caiz değildir.

Dahi bir kimse suyu arasa, bul(a)masa, teyemmüm etse, namazı kıldıktan sonra su görse, namazı iade eder mi etmez mi? ihtilaflıdır, esah olan etmez.

Ve dahi bir kimse ıslansa amma abdest almağa su bulmasa, teyemmüm edecek yer dahi bulmasa, bir parça çamur kurutup ondan teyemmün eder.

Ve beş kişi teyemmün etse içinden birisi suyu görse beşinin de teyemmümü bozulur. Dahi bir kimse bir bardak su getirse, "içinizden biriniz abdest alın" dese beşinin de teyemmümü fasit olur. Amma "beşiniz de abdest alın" dese, halbuki o su bir adama kifayet etse beşinin de teyemmümü sahih olur.

Dahi bir kimse cünüp olsa, bir yerde su bul(a)masa, illa camide bulsa, teyemmüm eder, ondan suyu almağa girer. Eğer camiye girip su bulamazsa namaz için başka teyemmüm lazımdır. Bir kimse cami içinde oturur iken ihtilâm olsa teyemmüm eder ondan çıkar.

Dahi bir kimsenin elleri kesik olsa teyemmüm eder, lâkin ol kimsenin istinca edecek kimsesi var ise istinca sakıt olmaz (düşmez), eğer yok ise sakıt olur. Ve eğer elleri ve ayakları kesik olsa İmameyn'e göre namazı dahi sakıt olur, İmam-ı Ebu Yusuf a göre kılar.

Ve dahi cuma namazında teyemmüm caiz değildir, yani abdest alsa, geç kalıp cuma fevt olur deyü acele teyemmüm eylese caiz değildir—bedeli olduğundan ötürü{*Kılınamadığı zaman Cuma namazının bedeli öğle namazıdır.}*-. Hurma suyu ile abdest almak caizdir.

Bir kimse yolda ihtilâm olsa, teyemmüm eder namazı kılar. Öğleye dek gider, ikindinin vakti gelip öğlenin vakti çıkacak, ol zaman teyemmün eder, öğleyi kılar. İkindiden sonra su bulsa sabah namazı ile öğle namazını iade eder mi etmez mi? ulema ihtilaf ettiler; bir kavilde çevirir, bir kavilde çevirmez, -bu mesele sahib-i tertibe{***Sahib-i tertib:*** *Üzerinde kaza namazı bulunmayan veya en fazla beş vakit namazı kazaya kalmış olan kişi.}* göre olmak muhtemeldir-.

Bir adamın merkebinde su olsa, merkebi gaip etse, teyemmüm eder, namaz kılarken himar (merkep) çağırsa (bağırsa) adbesti bozulur.

Dahi bir adam binekli olsa, ayakdaşları onu beklemese, atının üzerinde iken teyemmüm eder, îmâ ile namazı kılar. Amma korkuluk yok imiş lâkin hava ziyadesiyle soğuk; eğer gusül eylese donacak, teyemmüm ile namazı kılar. Lakin yola giden adam heybesinde kiremit (ve)ya bir tuğla taşımak lazımdır, zira teyemmüm edecek olsa ortalık yaş ise ol zaman tuğla ile teyemmüm eder, namazı kılar, -kiremit ve tuğla ile teyemmüm caizdir diyenlere göre-.

Dahi bir kimse bayram namazına dursa, abdesti bozulsa; eğer tekrar abdest alsa, bayram namazına yetişemez ise yahut ziyade izdiham olmak havfı (korkusu) olsa teyemmüm eder, namaza durur İmam-ı Azam'a göre, İmameyn kavline göre abdest alır.

İSTİNCA, İSTİBRA ve İSTİNKA

Ve dahi **istinca** ve **istibra ve istinka:** İstinca, (dışarı çıktıktan sonra) su ile mahall-i mahûdu (makatı) yıkamak; istibra, sadekârlıktan sonra mesanenin yaşlığı gidinceye kadar gerek gezinerek ve gerek âher (başka) veçhile eğlenmeğe; istinka, pak olduğuna kalbi mutmain olmağa derler.

İstinca dahi altı nevidir: Biri farz, biri vacip, biri sünnet, biri müstehap, biri mendup, biri bid'at. Farz olan: Esvabında (elbisesinde) ve bedeninde ve namaz kılacak mekânında bir dirhemden ziyade necaset (pislik) olsa su ile gidermek farzdır. Kezâlik gusül ederken de istinca farzdır. Vacip olan: Esvabında ve namaz kılacak mekânında dirhem miktarı necesat olsa gidermek vaciptir. Sünnet olan: Dirhemin yarısı kadar olsa gidermek sünnettir. Müstehap olan: Cüzî necaset olsa gidermek müstehaptır. Mendup olan: Bir kimsenin makatı yaş iken yellense yıkamak menduptur. Bid'at olan: Bir kimse kuru iken yellense yıkaması bid'attir.

İstincanın sünnetleri: Taş ile (ve)ya toprak ile silinmek, —bundan sonra su ile yıkanmak da sünnettir-. Eğer taş ve toprak ile necaset gitmeyip dirhemden ziyade kalırsa yahut dirhemden ziyade makatın etrafına bulaşmış ise su ile yıkamak farz olur. Ve pak bez ile silmek; eğer bez yok ise eliyle kurutmaktır.

Dahi İstincanın müstehabı birdir: Taşı tek tutmak yani ya üç ya beş ya yedi olmaktır.

ABDEST

Ve dahi abdestin farzı dörttür:

1. Yüzünü yumak (yıkamak),
2. Kollarını dirsekleriyle bile (beraber) yumak,
3. Başının dört bölükte bir bölüğüne mesh etmek,
4. Ayaklarını topuklarıyla bile yumak.

Abdestin farz olduğuna delil; "Ey iman edenler! Namaza kalkacağınız zaman yüzünüzü, dirsekleriyle beraber ellerinizi yıkayın, başınızı mesh edin ve ayaklarınızı topuklarıyla beraber yıkayın" (Maide 5/6) âyet-i kerimesidir.

Ve dahi abdest dört nevidir: Biri farz, biri vacip, biri sünnet, biri mendup. Farz olan: Dörttür; Mushaf-ı şerife yapışmak için ve beş vakit namaz kılmak için ve cenaze namazı kılmak için ve tilavet secdesi{***Tilavet secdesi:*** *Kur'an'daki secde âyetleri okunduktan sonra yapılması vacip olan secdeye tilavet (okuma) secdesi denir.}* etmek için abdest almak. Vacip olan: Tavaf-ı ziyaret etmek için abdest almak. Sünnet olan: Ezberden Kur'an okumak için ve mezaristanı ziyaret etmek için ve gusülden evvel abdest almak. Mendup olan: Uykuya yattıkta ve uykudan kalktıkta, dahi yalan ve gıybet söyledikte, dahi çalgı dinledikte, bu şeylere tevbe ve istiğfar edip abdest almak mendup, dahi ulema meclisine giderken abdest ile gitmek mendup, abdest üzerine abdest almak mendup -eğer arada abdestsiz caiz olmayan bir amel işledi ise-, ve eğer işlemedi ise mekruhtur.

Ve dahi sular dörttür: Mâ-i mutlak (mutlak, tabii su), mâ-i mukayyet (mukayyet, başka bir maddeden elde edilen su), mâ-i meşkük(şüpheli su), mâ-i müstamel (kullanılmış su). Mâ-i mutlak yağmur suyu ve deniz suyu ve akar pınar suyu ve kuyu suyu. Bu sular murdarı pak eder, ne yapsan olur. Mâ-i mukayyet kavun ve karpuz ve asma ve çiçek suyu ve bunlara benzer. Bunlar murdarı pak eder amma abdest ve gusül olmaz. Mâ-i meşkûk hımarın (eşeğin) ve anası hımar olan katırın içtiği suya derler. Bu sudan hem abdest ve hem gusül olur, herhangisini evvel eder ise muhayyerdir. (Mâ-i) müsta'mel gusül ve istinca ve abdestten akan (su) -eğer ol suyun içinde necaset-i hakikiye yok ise-. Amma mâ-i müsta'mel yere düşen midir yoksa bedenden ayrılan mıdır bunda ihtilaf vardır. Esah olan bedenden ayrılandır ve onda dahi üç kavil vardır: İmam-ı Azam'a göre necaset-i galizadır (ağır pisliktir), İmam-ı Ebu Yusuf a göre necaset-i hafifedir (hafif pisliktir), İmam-ı Muhammed'e göre paktır, esah olan budur.

Dahi **abdestin vücubun şartı** dokuzdur:

1. Müslüman ola,
2. Baliğ (ergin) ola,
3. Akıllı ola,
4. Abdestsiz ola,
5. Abdest suyu pak ola,
6. Abdest almağa kudreti ola,

7. Hayız olmaya,
8. Nifas üzere olmaya,
9. Her namazın vakti olan -bu dokuzuncu sahib-i özre{***Sahib-i özr*** *(özür sahibi): Devamlı kan gelmesi veya yaranın akması gibi abdesti bozan şeylerden birinin sürekli olması özür halini doğurur, özür sahibine de sahib-i özr denir. Her ibadet için sahib-i özre ait özel ve hafifletici hükümler vardır.}* göredir-.

Ve dahi **abdestin** yirmi beş kadar **sünnetleri** beyan olunur:

1. "Eûzü" okumak,
2. Besmele okumak,
3. Ellerin(i) yıkamak,
4. Parmakların(aralarını) hilallemek,
5. Ağzına su vermek,
6. Yüzüne su vermek,
7. Niyet etmek,
8. Kıbleye dönmek,
9. Sakalını hilallemek -eğer sık ise-,
10. Sakalına mesh etmek,
11. Sağ yanından başlamak,
12. Sol elinin serçe parmağı ile sağ ayağı, serçe parmağının altından yukarıya doğru hilallemek,
13. Başına kaplayı (başın bütününü) mesh etmek,
14. Başından artan su ile kulaklarına ve boynuna mesh etmek,
15. Tertip üzere almak (sırayı gözetmek),
16. Arasını kesmeyip biribirine ulaştırmak,
17. Başına mesh verdiği vakit önünden bed' etmek (başlamak),
18. Misvak tutunmak,
19. Gözünün kenarına ve kaşına suyu ulaştırmak,
20. Abdest üzerine abdest almak,
21. Abdest azalarını üç kere yumak,
22. Yüksecik yere durmak,
23. Abdest aldıktan sonra ibriği doldurmak,
24. Abdest alırken dünya kelâmı söylememek,
25. Daim bu niyet üzere olmak.

Ve dahi **abdestin müstehapları** vardır:

1. Niyeti dil ile söylemek,
2. Kulağından artan su ile boynuna mesh etmek,
3. Mümkün olursa abdestten artan suyu ayak
üzerine durup kıbleye karşı içmek,
4. Mümkün ise abdestten sonra şalvarına biraz su serpmek,
5. Pak peşkir (havlu) ile silinmek,

Ve dahi abdestin mekruhları on sekizdir:

1. Suyu yüzüne pek vurmak,
2. Abdest aldığı suyu öfürmek,
3. Üçten eksik yıkamak,

4. Üçten ziyade yıkamak,
5. Abdest aldığı suya tükürmek,
6. Suyun içine sümkürmek,
7. Gargara etmek,
8. Arkasını kıbleye dönmek,
9. Gözünü yummak,
10. Gözünü pek açmak,
11. Soldan başlamak,
12. Sağ eliyle sümkürmek,
13. Sol eliyle ağzına su vermek,
14. Sol eliyle burnuna su vermek,
15. Ayağını yere vurmak,
16. Güneşte ısınmış su ile abdest almak,
17. Mâ-i müsta'melden (kullanılmış sudan) sakınmamak,
18. Dünya kelâmı söylemek.

Ve dahi abdesti bozan şeylerden bu makamda yirmi dört kadar beyan olunur :

1. Ardından (arkasından) çıkan,
2. Önünden çıkan,
3. Kurt ve ufak taş ve şâir önden ve arkadan çıksa,
4. Hukne (şırınga) ettirmek,
5. Hatunlar fercine (tenasül uzvuna) mualece (ilaç) akıtmış olsa, verasından (arkasından) gelirse,
6. Bir adam kulağına mualece akıtmış olsa ağızından ve burnundan gelirse,
7. Bir adam zekerine (tenasül uzvuna) pamuk tıkamış yarısı ıslanıp düşmüş olsa -pamuğun dış tarafı ıslanmamış olsa düşmedikçe bozmaz-,
8. Zekerine tıkadığı pamuk bütün ıslansa -düşse de düşmese de-,
9. Ağızı dolusu kusmak,
10. Gözünün birisinde özür olup abdest aldıktan sonra ahar (diğer) gözünden yeni özür zuhur edip özürlü gözünden gelmek üzere olan bahs (parça) özürsüz gözünden dahi gelmek,
11. Burnunun deliğinden özür gelir olup abdest aldıktan sonra ahar deliğinden gözdeki tafsilat üzere gelmek,
12. Tükürmüş, tükrüğünden kan görmüş -eğer kan ziyade olursa-,
13. Bir şey kendi(ni) ısırmış, mahallini yoklar, eğer kan bulursa,
14. Bir yerinde yine yaş kan görmüş,
15. Çıplak hayvan üzerinde dalgın uyuyup yokuş aşağı inse,
16. Abdest aldı mı almadı mı deyü şek (şüphe) etmiş ve zann-ı galibi abdestsizliğe olursa,
17. Erler, avretini çıplak iken koçuşsa (kucaklasa),
18. Abdest azalarından bir yerini unutmuş, hangisi olduğun(u) bilmez ise,
19. Bir yerinde kabarcık var imiş, sıkıp cerahat ve kan ve sarı su taşra (dışarı) çıksa,
20. Bir yerinde yarası var imiş, orta yerine su veya kan birikmiş, sağ yerine bulaşmış ise,
21. Bir yere dayanmış uyumuş, eğer o yerden ayrılsa düşecekleyin ise,
22. Rükû ve sücûdu olan namazlarda kendi ve yanındaki işitecek kadar gülmek, -eğer yalnız kendi işitecek kadar güler ise yalnız namazı fasit olur, abdesti bozulmaz-,
23. Sara tutsa yahut bayılsa,

24. Burnundan kan gelmiş, gusülde yuması lazım olan yere inerse.

Abdest duası budur:

بِسْمِ اللهِ الْعَظِيمِ وَالْحَمْدُلِلَّهِ عَلَى دِينِ الْاِسْلاَمِ وَعَلَىتَوْفِيقِ الْاِيمَانِ اَلْحَمْدُ لِلهِ الَّذِى جَعَلَ الْمَاءَ طَهُورًا وَجَعَلَ الْاِسْلاَمَ نُورًا

(Azamet Sahibi Allah'ın adıyla. İslam dini üzen yarattığı, imana muvaffak kıldığı için Allah'a ham dolsun. Suyu temiz yaratan ve İslam'ı nur kılan Allah'a ham dolsun.)

Ağzına su verdikte bunu okuya:

Yüzünü yudukta bunu okuya:

اَللَّهُمَّ اَسْقِنِى مِنْ حَوْضِ نَبِيِّكَ كَأْسًا لاَ أَظْمَأُ بَعْدَهُ اَبَدًا

(Allah'ım! Peygamberinin Havuzu'ndan bana öyle bir kadeh su ikram et ki ondan sonra ebedi olarak bir daha susamayayım.)

Burnuna su verdikte bunu okuya:

اَللَّهُمَّ اَرِحْنِىرَايِحَةَ الْجَنَّةِ وَارْزُقْنِى مِنْ نَعِيمِهَا وَلاَتُرِحْنِى رَايِحَةَ النَّارِ

(Allahım! Bana Cennet kokusu koklat ve onun nimetlerinden beni rızıklandır, Cehennem kokusunu ise koklatma.)

اَللَّهُمَّ بَيِّضْ وَجْهِى بِنُورِكَ يَوْمَ تَبْيَضُ وُجُوهُ اَوْلِيَائِكَ وَلاَتُسَوِّدْ وَجْهِىبِذُنُوبِىيَوْمَ تَسْوَدُّ وُجُوهُ اَعْدَائِكَ

(Allahım ! Dostlarının yüzlerinin nurlandığı günde benim de yüzümü nurunla nurlandır; düşmanlarının yüzlerinin kara çıkacağı günde günahlarımla benim yüzümü de kara çıkarma.)

Sağ kolunu yudukta bunu okuya:

اَللَّهُمَّ اَعْطِنِى كِتَابِى بِيَمِينِى وَحَاسِبْنِى حِسَابًا يَسِيرًا

(Allahım! Amel defterimi sağ tarafımdan ver ve benim hesabımı kolaylaştır.)

Sol kolunu yudukta bunu okuya:

اَللَّهُمَّ لاَ تُعْطِنِى كِتَابِى بِشِمَالِىَ وَلاَ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِى وَلاَ تُحَاسِبْنِى حِسَابًا شَدِيدًا

(Allahım! Amel defterimi solumdan ve arkamdan verme ve beni zorlu hesaba çekme.)

Başım mesh ettikte bunu okuya:

اَللَّهُمَّ حَرِّمْ شَعْرِى وَ بَشَرِىعَلَىالنَّارِوَ اَظِلَّنِىتَحْتَ ظِلِّ عَرْشِكَ يَوْمَ لاَظِلَّ اِلاَّ ظِلُّكَ

(Allahım! Saçımı ve yüzümü ateşten koru ve Senin gölgenden başka gölgenin olmadığı günde Arşının gölgesinde beni de gölgelendir.)

Kulağına mesh verdikte bunu okuya:

اَللَّهُمَّ اجْعَلْنِىمِنَ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ اَحْسَنَهُ

(Allahım! Beni sözü dinleyen ve onun güzeline uyanlardan eyle)

Boynuna mesh verdikte bunu okuya:

اَللَّهُمَّ اَعْتِقْ رَقَبَتِىمِنَّارِوَاحْفَظْنِىمِنَ السَّلاَسِلِ وَالْاَغْلاَلْ

(Allahım! Boynumu Cehennem'den azad et ve beni zincir ve bukağılardan koru.)

Sağ ayağım yıkadıkta bunu okuya:

اَللَّهُمَّ ثَبِّتْ قَدَمَىعَلَىالصِّرَاطِ يَوْمَ تَزُولُ فِيهِ الْاَقْدَامُ

(Allahım! Ayakların kayacağı günde Sırat üzerinde iki ayağımı sabit kıl.)

Sol ayağım yıkadıkta bunu okuya:

اَللَّهُمَّ اجْعَلْ لِىسَعْيًا مَشْكُوراً وَذَنْباً مَغْفُوراً وَعَمَلاً مَقْبُولاً وَتِجَارَةً لَنْ تَبُورَ

(Allahım! Bana şükredilen çalışma, affedilen günah, kabul edilmiş amel ve tükenmeyen kazanç nasip eyle.)

Abdest tekmil olduktan sonra bunu okuya:

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِىمِنَ التَّوَّابِينَ وَاجْعَلْنِىمِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ وَاجْعَلْنِىمِنْ عِبادِكَ الصالِحِينَ وَاجْعَلْنِىمِنَ الَّذِينَ لاَخَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَهُمْ يَحْزَنُونَ

(Allahım! Beni çok tevbe edenlerden, temizliğe çok dikkat edenlerden, salih kullarından ve kendileri için korku ve hüzünün olmadığı kimselerden eyle.)

Badehu (ardından) semaya nazar ederek bunu okuya:

سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ اَشْهَدُ اَنْ لاَ اِلَهَ اِلاَّ اَنْتَ وَحْدَكَ لاَ شَرِيكَ لَكَ وَ اَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ

Bundan sonra dahi bir ya iki ya üç defa evvelinde besmele ile "İnna enzelnâ..." (Kadr) sûresini tecvid ve tertîl ile okuya.

NAMAZIN ŞARTLARI

Ve dahi **namazın farzı** on ikidir. Yedisi taşrasında (dışında), beşi içinde:

Taşrasında olan: Hadesten taharet, necasetten taharet, setr-i avret, istikbal-i kıble, vakit, niyet, iftitah tekbiri. İçinde olan: Kıyam, kıraat, rükû, sücûd, ka'de-i ahîrede teşehhüt miktarı oturmak.

Dahi **hadesten taharet** (manevî temizlik); abdesti yok ise abdest almağa, cünüp ise gusül etmeğe, abdest ve gusül iktiza ettikte su bulunmazsa teyemmüm etmeğe derler. Hadesten taharet üç şey ile tamam olur:

1. İstincasına dikkat etmekle,
2. İstibrasına dikkat etmekle,
3. Abdest azalarını yıkamada ve başına meshte farz olan yerlerde (kuru) bir yer bırakmamak ile,

Necasetten taharet (maddî temizlik) üç şey ile tamam olur:

1. Namaz kılarken giydiği esvabını necasetten pak etmekle,
2. Namaz kılarken bedenini pak etmekle,
3. Namaz kıldığı mekânı pak etmekle.

Setr-i avret (örtünme) üç şey ile tamam olur:

1. Erkekler göbeği altından dizi altına varıncaya dek olan azalarını örtmek ile,
2. Hürre (cariye olmayan) hatunlar yüz ve el ve ayaktan mâda cümle bedenlerini örtmek ve göstermemek ile,
3. Azatsız cariyeler arka ve göbekten diz altına varınca örtmekle.

İstikbal-i kıble (kıbleye dönmek) üç şey ile tamam olur:

1. Kıbleye durmakla,
2. Namazın tekmiline kadar göğsünü kıbleden ayırmamakla,
3. Allahu azimü'ş-şan'ın divan-ı mânevisinde zelil olmak ile.

Vakit üç şey ile tamam olur:

1. Her namazın evvel vaktini bilmek ile,
2. Her namazın âhir vaktini bilmek ile,
3. Namazı vakt-i mekruha (mekruh vakte) var durmamak ile.

Niyet üç şey ile tamam olur:

1. Kıldığı namaz farz mıdır, vacip midir, sünnet midir, müstehap mıdır bilmek ile,
2. Dünya umurunu (işlerini) kalbinden çıkarmakla,
3. Allahu azimü'ş-şan'ı görmüş gibi bilip ibadet etmekle.

İftitah tekbiri (başlama tekbiri) üç şey ile tamam olur:

1. Ellerini kulağına kaldırmak,
2. Tekbiri tazim üzere etmekle,
3. Kalbinden hazır olmak ile.

Kıyam (ayakta durma) üç şey ile tamam olur:

1. Kıyama durmakla,
2. Secde yerine bakmak ile,
3. Kıyamda iken iki tarafına sallanmamak ile.

Kıraat (Kur'an okuma) üç şey ile tamam olur:

1. Cehr (açıktan ve sesli) okunur ise sadasını çıkarmak, gizli okunur ise sağır olmayan kimse kendi işitecek kadar hurufatı (harfleri) tashih ederek okumak ile,
2. Kur'an-ı Kerim'in mânasını tefekkür etmekle,
3. Tecvit üzere okumak ile.

Rükû üç şey ile tamam olur:

1. Rükûya kemaliyle varmak ile,
2. Bel ile başı beraber olmak,
3. Tumanînet (itminan) üzere durmak ile.

Secde üç şey ile tamam olur:

1. Secdeye sünnet üzere varmak ile,
2. Burnu ile alnı beraber olmak ile,
3. Tumanînet üzere olmak.

Ka'de-i ahire (son oturuş) üç şey ile tamam olur:

1. Erkekler sağ ayağını dikip sol ayağı üzerine oturmak ile ve hatunlar makatını yere koyup ayaklarını sağ tarafından çıkarmak ile,
2. "Tahiyyat'ı tazim üzere okumak,
3. Ka'de-i ahîrede salavat ve dua okumak ile.

Ve dahi namazın kemali mertebe kabul olmasının şartı: Huşu ve takva ve malâyaniyi terk ve terk-i kesel ve ibdâd. Huşu, Allahu azimuş-şan'dan havf etmeğe; malâyaniyi terk demek, dünyasına ve ahıretine yaramayan sohbeti terk etmeğe; terk-i kesel, namazın efâlini edada üşenmekliği terk etmeğe; ibdad, ezan-ı Muhammedi okunduğu vakit her işi terk edip cemaata müdavemet etmeğe derler.

Namazın içinde riayeti ehem olan altı şey bunlardır: İhlas, tefekkür, havf, reca, rü'yet-i taksir, mücahede. İhlas, amelinde hulûs etmeğe; tefekkür, namaz içinde olan meseleleri düşünmeğe; havf, Allahu azimü'ş-şan'dan korkmağa; reca, Allahu azimü'ş-şan'ın rahmetini ummağa; rü'yet-i taksir, kendini taksirat üzere bilmeğe; mücahede, nefis ile ve şeytan ile cenk etmeğe derler.

Ezan-ı Muhammedi okundukta İsrafil aleyhis's-selâm Sûr'a üfüre(yor) deyü ve abdeste kalkarken kabrimden kalkıyorum deyü, camiye giderken mahşer yerine gidiyorum deyü, müezzin ikamet edip cemaat saf saf olurken bu insan(lar) mahşer yerinde yüz yirmi saf olup seksen safı bizim peygamberimizin ve kırk safı sâir peygamberlerin ümmetleri olsa gerektir deyü, imama uyduktan sonra imam Fatihayı şerifeyi okurken sağımda Cennet, solumda Cehennem, ensemde Azrail, karşımda Beytullah, Önümde kabir, ayağım altında Sırat, acaba benim sualim asan (kolay) olur mu, ettiğim ibadet âhirette başıma taç ve yanıma yoldaş ve

kabrimde çerağ olur mu, yoksa kabul olmayıp eski bez gibi yüzüme vurulur mu deyü tefekkür etmek gerek.

Ve **namazın vacipleri** yirmibir kadar beyan olmuştur:

1. İmamın arkasında "Sübhaneke"den gayrı bir şey okumamak,

2. İmam ve yalnız kılan, farzların iki rekâtında ve sair namazların her rekâtında birer kere Fatiha-yı şerife okumak,

3. Dört ve üç rekâtlı farzların iki evvelki rekâtlarında ve sâir namazların her rekâtında zamm-ı sûre etmek,

4. Üç ve dört rekâtlı farzlarda Fatiha-yı şerifeyi iki evvelki rekâtlarda tahsis etmek,

5. Bir farzdan bir farza intikal etmek,

6. Fatiha'yı (zamm-ı) sûreden evel okumak,

7. Ka'de-i ûlâ (ilk oturuş) da oturmak,

8. Ka'de-i ûlâda Tahiyyat okumak,

9. Ka'de-i ahîre (son oturuş) de Tahiyyat okumak,

10. Selâm lafzı ile namazdan çıkmak, 11. Salat-ı vitir (vitir namazı) de Kunut duasını okumak,

12. Bayram namazını kılarken zait (ilave) olan tekbiri almak,

13. İhfa (gizli) ile okunacak yerde ihfa ile okumak,

14. Cehr (açıktan, sesli) ile okunacak yerde cehr ile okumak,

15. Tadil-i erkân{***Tadil-i erkân:*** *Namazı belli tertip ve düzene uygun olarak kılmak, namazdaki bedenî hareketlerin, okumaların vs. hakkını vermek, aralıkları düzgün yapmak vs.}* üzere kılmak,

16. Kendi namazda okursa yahut imamından işitirse tilavet secdesin(i) etmek,

17. İktiza etmiş ise secde-i sehv{***Secde-i sehv*** *(yanılma secdesi): Namaz kılarken unutma veya yanılma yoluyla bir farz geciktirilir, bir vacip geciktirilir veya terkedilirse namazın sonunda bir tarafa selâm verilir, bir secde daha yapılır, oturulur, dualar okunur ve selâm verilir. Bu fazla secdeye secde-i sehv denir.}* etmek,

18. Dört rekât olan farzlarda ka'de-i ûlâda Tahiyyat okuduktan sonra eğlenmeyip kalkmak,

19. Her halde imama tâbi olmak,

20. Özrü yok iken farzları cemaatle kılmak —bir kavle göre-,

21. Kurban bayramının arefesinin sabah namazından dördüncü günün ikindi namazına kadar farzların akabinde tekbir almak,

Ve dahi **namazın** otuz dört kadar **sünnetleri** beyan olunur:

1. Misvak tutunmak,

2. İftitah tekbirinde ve vitrin Kunut tekbirinde ellerin(i) kulaklarına ve avretler omuz beraberine kaldırmak,

3. İftitah ve Kunut tekbirlerinde avuçlarını kıbleye teveccüh ettirmek,

4. Kıyamda ellerin(i) bağlamak,

5. Sağ elini sol eli üzerine komak,

6. Erler göbeğinden aşağı ve avretler göğsü beraberine bağlamak,

7. Her namazın evvelki rekâtında imam olsun, cemaat olsun, yalnız olsun "Sübhâneke" okumak,

8. İmam ve yalnız kılan her evvelki rekâtında "Sübhâneke"den sonra "eûzü" okumak,

9. Kezâlik imam ve yalnız kılan cümle rekâtlarda Fatiha-yı şerifin evvelinde "besmele"-i şerife okumak,

10. İmam "ve le'd-dâllîn" dedikte imam ve cemaat ve yalnız kılan kendisi Fatiha-yı şerifeyi bitirdikte yabcacık (yavaşça) "âmin" demek,

11. Kıyamdan rükûya iner iken tekbir almak,

12. Rükûda ellerin(i) dizlerinin üzerine koyup parmakların(ı) açmak,

13. Rükûda üç kere "Sübhâne Rabbiye'l-azîm" demek,

14. Rükûda beli ile başı beraber tutmak,

15. İmam ve yalnız kılan rükûdan kalkarken "semiallâhu limen hamideh" demek,

16. Cemaat ile ve yalnız kılan rükûdan kalktıktan sonra "rabbenâ leke'1-hamd" demek,

17. Kıyamdan secdeye inerken"Alluhu ekber" demek,

18. Secdede üç kere "sübhâne Rabbiye'l-a'lâ" demek,

19. Evvelki secdeden kalkar iken "Allahü ekber" demek,

20. İkinci secdeye iner iken "Allahü ekber" demek,

21. Secdede el parmakların(ı) bitiştirmek,

22. Erler secdede dizi üzerine secde edip oyluklarını karnından ayırmak ve hatunlar oyluklarını karnına yapıştırmak,

23. İkinci secdeden kalkar iken "Allahü ekber" demek,

24. Sağ ayağını dikip sol ayağının üzerine oturmak —erkeklere göre—, nitekim yukarıda geçti,

25. Ka'de-i ahîrede "salavât" duasın(ı) okumak,

26. Sağ yanına ve soluna selâm verirken baş(ı) çevirmek,

27. Tahiyyatta ellerin(i) dizlerinin ucuna beraber tutup parmakların(ı) kendi haline bırakmak,

28. Secdede elleri ve ayak parmaklarını kıbleye çevirmek,

29. Secdeye vardıkta ellerini kulaklarına beraber tutmak,

30. Yedi aza üzerine secde kılmak (alın-burun, iki el, iki diz, iki ayak),

31. Dört rekât olan farzların son rekâtlarında yalnız Fâtiha-yı şerife okumak,

32. Sünnet-i şerife üzere ezan-ı muhammedî okumak,

33. Cemaatla olsun, yalnız olsun farzlarda ikamet (kamet) etmek,

34. İmam olan adam namazdan sonra yüzünü cemaata döndürmek.

Ve dahi **namazın** on sekiz kadar **müstehapları** beyan olunur:

1. Müezzin ikamette "hayye ale's-salah" dediği zaman cemaat eğlenmeyip kalkmak,

2. İftitah (başlama) ve Vitrin Kunut tekbirlerinde erkekler baş parmağını kulağının yumuşağına dokundurmak,

3. Kıyamda ellerini bağladıkta bileğini pekçe tutmak,

4. Kıyamda secde yerine bakmak,

5. Rükûda ve secdede beş (ve)ya yedi kere teşbih etmek,

6. Rükûda ayak üzerine *nazar* etmek (bakmak),

7. Rükûda ayakların(ı) kavuşturmak,

8. Kıyama kalkar iken (ayakları) açmak,

9. Yüzünden evvel elini yere koymak,

10. Secdede yüzünün iki yanına nazar etmek,

11. Selâm verirken omuz başına nazar etmek,

12. İmamın solunda olan kimse selâm verirken imama ve Hafaza meleklerine ve cemaata niyet etmek,

13. İmamın sağında olan kimse Hafaza meleklerine ve cemaata niyet etmek,

14. Sağında ve solunda kimse yoğise ancak Hafaza meleklerine niyet etmek,

15. Namaz içinde terini silmek,

16. Öksürüğü terk etmek,

17. Esnemeği terk etmek,

18. Tahiyyata oturdukta oylukları üzerine bakmak.

Ve dahi **namazın âdapları:**

1. Yalnız kılmış yahut imam ile kılmış selâmın akîbinde "Allâhumme ente's-selâmu ve minke's-selâmü tebarekte yâ ze'l-celâli ve'l-ikrâm" demek,

2. Âyete'l-kürsî okumak,

3. 33 kere "sübhanellah" demek,

4. 33 kere "elhamdülillah" demek,

5. 33 kere "Allahu ekber" demek,

6. Bir kere "la ilahe illallâhu vahdehu la şerike leh lehu'l-mülkü ve lehu'l-hamdu ve huve âlâ külli şey'in kadîr" demek,

7. Ellerini kıble-i dua (dua kıblesi) olan Arş'a kaldırıp hulûs üzere dua etmek,

8. Cemaatle ise duayı beklemek,

9. Dua esnasında "âmîn" demek,

10. Duanın hitamında (sonunda) elini yüzüne çalmak.

Ve dahi **namazın mekruhları:**

1. Boynunu eğip iki yanına bakmak,

2. Üzerinde bir şey ile oynamak,

3. Özürsüz secde yerini süpürmek,

4. Erler ellerini göğsüne beraber tutmak,

5. Parmaklarını çıtlatmak,

6. Özürsüz bağdaş kurup oturmak,

7. Secdede bir ayağını kaldırmak,

8. Ekâbirden birinin yanına varamayacağı esvap (elbise) ile namaz kılmak,

9. Adam yüzüne karşı kılmak,

10. Ateşe karşı kılmak,

11. Bedeninde ve libasında suret (canlı resmi) olma,

12. Esnemek,

13. Ellerin(i) kıbleden çevirmek,

14. Kelb (köpek) gibi inciklerin(i) dikip oturmak,

15. Gözlerini yummak,

16. Başı kabak (açık) kılmak,.

17. Ellerin(i) kıbleden çevirmek,

18. Cemaatle kılarken önünde boş saf var iken geriki safta kılmak. Eğer yanında adam var ise kerahet-i tenzihiyye, yalnız kalırsa kerahet-î tahri-miyye ile mekruhtur. Bu surette vacibi terk etmiş olur, cebren li'n-noksan (eksiği tamamlamak ve düzeltmek için) ol namazın iadesi lazım gelir,

19. Hâil (engel) yoğiken kabre karşı kılmak,

20. Necasete karşı kılmak,

21. Er ile avret (erkek ile kadın) yanyana namaza durmuş, başka başka kılmak,

22. Ayak yolu haceti (tuvalete gitme ihtiyacı) var iken kılmak. Bu dahi eğer şiddetli ise kerahet-i tahrimiyye ile mekruhtur,

23. Secdeye iner iken özürsüz ellerin(i) evvel komak,

24. Bir rükünde iki kere bir yerin(i) kaşımak. Eğer bir rükünde elini kaldırarak üç kere kaşırsa namaz fasit olur,

25. İmamdan evvel rükûya varmak,

26. İmamdan evvel rükûdan kalkmak,

27. İmamdan evvel secdeye varmak,

28. İmamdan evvel secdeden kalkmak,

29. Bir şeye dayanıp kalkmak,

30. Secdeden kalkarken ellerinden evvel dizlerin(i) kaldırmak,

31. Yüzünde ve gözünde toz var imiş, süpürmek,

32. İkinci rekâtta, evvelki rekâtta okuduğu sûreden bir sûre atlamak,

33. Evvelki ve ikinci rekâtlarda yahut bir rekâtta bir sûreyi iki kere okumak -nafile namazda caizdir-,

34. Aşağıdan yukarı yani meselâ evvelki rekâtta "Tebbet" sûresini ve ikinci rekâtta "İzâ câe" sûresini okumak,

35. İkinci rekâtta evvel okuduğu sûreden üç âyet miktarı yahut ziyade okumak,

36. Özürsüz bir yere dayanıp kalkmak,

37. Sinek koğmak,

38. Omuzların(ı) açıp namaz kılmak,

39. Sahrada ise sütreyi{***Sütre:*** *Açık alanda veya insanların geçebilecekleri yerlerde namaz kılmak mecburiyeti olursa namaz kılan secde edeceği yerin önüne taş, tahta, ayakkabı gibi bir şey koyar ki buna sütre denir.}* terk etmek,

40. Adam geçecek yere durmak,

41. El parmakları ile rükûda ve secdede teşbihleri saymak,

42. İmam mihrabın içinde olup önünde bir perde çekilse içeride kalacak mertebe derin olan mihrapta olmak.

43.İmam mihraptan gayrı yere durmak,

44. İmam bir arşın miktarı yalnız olarak cemaattan aşağıda cemaat yukarıda durmak,

45. Âmini cehr (yüksek ses) ile demek,

46. Kıyamda okuduğunu rükûda tamam etmek,

47. Rükûda okuduğunu kıyamda tamam etmek,

48. Bir ayağı üzerine durmak,

49. Namazda sallanmak,

50. Namaz içinde bir şey koklamak.

Ve dahi 55 kadar **namazı bozanlar** beyan olunur:

1. Dünya kelâmı söylemek,

2. Kendisi işitecek kadar gülmek (başkası işitecek kadar gülmek namazla birlikte abdesti de bozar),

3. Amel-i kesîr{***Amel-i kesîr:*** *Çok ve fazla iş, davranış anlamına gelen bu terim namazı bozan unsurlardan biri olarak birkaç şekilde açıklanıyor ise de en yaygın ve kolay anlaşılır*

tanımı şudur: Namaz kılanın yaptığı bazı namaz dışı hareketler (el kol hareketi, kaşınma, sallanma vb.), dışardan bakan birine onun namazda olmadığı intibaını verirse bu hareketler amel-i kesirdir ve namazı bozarlar; vermezse amel-i kalil (az iş ve davranış)dır ve mekruh olmakla beraber namazı bozmazlar.} işlemek,

4. Özürsüz farzın birini terk etmek,
5. İhtiyarsız farzın birini terk etmek,
6. Dünya hususu için ağlamak,
7. Özürsüz boğazını ayıtlamak,
8. Sakız çiğnemek,
9. Bir rükünde üç kere bir yerini kaşımak yahut elini kaldırarak birbirine vurmak,
10. Musafaha etmek (tokalaşmak),
11. Kendi işitecek kadar iftitah (başlama) tekbirini almamak,
12. Kendi işitecek kadar okumamak,
13. İçeride namaz kılarken dışarıdan birisi çağırdıkta "la havle velâ kuvvete illâ billâhi'l-aliyyi'l-azîm" yahut "sübhânellah" demek. Lâkin muradı haber vermek ise namazı fasit olur, eğer namaz içinde olduğunu bildirmek ise fasit olmaz,
14. Kasıt ile selâm almak,
15. Ağızında şeker olup lezzet verip suyu boğazına kaçmak,
16. Dışarda namaz kılarken ağızını havaya açıp dolu ve yağmur boğazına kaçmak,
17. Hayvanın yularını üç kere tartmak,
18. Üç kere elini kaldırarak yahut üç kere burarak kehle (bit) ve pire emsali hayvan öldürmek,
19. Bir rükünde üç kıl koparmak,
20. Üç harf olarak oof demek,
21. Bir ayağıyla davan yani at üstünde şer'a mutabık olarak namaz kılarken bir rükünde özengiyi üç kere tepmek,
22. İki ayağıyla bir kere davan yani evvelki suret gibi özengiyi tepmek,
23. İmamdan ileri durmak,
24. Özürsüz bir saf kadar yürümek,
25. Saçını ve sakalını taramak,
26. Er ile avret beraber imama uyup ve imam dahi avrete niyet etmiş iken yanyana kılmak. Ve aralarında perde yok ise erin namazı fasit olur, eğer perde yahut bir adam namaz kılacak kadar açık mahal var ise erin namazı tamamdır,
27. Kendi imamından gayrıya feth etmek (okuma sırasında tıkanılan veya yanlış okunan yeri söylemek),
28. Bir avret boş yerde imama uyarak durup sonradan cemaat gelip saf doldukta erlerin safı avrete yetişse avretin sağında ve solunda ve arkasında olan üç ademin namazı fasit olur.
29. Çocuğunu kucaklamak,
30. Bir şey yemek yahut bir şey içmek,
31. Dişinin arasında kalan nohut kadar ziyade şey yutmak,
32. İki eliyle yakasın(ı) kavuşturmak, başında olan kisvesini eliyle çıkarmak yahut çıkarıp giymek,
33. Bir musibet işitmekle "innâ lillâhi ve inna ileyhi râciûn" (Biz Allah'a aitiz ve O'na döneceğiz) demek,

34. Bir sürür işitmekle "elhamdülillah" demek,
35. Bir adam namaz içinde aksırıp "elhamdülillah" demek -bir rivayette-,
36. Namaz kılarken yanında aksırana "yerhamükellâh" demek,
37. Aksıran adam namazda iken "yehdîkümullâh" demek,
38. Er avretini namazda öpmek,
39. Namazda duada altun ve gümüş ve sâir dünya metâma müteallik bir şey istemek,
40. Göğsünü kıbleden özürsüz çevirmek,
41. Secdede iken ayağın(ı) yerden kaldırmak,
42. Okuduğu Kur'an'ı yanlış okumak -mânası bozulacak kadar olur(sa)-,
43. Avret çocuğunu emzirmek,.-eğer süt bir kerede çıkarsa namazı bozulur; eğer iki kere, üç kere emzirse süt çıkarsa da çıkmazsa da namazı fasit olur-,
44. Namaz içinde ayakların(ı) sürümek,
45. Hayvana üç kamçı vurmak,
46. Kapalı kapıyı açmak,
47. Üç harf yazı yazmak,
48. Kaftanını giymek,
49. Dizliğini giymek,
50. Hayvan üzerinde özürle farz namaz kılarsa hayvanın yönünü kıbleden çıkarmak,
51. Hayvanın üzerinde yük yapmak,
52. Kalbinden mürted olmak (dinden çıkmak),
53. Cünüp olmak yahut avretler hayız görmek,
54. İmam abdestim bozuldu zanniyle yerine âhari (başkası) geçmek,
55. Mâna teğayyür olunarak (bozularak) bir harfin yerine ahar (başka) harf okumak,

Ve dahi **namazı bozmayanlar;** önünde boş saf varise, bir ya iki adımda varırsa veya âmin dese -eğer bir ahar (başka) kimseye cevap değil ise-, kaşıyla gözüyle bir kimsenin selâmını alsa, birisi gelip kaç rekât kıldınız dese, parmaklarıyla işaret etse, bu suretlerin cümlesinde namazı bozulmaz. Bir yere bevl olunmuş (işenmiş), kuruyup pak olsa orada namaz kılınır, amma teyemmüm olmaz.

Salat'da lügat mânası da var ıstılah mânası da var. Lügat mânası Allahu azimü'ş-şan'dan rahmet ve meleklerden istiğfar ve müminlerden dua etmeye derler. Istılah mânası efâl-i malume ve erkân-ı mahsusaya derler ki Türkçe namaz denilen ibadete salat ıtlâkı bu mânayadır. Efâl-i malume namazın taşrasında (dışında) işlediğimiz fiillere, erkân içinde olan rükünlere derler ki ancak namaza mahsustur.

Ve dahi bir gün Resûlüllah sallallâhu aleyhi ve sellem Hazreti Ali kerremellâhu vechehu ve radıyallâhu anhu hazretlerine saadetle "Ya Ali namazın farzına, vacibine, sünnetine, müstahabına riayet etmek gereksin" dedikte ensardan bir zat buyurdu ki "Ya Resûlellah, Hazreti Ali bunların cümlesini bilir, bize bu namazın farzına, vacibine, sünnetine, müstahabına riayet etmenin faziletini beyan eyle, biz dahi ona göre amel edelim". Resûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem hazretleri buyurdular ki, "Ey benim ümmet ve ashabım, namaz Allahu azımü'ş-şan'ın hoşnut olduğudur, ferişţehlerin (meleklerin) sevdiğidir, peygamberlerinin sünnetidir, marifetin nurudur, amalin efdalidir (amellerin en faziletlisidir), bedenin kuvvetidir, rızkın berekâtıdır, canın nurudur, duanın kabulüdür, Melekü'l-mevt (Ölüm meleği: Azrail) arasında şefaatçidir, kabirde çerağdır, Münker ve Nekir hazeratında cevaptır, yevm-i kıyamette (kıyamet gününde) üzerine sayeban (gölgelik), Tamu (Cehennem) ile kendi arasında perdedir, Sırat'ı yıldırım gibi

geçiricidir, Uçmak'ta (Cennette) başına tacdır, Cennet'in miftahı (anahtarı)dır. Bir kimse cemaat ile iki rekât namaz kusa, başlı başına yirmi yedi rekât namaz kılsa yine cemaat ile kılınan ikinin sevabı ondan ziyadedir". Bir rivayette "başlı başına bin rekât namaz kılsa yine cemaat ile kılınan ikinin sevabı ziyadedir".

Cemaat ile kılmanın sevabı çoktur, lakin birkaçını beyan etmişler:

1. Müminler bir araya geldikte birbirlerine muhabbet hasıl olur,
2. Cahiller âlimlerden namazın mesailini öğrenirler,
3. Bazının namazı kabul olur ve bazının olmaz, kabul olanların hürmetine olmayanların namazı dahi kabul olur.

Resûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem hazretleri ayıttı (dedi): "Ey benim ümmetim ve ashabım. Sizin için iki tarik (yol) koydum; (biri) Kur'an-ı azimü'ş-şan, biri sünnetimdir. Bunlardan gayrı yol tutan ümmetim değildir".

Ve dahi **namazı vakti ile kılmanın fazileti** çoktur amma bir kaçını beyan etmişler:

1. Yüzünün nuru olur,
2. Ömrünün berekâtı olur,
3. Duası kabul olur,
4. İnsanın hayırlısı olur,
5. Cümle müminler ona muhabbet eder.

Ve dahi **namazın vaktini geçirip kılmanın on** beş **zararı** vardır; beşi dünyada, üçü vefat ederken, üçü kabirde, dördü meydan-ı Arasat'ta. Dünyada olan beş zarar:

1. Yüzünde nur olmaz,
2. Ömründe berekât olmaz,
3. Duası kabul olmaz,
4. Bir mümin karındaşı dua emanet eylemiş olsa o da kabul olmaz,
5. Sair ettiği ibadetlerin sevabı eline girmez.

Sekerât-ı mevtte (ölüm sırasında) olan üç zarar:

1. Aç,
2. Susuz,
3. Hor ölür.Ne kadar taam etse (yese) doymaz, ne kadar su içse kanmaz.

Kabirde olan üç zarar:

1. Kabri sıkar, kemikleri biribirine geçer,
2. Kabri ateş dolar,
3. Onun üzerine bir ejderha musallat olur, onun adına akra' derler. Onun elinde bir kamçı ola, ateşten bir günlük uzunluğu ola, onunla bir kere vurur, yerin dibine geçer, yine çıkar, bir dahi vurur böylece kıyamete kadar ol kimseye azap etse gerektir.

Meydan-ı Arasat'ta olan dört zarar:

1. Hesabı şedit olur,
2. Allahu azimü'ş-şan'ın gadabına müstahak olur,
3. Cehennem'e dahil olur,
4. Alnına üç satir yazı yazılır; evvelki satır "bu kimse Allah'ın gadabına müstahaktır", ikinci satır "Allah Taâlâ'nın hakkını zayi edicidir", üçüncü satır nitekim "sen Allahu azümü'ş-şan'ın hakını zayi ettin ise bugünkü günde Allah'ın rahmetinden baîdsin (uzaksın)".

Ve dahi "namaz dinin direğidir", bir adam namaz kılar, dinin direğini diker, üzerine sayeban kurar, altında selamet bulur. Bir adam dört vakit namazı bile bile terk eylese, sonra

kaza etmese üç mezhebe göre katli lazım gelir. Bizim mezhebimize göre katli lazım gelmez ama ekber-i kebâirden bir büyük günah işlemiş olur ve habs-i medid (uzun ve devamlı hapis) lazım gelir. Bir adam bir vakit namazı bile bile terk eylese sonra kaza etse bir hafta miktarı yani ahırette seksen yıl yansa gerektir. -Ahıretin bir günü bu dünyanın bir yılı kadardır, ahıretin yılları ona göre hesap olunur-.

Ve dahi **imama uyanlar** dört nevidir: Müdrik, muktedi, mesbûk, lâhık. Müdrik: İftitah tekbirini (namaza başlama tekbirini) imam ile beraber alana; muktedî: İftitah tekbirini imam ile beraber almayıp sonra alana; ve mesbûk: İmam rekâtların birini ya ikisini kıldıktan sonra uyana; ve lâhık: İftitah tekbirinde beraber uymuş ama sonra hades vaki olup (abdesti bozulup) tekrar abdest alıp, gelip, imama uyar yine mukaddem uyduğu gibi bila kıraat rükû ve sücud tesbihlerin(i) eder, namazı kılar ona derler (ki) imamın ardındaki gibidir. Eğer dünya kelâmı söylemediyse böylece kılar. Lakin camiden çıktıktan sonra pek yakın mahalden abdest almalı, zira ileriye giderse namazı fasit olur demiş var.

Ve dahi bir adam gelip imamı rükûda bulsa, rükûya yetişeyim deyü acele edip tekbiri iner iken alsa, imama uymuş olmaz, imamı rükûda buldukta imama uyup tekbiri ayakta tekmil edip sonra rükûya gider, (rükûda) imamın beli ile beraber olup teşbih ederse ol rekâta uymuş olur. Amma rükûya iner iken imamın beli doğrulsa ol rekâta erişmiş olmaz.

Ve dahi namazın beş yerde tadil-i erkânını terk etse İmam Ebu Yusuf a göre namazı fasit olur. Amma İmameyn'e (İmam Azam ve İmam Muhammed) göre fasit olmaz, lakin vacibi terkten cebren li'n-noksan (eksiği tamamlamak ve gidermek için) iade lazım olur. (Tadil-i erkânın) terkinin yirmi altı kadar zararı vardır:

1. Fakirliğe sebep olur,
2. Ahıret uleması ona buğz eder,
3. Adaletten düşer, şahadeti makbul olmaz,
4. Namaz kıldığı mekân yevm-i Kıyamet'te aleyhine şehadet eder,
5. Bir kimse tadil-i erkânsız namaz kılarken öte yanında biri görüp söylemese günahkâr olur,
6. Ol namazı geri çevirmek (iade etmek) üzerine vacip olur,
7. İmansız gitmesine sebep olur,
8. Namazın hırsızı olur,
9. Allah Taâlâ'nın nazar-ı rahmetinden sakıt olur,
10. Kıldığı namaz eski bez gibi yevm-i cezada (ahirette) yüzüne vurulur,
11. Allah Taâlâ'ya münacatta sû-i edep etmiş olur,
12. Namazın fazla olan sevabından mahrum olur,
13. Sair ibadetlerin sevabı verilmemeğe sebep olur,
14. Nâra (ateşe) müstahak olur,
15. Cahiller(in) onu görüp tadil-i erkânı terk etmelerine sebep olur,
16. İmamına muhalefet etmiş olur,
17. İntikalâtta (geçişlerde) olan sünnetleri terk etmiş olur,
18. Allahu azimü'ş-şan'ın gadabına mazhar olur,
19. Şeytanı sevindirmiş olur,
20. Cennet'ten ırak olur,
21. Cehennem'e yakın olur,
22. Kendi nefsine zulm etmiş olur,

23. Tâhir (temiz) olan nefsini mülevves etmiş olur,

24. Sağında ve solunda olan melâikelere eziyet etmiş olur,

25. Resûlüllah sallallâhu aleyhi ve sellemi mahzun etmiş olur,

26. Cemî-i mahlûkata (bütün yaratıklara) zararı dokunmuş olur, zira ol adamın günahı sebebine yağmurlar yağmaz ve yerlerde ekinler bitmez ve yağmur vaktiyle yağmaz olur.

Ve dahi imamın arkasına durana yüz sevap ve sağında durana yetmiş beş sevap ve solunda durana elli sevap verilir. Evvelki safta durana yirmi beş sevap, ikinci saftan tâ geri safa varıncaya kadar durana on sevap verilir. Bu sevapların bir tanesi bin vukıyye, o vukıyyenin her bir tanesi bin dirhem ve o dirhemin her bir tanesi Uhut dağından ağır gelse gerektir.

Ve dahi bir adam iftitah tekbirini imam ile beraber alsa, güz günlerinde ağaçların yaprağı rüzgâr estikçe ne şekil dökülürse ol adamın günahları da öyle dökülse gerektir.

Bir gün Resûlüllah sallallâhu aleyhi ve sellem namaz kılarken bir kimse sabah namazında iftitah tekbirine yetişmedi, vardı bir kul azad eyledi, gelip Resûlüllah sallallâhu aleyhi ve selleme ayıttı: Ya Resûlallah ben bugün, iftitah tekbirine yetişmedim, bir kul azad ettim, acaba iftitah tekbirinin sevabına nail olabildim mi?

Resûlüllah hazretleri Hazreti Ebu Bekir'e "sen ne dersin bu iftitah tekbirinin hakkında" deyü buyurdu. Ebu Bekir-i Sıddık radıyallâhu anhu buyurdu ki 'Ya Resûlallah, kırk deveye mâlik olsam, kırkının da yükü cevahir olsa, cümlesini fukaraya tasadduk etsem yine imam ile beraber alınan iftitah tekbirinin sevabına nail olamam."

Ondan Resûlüllah hazretleri "Ya Ömer sen ne dersin bu iftitah tekbirinin hakkında" dedikte Hazreti Ömer radıyallahu anhu ayıttı:" Ya Resûlallah, Mekke ile Medine arası dolu devem olsa, yükü cevahir olsa, cümlesini fukaraya tasadduk etsem yine imam ile beraber alınan iftitah tekbirinin sevabına nail olamam".

Ondan Resûlüllah hazretleri "Ya Osman, sen ne dersin bu iftitah tekbiri hakkında" dedikte Hazreti Osman zi'n-nureyn radıyallahu anhu ayıttı: "Ya Resûlallah, ben gecede iki rekât namaz kılsam, her bîr rekâtta Kur'an-ı azimü'ş-şani hatm eylesem yine imam ile beraber alınan iftitah tekbirinin sevabına nail olamam".

Ondan Resûlüllah sallallâhu aleyhi ve sellem hazretleri "Ya Ali, sen ne dersin bu iftitah tekbiri hakkında" dedikte Hazreti Ali kerremellâhu vechehu ayıttı: 'Ya Resûlallah mağrip ile meşrık (bata ile doğu) arası küffar ile dolu olsa, Rabbim bana kuvvet verse, cümlesini kırıp katl eylesem yine imam ile alınan iftitah tekbirinin sevabına nail olamam".

Ondan Resûlüllah hazretleri "Ey benim ümmet ve ashabım, yedi kat yerler ve yedi kat gökler kağıt olsa ve deryalar mürekkep olsa ve bütün ağaçlar kalem olsa ve cümle melâikeler kâtip olsalar, kıyamete kadar yazsalar yine imam ile alınan iftitah tekbirinin sevabını yazamazlar" deyi buyurmuş.

Ve eğer Allahu azimü'ş-şan'ın yarattığı melekler bu kadar mıdır dersen, Resûlüllah hazretleri Mirac'a çıktığı gece Cennet'i ve Cehennem'i ve Beyt-i mamur'u seyran ettikte bakıp gördü; Beyt-i mamur'u melâike tavaf edip giderlerdi. Resûlüllah sallallâhu aleyhi ve sellem ayıttı: 'Ya karındaşım Cebrail, bu Beyt-i mamur'u tavaf edip giden melâike geri dönmüyor, onlar nereye giderler?" Ol vakit Cebrail aleyhi's-selâm ayıtta: "Ya Habiballah, ben halk olduğum günden bugüne gelince(ye) kadar bu Beyt-i mamur'u tavaf edip giden melâike(nin) geri döndüğün(ü) görmedim, bir kere tavaf edene kıyamete kadar bir dahi nevbet gelmez" dedi.

Ve dahi bir adam namazda "eûzü besmele" okudukta Allahu azimü'ş-şan o kula bedeninde olan kılların sayısınca sevap verir. Ve "Fatiha-yı şerife" okudukta Allah Taâlâ hazretleri ol kula

kabul olmuş hac sevabı verir. Ve rükûya vardıkta Allahu azimü'ş-şan ol kula nice bin altın sadaka etmiş sevabı ve rükûda sünnet üzere üç kere teşbih ettikte ol kula Allahu azimü'ş-şan hazretleri gökten inen yüzdört kitabı okumuş kadar sevap verir ve birer "semiallâhu limen hamideh" dedikte ol kulu Allahu azimü'ş-şan rahmet deryasına gark eder. Ve secdeye vardıkta ol kula Allahu azimü'ş-şan insanlar ve cinler adedince sevap verir, secdede sünnet üzere üç kere teşbih ettikte ol kula Allahu azimü'ş-şan'ın fazileti çoktur amma bir kaçını beyan etmişler:

1. Arş ve kürsü ağın kadar sevap verse gerektir,
2. Allahu azimü'ş-şan ol kulunu mağfiret etse gerektir,
3. Ol kul öldükte Mikâil aleyhi's-selâm ol kulun kabrini günde bir kere ziyaret etse gerektir, tâ kıyamete kadar,
4. Kıyamet gününde Mikâil aleyhi's-selâm ol kulu mübarek kanadı üzerine alıp şefaat edip Cennet-i a'lâya götürse gerektir.

Ve ka'de-i ahîreye oturdukta Allahu azimü'ş-şan ol kula fükara-yı sabirîn sevabı verir, -fukara-yı sabirîn sevabı ağniya-yı sakilinden (şükreden zenginlerden) beş yüz yıl evvel Cennet'e girse gerektir-. Ağniya-yı şakirîn onu görüp nolaydı biz dünyada iken fukara-yı sabirînden olaydık deyü temenni etseler gerektir. İki yanına selâm verdikte ol kula Allahu azimü'ş-şan "Cennet'in sekiz kapısı açıldı, ya mümin, her hangisinden girersen gir" deyü hitap etse gerektir.

Sekiz Cennet'in sekiz kapısı vardır, sekiz de miftahı (anahtarı) vardır: Evveli beş vakit namaz kılan müminlerin imanıdır, ikinci besmele-i şerifedir, altısı dahi Fatiha-yı şerife'nin içinde dahildir.

Sekiz Cennet'in evvelkisi Dâr-ı celâl, ikinci Dâr-ı karar, üçüncü Dâr-ı selâm, dördüncü Cennetü'l-huld, beşinci Cennetü'l-me'vâ, altıncı Cennetü adn, yedinci Cennetü'l-firdevs, sekizinci Cennetü naîm'dir. Dâr-ı celâl beyaz nurdandır, Dâr-ı karar kırmızı yakuttandır, dâr-ı selâm yeşil zeberceddendir, Cennetü'l-huld mercandandır, Cennetü'l-me'vâ gümüştendir, Cennetü adn altındandır, Cennetü'1-fîrdevs hem altından ve hem gümüştendir, Cennetü naîm kırmızı yakuttandır.

Cennet'e giren müminler ebedi onda kalırlar, hiç çıkmazlar. Onda olan huriler hayızdan ve nifastan ve yaramaz hulktan (huydan) berilerdir ve ne türlü taam ve şarap (yemek ve içki) isterler ise hazır önlerine gelir. Pişirmek ve kortarmak (kotarmak) olmaz. Başları üzerinde kuşlar uçar. Müminler köşklerinde oturur iken bunları görür, eğer sen dünyada iken bana böyle yakın gelsen ben seni kebap ederdim deyü kalbine geldiği anda nurdan tabak içinde henüz pişmiş önüne gelip tütüp durur. Onu yemeğe başlar, kemiklerini bir yere yığar, kalbine gelir ki şimdi bu yine kuş olsa idi deyü kalbine geldiği anda evvelki gibi kuş olup uçup gider.

Ve dahi Cennet'in toprağı miskten, binasının bir kerpici gümüşten ve bir kerpici altındandır. Cennet ehlinin her birine yüz er kuvveti verilir. Ehl-i Cennet'in en ednâsına yetmiş huri ve iki de dünya hatunu verilse gerektir, her birine cima ettikte lezzeti yetmiş yıl baki kalsa gerektir, daima bakire bulunsa gerektir.

Ve dahi Cennet'te dört ırmak akar, başı birdir, ayağı başka başkadır. Her birinin lezzeti birbirine uymaz. Onun birisi safi su ve birisi halis süt ve birisi Cennet şarabı ve birisi safi baldır.

Dahi Cennet'te yüksek köşkler vardır, eğilir, mümin ona biner nereye isterse götürür, bunun dünyada misli devedir.

Dahi Cennet'te Tuba ağacı vardır, kökü yukarıda, budaklan aşağıda. Onun dünyada misli ay ve güneş.

Dahi Cennet ehli yer içer, tebevvül ve tağavvut etmezler (küçük ve büyük dışarı çıkmazlar). Allah Taâlâ Cennet'te mümin kullarına hitap edip "kullarım, benden dahi ne istersiniz vereyim, zevk'u safada olun" diye, kullar dahi "ya Rabbi bizi Cehennem'den azad eyledin ve Cennetine idhal edip bu kadar huri ve ğılman ve vildan verdin, akla gelmedik ve gözler görmedik ve kulaklar işitmedik bu kadar nimetler verdin, dahi bir şey istemeye haya ederiz" dedikte Rabbü'l-âlemîn yine hitap edip "kullarım, sizin benden bunlardan başka isteyeceğiniz var" dedikte kullar dahi "ya Rabbi bizler dahi istemeye yüzümüz yoktur ve hem ne isteyeceğimizi bilmeyiz" dedikte Rabbü'l-âlemin buyursa gerek: "Kullarım, size dünyada bir mesele iktiza edince ne yapardınız?". Onlar dahi "ulemaya varırdık, ol meseleyi öğrenip müşkilimiz hal olurdu" dedikte Hak Teâlâ hazretleri "imdi öyle ise sizler ulemaya danışınız, haber alınız, ne haber verirler ise size vereyim" deyü buyurdukta ulema "ya sizler cemalüllâhı unuttunuz mu, dünyada iken derdiniz ki Rabbimiz Cennet'te mekândan münezzeh olduğu halde cemalini bize gösterse gerek deyü arzu ederdiniz, onu isteyin" deyip onlar dahi rü'yet-i cemalüllâhı (Allah'ın cemalini görmeyi) istediklerinde Allahu azimü'ş-şan mekândan münezzeh olduğu halde cemal-i bâ-kemâlini gösterse gerek Hak Taâlâ'nın cemal-i pâkini gördükte nice bin yıl hayran kalsalar gerekdir.

Ve dahi Cennet'te kişi köşkünde otururken etrafından pencereler, önlerinde meyveler vardır. Kullar onu gördükte uzanayım, ol dalı çekeyim, meyveyi koparıp yiyeyim deyü hatırına geldikte oturduğu yerden kalkmağa ve dalı koparmağa hacet kalmaz, heman oturduğu yere dal önüne gelir, meyveyi koparır, ağzına kor, çiğneyip dahi lezzeti boğazına gitmeden kopardığı yerden bir dahi biter, ağızına koyduğundan olgun ve leziz. Böylece Rabbü'l-izzet bitirse gerektir.

Ve dahi **cuma namazının şartı** on ikidir:

1. Mısır (şehir) olmak ya mısra tâbi olmaktır,
2. Hutbe okumaktır,
3. Onda imam, padişah-ı İslâm hazretleri yahut (onun) tarafından mezun naibi (vekili) olmaktır,
4. Zuhr (öğle) vaktinde kılınmaktır,
5. Cemaat,
6. İzn-i âmm (umumi izin) olmaktır.{*Burada sayılan şartlar Cuma namazının geçerli olabilme şartlandır. Cuma namazının farz oluş şartları ise şunlardır. 1. Erkek olmak, 2. Hür olmak, 3. Yolcu olmamak, mukim olmak, 4. Namaza gidemeyecek ölçüde hasta olmamak, sağlık, 5. Akıllı ve baliğ olmak.*}

Ve dahi cemaat İmam-ı Azam'a ve İmam-ı Muhammed'e göre baliğ ve âkil ve erkek ve imamdan gayrı üç adam ve İmam-ı Ebu Yusuf a göre imamdan gayrı iki adam olmaktır -esah olan imameyn kavlidir-.

Dahi bir kimse imama cuma namazının ikinci rekâtının rükûunda yetişse İmam-ı Muhammed'e göre öğle namazını kılar amma İmam-ı Azam'a ve İmam-ı Ebu Yusuf'a göre teşehhüdde dahi yetişse cumayı kılar.

Ve hatip hutbe okurken bir kimse nafilede bulunsa (nafile namaz kılsa) iki rekât kılar ziyade kılmaz ve eğer cuma sünneti ise iki rekât kılardamı selâm verir yoksa dört rekâtı tekmil eder mi, ihtilaflıdır, esah olan dördü tamam eder.

Ve dahi **cumanın vacibi** beştir:

1. Ezan vaktinde her şeyi terk etmek,

2. Camiye sa'y etmek (koşmak),
3. Hatip hutbede iken nafile (namaz) kılmamak,
4. Dünya kelâmı söylememek,
5. Her şeyden sükût etmek.

Ve dahi **cumanın müstahabı** beştir:

1. Tîb-i rayiha (güzel koku),
2. Misvak
3. Pak libas (temiz elbise),
4. Tebkir: Tebkir deyü cuma namazı için camiye erken gitmeye derler. Zaman-ı saadette (Hz. Peygamber'in zamanında) ashab-ı kiram sabah namazından sonra dağılmayıp cumadan sonra dağılırlar idi. Bu ümmetten ibtida (ilk önce) terk olunan sünnet tebkirdir.
5. Gusül etmek.

Ve dahi **cumanın mekruhları** beştir:

1. Hatip hutbede iken selâm vermek,
2. Kur'an okumak,
3. Aksıran adama "yerhamükellâh" demek,
4. Yemek ve içmek,
5. Her amel-i mekruhu işlemek.

Ve dahi **bayram namazının** tekbirleri dokuzdur: Biri farz, birisi sünnet, yedisi vacip. İftitah tekbiri farz, evvelki rükû tekbiri sünnet, zevaid tekbirleri vacip ve ikinci rekâtın rükû tekbiri vacibe mukarenetle (bitişik olmakla) vacip.

YOKSULLUĞUN SEBEPLERİ

Ve dahi hadiste şöyle gelmiştir: Peygamberimiz aleyhi's-salâtü ve's-selâm buyurmuş ki: "İnsana **yoksulluk** yirmi dört şeyden hasıl olur:

1. Ayakta bevl etmek (işemek),
2. Cünüp iken taam etmek (yemek),
3. Ekmek ufağın(ı) hor tutup basmak,
4. Soğan ve sarımsak kabuğun(u) ateşe yakmak,
5. Alimlerin önünce yürümek,
6. Atasına ve anasına adıyla çağırmak,
7. Rast geldiği ağaç ve süpürge çöpüyle dişin(i) kurcalamak,
8. Elin(i) balçık yumak,
9. Eşik üzerine oturmak,
10. Bevl ettiği (işediği) yerde abdest almak,
11. Çanağı ve çömleği yumadan (yıkamadan) taam (yemek) koymak,
12. Esvabını (elbisesini) üstünde dikmek,
13. Yüzünü eteği ile silmek,
14. Aç iken soğan yemek,
15. Evinde örümcek komak,
16. Sabah namazın(ı) kılıp mescitten ivelik çıkmak,
17. Erken pazara varıp ve pazardan geç çıkmak,
18. Yoksul kimseden ekmek satın almak,
19. Çıplak yatmak,

21. Kapkaçağı örtüsüz komak,
22. Çerağı üfürmek,
23. Her şeyi "bismillah" demeden işlemek,
24. Şalvarını ayakta giymek." Bunlar cümle yoksulluk getirir, müminler hazer etmek (sakınmak) lazımdır.

Dahi bir adam sabah namazına erken uyanayım derse, yatacak vakit "înna a'taynâke" sûresin(i) okusa sonra "ya Rabbi beni sabah namazına vaktiyle uyandır" dese bi-iznillâhi tâalâ ol adam sabah namazına vaktiyle uyanır.

54 FARZ

Ve dahi **elli dört** farzları beyan edelim:
1. Allah Teâlâ'yı bir bilip zikr etmek,
2. Helalinden yemek ve içmek,
3. Abdest almak,
4. Beş vakit namaz kılmak,
5. Cünüplükten gusül etmek,
6. Kişinin rızkına Allah Teâlâ(nın) kefil olduğunu hak bilmek,
7. Helalden pak libas (elbise) giymek,
8. Hakk'a tevekkül etmek,
9. Kanaat etmek,
10. Nimetlerin mukabilinde Rabbi Teâlâ'ya şükr etmek,
11. Cenab-ı Bâri'den gelen kazaya razı olmak,
12. Belalara sabr etmek,
13. Günahlarından tevbe etmek
14. İhlas üzere ibadet etmek,
15. Şeytanı düşman bilmek,
16. Kur'an-ı azimü'ş-şan'ı hüccet (delil) tutmak,
17. Ölümü hak bilmek,
18. Allahu azimü'ş-şan'ın sevdiğini sevip sevmediğinden kaçmak,
19. Babaya ve anaya iyilik etmek,
20. Emr-i maruf eyleyip emr-i münkeri nehy etmek,
21. Akrabayı ziyaret etmek,
22. Emanete hıyanet etmemek,
23. Daima Allah Teâlâ'dan havf edip (korkup) ferahı terk etmek,
24. Allahu azimü'ş-şan'a ve Resulüne itaat etmek,
25. Günahtan kaçıp ibadet(l)e meşgul olmak,
26. Padişaha mutî (itaatkâr) olmak,
27. Âleme ibret nazarıyla nazar etmek,
28. Tefekkür etmek,
29. Dilini fuhuş kelâmdan hıfz etmek (korumak),
30. Kalbini pak etmek,
31. Hiç bir kimseyi maskaralığa almamak,
32. Harama bakmamak,
33. Her halde mümin sözüne sadık olmak,

34. Kulağını münkirat dinlemekten men etmek,
35. İlim talep etmek,
36. Kilesini ve terazisini (ölçü ve tartısını) hak üzere tutmak,
37. Allahu azimü'ş-şan'ın azabından emin olmayıp daima korkmak,
38. Fukaraya sadaka vermek, yardım etmek,
39. Allahu azimü'ş-şan'ın rahmetinden ümidin(i) kesmemek,
40. Nefis hevasına tâbi olmamak,
41. Fî sebilillâh (Allah yolunda, Allah için) taam yedirmek,
42. Kifayet miktarı rızık talep etmek,
43. Malının zekâtın(ı) vermek,
44. Hayız ve nifas halinde ehline yakın olmamak,
45. Cemî-i masiyetten (bütün günahlardan) kalbini pak etmek,
46. Tekebbürlüğü (büyüklenmeyi) terk etmek,
47. Baliğ (ergin) olmadık yetimin malını hıfz etmek (korumak),
48. Taze gulama (oğlana) yakın olmamak,
49. Beş vakit namazı hıfz etmek,
50. Zulm ile kimsenin malını yememek,
51. Allahu azimü'ş-şan'a şirk koşmamak,
52. Zinadan kaçmak,
53. Şarap içmemek,
54. Yok yere kasem (yemin) etmemek.

İSLAM'IN BİNASI BEŞTİR

Ve dahi İslâmın **binası** beştir yani İslâm beş şey üzerine bina kılınmıştır:
1. Kelime-i şehadet getirmek,
2. Beş vakit namaz kılmak,
3. Ramazan-ı şerif orucun(u) tutmak,
4. Eğer farz ise yılda bir kere zekât vermek,
5. Kudreti var ise ömründe bir kere hacca gitmek.

Ve dahi **zekâtın** farz olmasına delil "Namazı kılınız, zekâtı veriniz." (Bakara 2/43) âyet-i kerimesidir.

Ve dahi **oniki kimseye zekât vermek caiz değildir:**
1. Mecnuna,
2. Meyyit (ölü) kefenine,
3. Borcuna tuta,{*Verirken zekâta niyet etmek gerekli olduğundan borç olarak verilen bir meblağı sonradan zekâta saymak doğru olmaz.}*
4. Kâfire,
5. Ağniyaya (zenginlere),
6. Usûlüne ve furûuna,{*Bir kişinin ana-baba, dede-ninesi usûlünü, evladı ve erkek çocuğundan torunları furûunu meydana getirir.}*
7. Zevcesine (eşine),
8. Kölesine,
9. Mükâtebesine

10. Müdebberesine,{***Mükâteb:*** *Belli bir bedeli ödemek karşılığında azat olmak üzere efendisiyle anlaşmış köle;* ***Müdebber:*** *Azat olması efendisinin ölümüne bağlı köle demektir. Zekât verilecek sekiz sınıf insanı sayan âyette (bk. Tevbe 9/60) köleler de sayılmakla beraber burada kişinin kendi kölesi istisna edilmektedir. Yazar aşağıda zekât verilenler arasında da köleleri saymamıştır.}*

11. Avret erine (kadının kocasına) vermek ihtilaflıdır, esah olan vermez.

Ve dahi bir kimseyi yabancı zan etmiş evladı (çıkmış) veya Müslüman zan etmiş kâfir çıkmış olsa bu mezkûr olan kimselere zekât vermiş olsa esah olan iade etmez.

Zekâtı yedi kimseye vermek caizdir:

1. Istılah-ı şeriat üzere olan miskine,
2. Fukaraya,
3. Borçluya,
4. Zekât devşirmeye memur olana -ücreti mikdarı-,
5. Vilayetinde malı var, burada fakir olana,
6. Seferden münkatı olana,
7. Hacdan münkatı olana.{*Kur'an'da zekât verilecek sekiz sınıf insan şöyle sıralanmıştır: "Sadaka(zekât)lar, fakirler, miskinler, zekât toplamakla görevli olanlar, kalpleri Islama ısındırılacak olanlar, köleler, borçlular, Allah yolunda olanlar ve yolcular içindir..." (Tevbe 9/60). Hz. Ömer'in artık islâm güçlenmiştir gerekçesiyle kalpleri îslâma ısındırılacak olanlara zekât vermeyi kaldıran içtihadı daha sonraki uygulamalara esas olmuşsa da başka bir zamanda aynı ihtiyaç duyularak bu gruba giren insanlara da zekât verilebileceği söz konusu edilmektedir.}*

Ve dahi **zekâtın farz olmasının şartı** altıdır:

1. Müslüman ola,
2. Baliğ ola,
3. Akıllı ola,
4. Hür ola,
5. Nisaba{***Nisab:*** *Dinen, zengin sayılmanın, dolayısıyla zekat, kurban, sadaka-yı fitar, hac gibi ibadetleri yapmakla yükümlü olmanın asgari sınırına nisab denir. Nisab altın olarak 20 mıskal (96 gr.) gümüş olarak 200 dirhem (640 gr.) dir.}* mâlik ola,
6. Üzerinden (bir) yıl geçe.

Ve dahi **kurbanın şartı** üçtür:

1. Müslüman ola,
2. Mukim ola (yolcu olmaya),
3. Gani (zengin) ola.

(Kurbanın) rüknü koyun ve deve ve sığır olmak. Bir deve veya bir sığır yedi kurban yerine geçer; yedi kişi kurban etmek caizdir. Bir ahar (başka) kişi ben de zam olayım dese cümlesinin kurbanı fasit olur.

Ve dahi **haccın rüknü** üçtür:

1. Niyet-i ihram yani hacca niyet etmek,
2. Arafat'ta vakfeye durmak,
3. Tavaf-ı ziyaret etmek.

Arafat'ta vakfeye durmanın evvel vakti Zilhiccenin dokuzuncu günü zeval vaktinden ertesi sabah oluncaya dekdir.

Ve dahi **tavaf** yedi nevidir:

1. Tavaf-ı ziyaret,
2. Tavaf-ı umre -bunlar farzdır-,
3. Tavaf-ı kudüm -sünnettir-,
4. Tavaf-ı veda, 5. Tavaf-ı nezr -vaciptir-,
6. Tavaf-ı nafile,
7. Tavaf-ı tatavvu -müstehaptır-,

Ve dahi hac için ihrama niyet etmek farzdır, ihram bezi tutunmak sünnettir, cemîi dikilmiş esvaptan âri olmak vaciptir.

Ve **hac(cın) farz olmasının şartı** yedidir:

1. Müslüman ola,
2. Baliğ ola,
3. Akıllı ola,
4. Sağ ola,
5. Köle olmaya,
6. Havâic-i asliyesinden (temel ihtiyaçlarından) ziyade şey ola,
7. Yola emin ola.

CENAZE NAMAZI

Ve dahi **cenaze namazı** ve defin etmek ve yıkamak ve kefen, cümlesi farz-ı kifayedir.

Ve dahi **kefen** üç nevidir: Kefen-i farz ve kefen-i sünnet ve kefen-i kifaye. Kefen-i sünnet erlere üç ve avretlere beştir. Kefen-i kifaye erlere iki, avretlere üçtür. Kefen-i farz erlere bir, avretlere birdir. Kefen bulunmayıp harir (ipek) bulunsa erlere bir kat, avretlere iki kat kifayet eder.

Ve dahi cenaze namazında imamete evlâ olan evvelâ padişahtır, ondan sonra kadî-i belde (belde kadısı), ondan sonra cumaya mezun olan hatip, ondan sonra imam-ı hay *{İmam-ı hay; esas olarak mahalle imamı demektir}* -imam-ı hay deyü meyyitin (ölünün) hayatında hüsnüzan ettiği âlim kimsedir-, ondan sonra meyyitin velisidir. Velisi gelmeyince zikr olanlardan mâda bir ahar (başka) kimse kıl(dır)mış olsa velisi muhayyerdir, dilerse çevirir (yeniden kıldırır) dilerse çevirmez; -sair tafsilat kütüb-i mutavvelâtta mesturdur-.

Ve dahi bir adamın yarısı ortasından biçilmiş olup yalnız yarısı bulunsa onun namazı kılınmaz. Bir adamın başı yok gövdesi var, onun namazı kılınmaz. Bir meyyit bulsalar her yeri parça parça olmuş, her parçası bir yerde olsa onun namazı kılınmaz, ol parçaları bir yere getirseler namazı kılınır.

Bir cenazeyi yıkasalar, "bir yeri kuru kaldı" deseler, eğer başı bağlanmadı ise onu yıkarlar ama kabre vardıktan sonra, "bunun abdest azalarından bir yeri kuru kaldı" deseler ol yeri yıkarlar, namazın(ı) kılarlar. Kabre koyup üzerini örttükten sonra haber verseler ol vakit çıkarmazlar.

Ve dahi bir cenazeye teyemmüm ettirseler götürürken su bulunsa muhayyerdir. Bir beldede çok adamlar fevt olsa hepsinin birden namazını kılmak caizdir -şer'a tatbik olunarak-, lakin evlâ olan birer (birer) kılmak gerektir.

Ve dahi cenaze namazına "Allah Teâlâ'nın rızası için namaza, meyyit için duaya, uydum şu hazır olan imama" deyü niyyet ede.

Ve dahi bir adamı hırsızlık ederken tutsalar re'y-i hakim ve vali (hakim ve valinin görüşü ve kararı) ile öldürseler yahut bir adam padişaha âsi olup öldürseler yahut bir adam kendi anasını yahut babasını öldürse bunların namazları kılınmaz.

Ve dahi bir adam kendi kendini öldürse onun namazı kılınmaz, -İmam Ebu Yusuf indinde kılınır-.

EHLİ SÜNNET OLANLARIN ON ALAMETİ

Ve dahi **Ehl-i sünnet olanların on alameti** vardır:

1. Cemaata müdavemet eder,
2. Fâsık (günahkâr) demeyip imama uyar,{*Ehl-i sünnete göre mümin ve imamlık şartlarına sahip fakat günah işleyen kişilerin arkasında namaz kılınır. Günahkârlığını gerekçe göstererek imamın arkasında namaz kılmamak bir fitne unsuru olarak görülmüş ve uygun bulunmamıştır.}*
3. Edik üzerine meshi caiz görür,
4. Ashaba ve Resûlüllah'a ar verir söz söylemez,
5. Padişaha kılıç çekmez,
6. Dinde bi -gayr-ı hakkın mücadele etmez,
7. Dinde şek (şüphe) etmez,
8. Hayrı, şerri Allah Teâlâ'dan bilir,
9. Ehl-i kıbleyi tekfir etmez (namaz kılana kâfir demez),
10. Dört ashabı diğer ashap üzerine tercih eder,

İşte ol on alamet bunlardır. Ondan sonra dört ashab'ın içinde Ebu Bekiri's-Sıddîk cümlesinden uludur ve ondan sonra Hazreti Ömer uludur, ondan sonra Hazreti Osman uludur, ondan sonra Hz. Ali uludur.

Ebu Bekir radıyallâhu anhu iki yıl üç ay ve yirmi gün hilafet etti. Ömeru'l-Faruk radıyallâhu anhu on sene altı ay dört gün hilafet etti. Osman-ı Zi'n-Nureyn radıyallâhu anhu on bir sene on bir ay ve on sekiz gün hilafet etti. Hazreti Ali radıyallâhu anhu dört sene on ay ve bir gün hilafet etti. Ve oğlu Hasan radıyallâhu anhu altı ay hilafet etti. Cümlesi otuz yıldır.

Ve dahi keramet-i evliya (velilerin kerameti) haktır. Cümle velilerin efdali (en faziletlisi) Hazreti Ebu Bekiri's-Sıddîk' tir, hilafeti haktır, icma-ı ümmet ile sabittir, Resûlüllah sallallâhu aleyhi ve sellemin kayın atasıdır, kızı Aişe anamızı Resûlüllah'a tezvic eylemiştir, hakikat ilminde mahirdir, cümle malım hak yolunda sarf etti, ta kim bir habbe kalmadı, hurma lifinden eğnine setr-i avret edecek kadar şey giydi. Cebrail aleyhi's-selâm dahi onun giydiği gibi giyip Resûlüllah sallallâhu aleyhi ve selleme geldi, Resûlüllah onu bu halde görecek saadet ile "Ya karındaşım Cebrail, bu halde ben seni görmedim idi, bu hal ne aceptir" deyü buyurdukta Cebrail aleyhi's-selâm "Ya Resûlallah, şimdi sen beni bu halde gördün, ne kadar melekler var ise cümlesi bu haldedir. Sebebi oldur ki Allahu azimü'ş-şan hitap etti ki Ebu Bekir kulum cümle emlâkını benim rızam için benim yoluma sarf eyledi, hurma lifinden dona girdi, ey benim meleklerim sizler dahi o dona girin deyü emr eyledi. Cümle melekler bu haldedir" deyü buyurdu. Onun için "sıddîk"denildi.

Onun ardınca efdal-i evliya Hazreti Ömer radıyallâhu anhudur, hilafeti icma-ı ümmet ile sabittir, şeriat ilminde mahirdir. Bir gün Resûlüllah sallallâhu aleyhi ve sellem hazretlerine bir münafık ile bir Yahudi dava ile geldiler, Resûlüllah sallallâhu aleyhi ve sellem hazretleri davalarını hükm etti, hak yahudinin elinde çıktı. Ol münafik razı olmayıp Resûlüllah ol dem

onlara "Ey kişi Ömer'e varın, sizin davanızı görsün" deyü buyurdu. Onlar Hazreti Ömer'e geldiler.

Ayıttı (dedi): Ey kişi neye geldiniz? Münafık ayıttı: Bu yahudi ile davam vardır.

Hazreti Ömer buyurdu: Sahib-i şeriat (Peygamber) var iken ben davayı nasıl göreyim?

Münafik ayıttı: Biz Resûlüllah sallallâhu aleyhi ve selleme vardık, davayı yahudiye hükm eyledi, ben razı olmadım.

Heman Ömer radıyallâhu anhu onlara "Siz eğlenin, ben sizin davanızı fasl edeyim" dedi. İçeriye girdi, satırı eteğinin altına alıp bunların yanına geldi, hemen çektiği gibi ol münafığın kellesini uçurdu, "Resûlüllah'ın hükmüne razı olmayanın hali budur" dedi. Onun için ona Ömeru'l-Faruk denildi ve Resûlüllah sallallâhu aleyhi ve sellem hazretleri "Hak ile bâtılı ayırt edici Ömer'dir" dedi.

Onun ardınca efdal-i evliya Hazreti Osman-ı Zi'n-Nûreyn radıyallâhu anhudur, hilafeti haktır, icma-ı ümmet ile sabittir. Resûlüllah ona birbiri ardınca iki kızın(ı) vermiştir, kızı vefat ettikte "Bir dahi olsa verirdim" demiştir. Sonraki kızını verdikte Hazreti Osman'ı gayet medh etmiş idi. Tezvic ettikten sonra kızı buyurdu ki "Ey benim gözüm nuru atam, siz Hazreti Osman'ı gayet medh eylediniz, buyurduğunuz kadar değil" dedikte Resûlüllah sallallâhu aleyhi ve sellem hazretleri kızına "Ey benim kızım, Hazreti Osman'dan gökteki melekler haya ederler" buyurdu. Resûlüllah sallallâhu aleyhi ve sellem hazretleri ona iki kızın(ı) verdikten ötürü Osman-ı Zi'n-Nûreyn (iki nur sahibi) denildi. Resûlüllah'ın damadıdır, marifet ilminde mahirdir.

Onun ardınca efdal-i evliya Hazreti Ali kerremellâhu vechehu ve radıyallâhu anhudur, hilafeti icma-i ümmet ile sabittir, Resûlüllah'ın damadıdır. Kızı Fatıma anamızı ona tezvic etmiştir, tarikat ilminde mahirdir. Bir gulamı var idi, bir gün gulam murad eyledi ki şu efendimi tecrübe edeyim. Vakta ki Hazreti Ali taşrada idi, gıdamın katına gelip bir hizmet buyurdu. Gulam sükût eyledi. Ondan Hazreti Ali kerremellâhu vechehu gulama "Ya gulam ben sana ne yaptım ve hatırınız neden münkesir oldu (kırıldı) ve benim nemden incindin" dedikte gulam gelip elin öptü "sen bana bir şey yapmadın, ben bugün senin abdinin (kölenim), muradım seni tecrübe etmek idi, hakka (hakikaten) velisin" dedi.

FARZ, VACİP, SÜNNET, MÜSTEHAP, MÜBAH, HARAM, MEKRUH, MÜFSİD

Ve dahi **ahkâm-ı şer'iyye** sekizdir: Farz, vacip, sünnet, müstehap, mubah, haram, mekruh, müfsit.

Farz oldur ki onu Allahu azimü'ş-şan buyurmuş ola, buyurduğu "şüphesiz delil" ile belli olmuş ola; iman, Kur'an, abdest almak, namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek, hacca gitmek, cünüplükten gusül etmek gibi.

Farz dahi üç nevidir: Farz-ı dâim, farz-ı muvakkat, farz-ı ale'l -kifaye. Farz-ı dâim "Amentü billahi ilâ ahırihi" bilip ve inanıp daim ittikat etmeye derler. Farz-ı muvakkat amelin vakti geldikte işlediğimiz farz olan amellere derler. Farz ale'l-kifaye onu elli adamdan yahut yüz adamdan birisi işlese sairlerinden sakıt olur; selâm almak ve selâm vermek gibi, cenaze namazı kılmak ve cenazeyi gasl etmek (yıkamak) gibi, sarf ve nahiv (Arapça dilbilgisi) okumak ve hafız olmak ve ilm-i vücûh (Kur'an'ın değişik okuma şekilerini veren ilim) öğrenmek gibi.

Ve dahi bir farz içinde beş farz, vardır: Bu farzın ilmi farz, ameli farz, miktarı farz, itikadı farz, ihlası farz, inkârı küfürdür.

Vacip oldur ki onu Allahu azimü'ş-şan buyurmuş ola, buyurduğu "şüpheli delil" ile belli olmuş ola. Vacip olduğuna inanmayan kâfir olmaz lakin işlemeyen Cehennem azabına layık

olur. Meselâ salat-ı vitirde (vitir namazında) Kunut duası okumak ve hacılar (kurban) bayramında kurban kesmek ve Ramazan-ı şerif bayramında fitre vermek gibi.

Ve dahi bir vacip içinde dört vacip bir farz vardır: İlmi vacip, ameli vacip, miktarı vacip, itikadı vacip, ihlası vacip, riyası haram.

Ve dahi **sünnet;** onu Resûlüllah sallallâhu aheyhi ve sellem hazretleri bir kere (ve)ya iki kere terk etmiş ola. Terk edene azap olmaz lakin itaba ve şefaattan mahrum olmağa layık olur. Meselâ misvak istimal etmek ve ezan ve ikamet ve cemaatla namaz kılmak ve evlendiği gece taam (yemek) yedirmek ve çocuğunu sünnet etmek gibi.

Sünnet dahi üç nevidir: Sünnet-i müekkede, sünnet-i gayrı müekkede, sünnet-i ale'l-kifaye. Sünnet-i müekkede olan sabah namazının evvel sünneti ve akşam namazının ve yatsı namazının son sünnetleri ve öğle namazının evvel ve son sünnetleri gibi. Bunlar sünnet-i müekkededir, asla terk olunmaz. Sünnet-i gayrı müekkede olan ikindi ve yatsı namazının evvel sünnetleri. Bunlar bazan terk olunursa bir şey lazım gelmez ama her zaman terk olunur ise itaba ve şefaattan mahrum olmağa sebep olur. Sünnet-i ale'l-kifaye beş, on adamdan birisi işlerse sairlerinden sakıt olur; selâm vermek ve itikâfa{***İtikâf:*** *Ramazanın son on gününde mescidin veya evin bir köşesine çekilerek dünya işlerinden uzaklaşmak, yeme içme, konuşma ve uykuyu en aza indirerek ibadetle meşgul olmak.}* girmek ve meşru olan işlerinin evvelinde "besmele-i şerife" demek gibi.

Eğer taam (yemek) evvelinde besmele-i şerife demezse üç zararı vardır:

1. Şeytan beraber eki eder (yer),
2. Yediği taam bedenine maraz (hastalık) olur,
3. Yediği taamda bereket olmaz. Eğer besmele der ise üç faidesi vardır:
1. Şeytan beraber eki etmez,
2. Yediği taam bedenine şifa olur,
3. Taamda bereket olur.

Ve dahi **müstehap;** onu Resûlüllah sallallâhu aleyhi ve sellem ömründe bir kere yahut iki kere işlemiş ola. İşlemeyene azap da ve itab da olmaz, şefaattan mahrum kalmak da olmaz lakin işleyene sevap çoktur demişler. Nafile namaz kılmak ve nafile oruç tutmak ve nafile sadaka vermek gibi.

Müstehap dahi üç nevidir: Müstehap, âdap, mendup. Bu üçünün de sevabı birdir lakin bazılar(ı) bazından ziyadedir demiş.

Ve dahi **mubah** oldur ki onun ne işlemesinde sevap var ve ne terkinde azap var; yürümek ve oturmak ve ev almak ve helalinden türlü taam yemek ve helalden türlü libas giymek gibi.

Ve dahi **haram** olur ki onu Allahu azimü'ş-şan hazretleri nehy etmiş ola yani kullarına işleme(yi)n demiş ola.

Haram dahi iki nevidir: Biri haram lî-aynihi ve biri haram li-gayrihi. Evvelki adam öldürmek ve zina ve livata etmek ve hamr(şarap) içmek ve hınzır(domuz) eti yemek gibi. Bir adam bunları işler iken besmele-i şerif dese yahut helaldir dese kâfir olur, ama bunları dememiş olsa kâfir olmaz ama Cehennem azabına layık olur. Ve eğer musir olup tevbesiz ölürse imansız gitmeye sebep olur, (haram li-aynihinin haramlığına) inanmayan kâfir olur. Haram li-gayrihi olan; bir adam bir adamın bağına girip sahibinin izni yok iken meyvesini koparıp yemiş ve eşyasını ve akçesini çalıp harcamış. Ol adam besmele dese yahut helaldir dese kâfir olmaz. Ol adamın (mal sahibinin) hakkıdır, alır. Bir adamda altı buçuk arpa ağın hakkı olsa yarın yevm-i kıyamette cemaat ile kılınmış yedi yüz rekât kabul olmuş namazın sevabını Hazreti Mevlâ

alıverse gerektir.{*Haram li-aynihide haram olan şeyin bizzat kendisi haramdır, haram Ii-gayrihide ise şeyin bizzat kendisi helaldir ama elde ediliş ve kullanılış tarzı haramdır; çalıntı meyve örneğinde olduğu gibi. Onu haram kılan meyve oluşu değil çalıntı oluşudur}*

Ve dahi **mekruh,** kişinin işlediği amelin sevabını gideren şeye derler. Mekruh dahi iki nevidir: Biri kerahet-i tahrimiye ve biri kerahet-i tenzihiye. Kerahet-i tahrimiye vacibin terkidir, harama karib (yakın)dir; kerahet-i tenzihiye sünnetin terkidir, helale karibdir. Kerahet-i tahrimiye işleyen eğer kast ile işlerse âsi ve günahkâr olur, Cehennem azabına layık olur ve namazda ise ol namazın cebren li'n-noksan (eksiği tamamlamak ve gidermek için) iadesi vacip olur; eğer sehiv (yanılma) ile işlerse secde-i sehiv ile sakıt olur. Kerahet-i tenzihiye işleyene azap olmaz lakin itaba ve şefaattan mahrum kalmağa müstahak olur, -eğer musir olur ise-; at eti ve kedi ve fare artığı yemek gibi.

Ve dahi **müfsit,** kişinin işlediği amelleri temelinden giderene derler; imanı ve nikâhı ve haccı ve zakâtı ve bey'i ve şirayı (alım ve satımı) bozan gibi.

SIFATI İMAN ALTIDIR

Ve dahi **sıfat-ı iman** altıdır:

"Âmentü billahi": Ben Allahu azimü'ş-şan'ın varlığına ve birliğine inandım, iman getirdim. Allahu azimü'ş-şan vardır ve birdir, şeriki (ortağı) ve nazîri (benzeri) yoktur, mekândan münezzehtir, kemal sıfatlarıyla muttasıftır ve noksan sıfatlardan beridir; kemal sıfatlar Allahu azimü'ş-şan'da bulunur, noksan sıfatlar bizlerde bulunur. Bizlerde bulunan noksan sıfatlar elsizlik ve ayaksızlık ve gözsüzlük, hastalık, sağlık, yemek, içmek; buna müşabih şeyler çoktur, bunlar bizlerde bulunur. Ve Allahu azimü'ş-şan'da bulunan yedi kat gökleri direksiz durdurduğu gibi ve yerde yılanları ayaksız yürüttüğü ve havada kuşları uçurduğu ve cümle mahlukatı yaratıp rızkını verdiği gibi bu da Allahu azimü'ş-şan'ın kemal sıfatlarından bir eserdir.

Ve dahi Allahu azimü'ş-şan hakkında bizlere bilmesi vacip olan sıfat-ı nefsiyye birdir: Vücud (var olmak). Allahu azimü'ş-şan'ın var olmasına naklen delil "Şüphesiz ben Allah'ım" (Tâha 20/14) kavl-i şerifidir. Aklen (delil), bu âlemleri halk eden mevcuttur, olmaması muhaldir.

Ve dahi sıfat-ı nefsiyye; zat onsuz ve ol zatsız tasavvur ve mülahaza olunmaz.

Ve dahi Allahu azimü'ş-şan hakkında bize bilmesi vacip olan sıfât-ı zatiyye beştir:

Kıdem: Allahu azimü'ş-şan'ın varlığının evveli olmamak,

Beka: Allahu azimü'ş-şan'ın varlığının ahiri (sonu) olmamak. Buna Vâcibü'l-vücud derler. Naklen delil Allah Taâlâ'nın "O Evvel'dir, Âhır'dir, Zâhir'dir, Bâtın'dır" (Hadid 57/3) kavl-i şerifidir. Aklen delil; varlığının evveli ve âhiri olsa, sonra olmuş olup âciz ve nakıs (eksik) olurdu. Âciz ve nakıs olmak Allahu azimü'ş-şan hakkında muhaldir.

Kıyam bi-nefsihi: Allahu azimü'ş-şan'ın zatında ve sıfatında ve ef âlinde (fiillerinde) kimseye muhtaç olmaması. Naklen delil Allah Taâlâ'nın "Allah ganidir (ihtiyaç sahibi değildir), siz ise muhtaç fakirlersiniz" (Muhammed. 47/38) kavl-i şerifidir. Aklen delil; bu sıfatlar O'nda olmamış olsa âciz ve nakıs olurdu, âciz ve nakıs olmak Allahu azimü'ş-şan hakkında muhaldir.

Muhalefettin li'l-havâdis: Allahu azimü'ş-şan'ın zatında ve sıfatında kimseye benzememesi. Naklen delil Allah Taâlâ'nın "Yeryüzünde ve gökyüzünde O'nun benzeri bir şey yoktur" (Şûra 42/11) kavl-i şerifidir. Aklen delil; bu sıfatlar O'nda olmamış olsa âciz ve nakıs olurdu, âciz ve nakıs olmak Allahu azimü'ş-şan hakkında muhaldir.

Vahdaniyyet: Allahu azimü'ş-şan'ın zatında ve sıfatında ve ef âlinde şeriki (ortağı) ve nazîri (benzeri) yoktur. Naklen delil Allah Taâlâ'nın 'Deki O Allah Bir'dir" (İhlas 112/1) kavl-i şerifidir. Aklen delil; eğer ortağı olsa âlem fena olurdu, biri yaratmasın(ı) diler ve biri yaratmamasın(ı) dilerdi. Sıfat-ı zatiyye mefhumunda zatiyyet (zata mahsusluk) olduğu için sıfât-ı zatiyye dediler.

Ve dahi Allahu azimü'ş-şan'ın hakkında bizlere bilmesi vacip olan sıfât-ı subûtiyye sekizdir: Hayat, ilim, sem', basar, irade, kudret, kelâm, tekvin. Bu sıfatların mânaları budur ki:

Hayat: Allahu azimü'ş-şan'ın diri olması. Naklen delil Allah Taâlâ'nın "Allah kendisinden başka tanrı olmayandır, diridir, kayyumdur" (Bakara 2/255) kavl-i şerifidir. Aklen delil; Allahu azimü'ş-şan diri olmasa bu mahlukat vücuda gelmezdi.

İlim: Allahu azimü'ş-şan'ın bilmesi. Naklen delil Allah Taâlâ'nın "Görünmeyeni ve görüneni bilendir" (Ra'd, 13/9) kavl-i şerifidir. Aklen delil; Allahu azimü'ş-şan'ın bilmesi olmasa âciz ve nakıs olurdu; âciz ve nakıs olmak Allahu azimü'ş-şan hakkında muhaldir.

Sem': Allahu azimü'ş-şan'ın işitmesi. Naklen delil Allah Taâlâ'nın "O işitendir, bilendir" (Bakara 2/137) kavl-i şerifidir. Aklen delil; işitmesi olmasa âciz ve nakıs olurdu, âciz ve nakıs olmak Allahu azimü'ş-şan hakkında muhaldir.

Basar: Allahu azimü'ş-şan'ın görmesi. Naklen delil Allah Taâlâ'nın "O işitendir, görendir" (Şûra 42/11) kavl-i şerifidir. Aklen delil; görmesi olmasa âciz ve nakıs olurdu, âciz ve nakıs olmak Allahu azimü'ş-şan hakkında muhaldir.

İrade: Allahu azimü'ş-şan'ın dilemesi, Naklen delil Allah Taâlâ'nın "Şüphesiz Allah dilediğini yapar" (Hac 22/18) kavl-i şerifidir. Aklen delil; eğer dilemesi olmasa âciz ve nakıs olurdu, âciz ve nakıs olmak Allahu azimü'ş-şan hakkında muhaldir.

Kudret: Allahu azimü'ş-şan'ın gücünün yetmesi. Naklen delil Allah Taâlâ'nın "Şüphesiz Allah her şeye kadirdir" (Bakara 2/20) kavl-i şerifidir. Aklen delil; eğer gücü yetmese âciz ve nakıs olurdu, âciz ve nakıs olmak Allahu azimü'ş-şan'ın hakkında muhaldir.

Kelâm: Allahu azimü'ş-şan'ın söylemesi. Naklen delil Allah Taâlâ'nın "Allah Musa'ya konuştu" (Nisa 4/164) kavl-i şerifidir. Aklen delil; eğer söylemesi olmasa âciz ve nakıs olur idi, bu Allahu azimü'ş-şan hakkında muhaldir.

Tekvin: Allahu azimü'ş-şan haliktır, her şeyi yaratan O'dur, O'ndan gayrı yaratıcı yoktur. Naklen delil Allah Taâlâ'nın "Allah her şeyin yaratıcısıdır" (Zümer 39/62) kavl-i şerifidir. Aklen delil; yerlerde ve göklerde acaip mahlukatı vardır, cümlesini yaratan O'dur.

Ve dahi Allahu azimü'ş-şan'ın hakkında bize bilmesi vacip olan **sıfât-ı maneviye** sekizdir**.** Hayy, alîm, semî, basîr, mürîd, kadîr, mütekellim, mükevvin. Bu sıfât-ı şeriflerin mânaları budur ki : Hayy, Allahu azimü'ş-şan diri olucudur. Semî, sem'-i kadîmiyle (başlangıcı olmayan işitmesiyle) işiticidir. Basîr, Allahu azimü'ş-şan basar-ı kadîmiyle görücüdür. Mürîd, Allahu azimü'ş-şan irade-i kadîmesiyle dileyicidir. Alîm, Allahu azimü'ş-şan ilm-i kadîmiyle bilicidir. Kadîr, Allahu azimü'ş-şan kudret-i kadîmesiyle gücü yeticidir. Mütekellim, Allahu azimü'ş-şan kelâm-ı kadîmiyle söyleyicidir. Mükevvin, Allahu azimü'ş-şan halk edicidir.

Allah Taâlâ hakkında muhal olan sıfatlar bunların zıddıdır.

'Ve melâiketihi": Dahi ben Allahu azimü'ş-şan'ın meleklerine inandım, iman getirdim. Allahu azimü'ş-şan'ın melekleri vardır, onlar nurdan halk olunmuştur. Yemezler ve içmezler, onlarda erkeklik ve dişilik olmaz. Gökten yere inerler ve yerden göğe çıkarlar ve bir halden bir hale girerler ve göz açıp yumunca onlar Allahu azimü'ş-şan'a âsi olmazlar ve bizcileyin (bizim gibi) günah etmezler ve onların içinde mukarrebler (Allah'a yakın olanlar) ve peygamberler

vardır. Cümlesinin efdali Cebrail, Mikâil, İsrafil, Azrail âleyhimü's-selâmdır. Bunlar cümle meleklerin peygamberleridir ve onlann her-birisini Allahu azimü'ş-şan bir hizmete koşmuştur, kıyamete kadar bir hizmete dahi nöbet gelmez.

'Ve kütübihi" : Dahi (ben) Allahu azimü'ş-şan'ın kitaplarına inandım, iman getirdim. Allahu azimü'ş-şan'ın kitapları vardır, cümlesi yüz dört kitaptır; yüzü suhuftur ve dördü büyük kitaptır.

Tevrat Hazreti Musa aleyhi's-selâma, Zebur Hazreti Davud aleyhi's-selâma, İncil Hazreti İsa aleyhi's-selâma, Kur'an bizim peygamberimiz Muhammed aleyhi's-selâma nazil olmuştur.

Yüz suhufun

10 suhufu Hazreti Âdem aleyhi's-selâma,

50 suhufu Şît aleyhi's-selâma,

30 suhufu İdris aleyhi's-selâma,

10 suhufu İbrahim aleyhi's-selâma,

Bunların cümlesini Cebrail aliyhi's-selâm indirmiştir, cümlesinden sonra Kur'an-ı azimü'ş-şan nazil olmuştur, az az, âyet âyet yirmi üç senede tamam olmuştur, hükmü kıyamete değin bakidir; nesihten (hükümsüz bırakılmaktan) ve tebdilden (değiştirilmeden) beridir.

'Ve rusulihi": Dahi ben Allahu azimü'ş-şan'ın peygamberine inandım, iman getirdim. Allah Taâlâ'nın peygamberleri vardır; evveli Hazreti Âdem aleyhi's-selâm, âhiri bizim peygamberimiz Hazreti Muhammedeni'l-Mustafa sallallâhu aleyhi ve sellem. Bu ikisinin arasında çok peygamberler gelmiş ve geçmiştir, onların sayısını Allahu azimü'ş-şan bilir.

Ve dahi peygamberler hakkında bizlere bilmesi vacip olan sıfatlar beştir : Sıdk, emanet, tebliğ, ismet, fetanet.

Sıdk: Cümle peygamberlerin sözlerinde sâdık olması,

Emanet: Onlar emanete hıyanetlik etmezler,

Tebliğ: Onlar(ın) Allahu azimü'ş-şan'ın emrini ve nehyini bilip ümmetlerine beyan edip ulaştırması,

İsmet: Büyük ve küçük günahlardan beri olmak,

Fetanet: Cümle peygamberlerin nastan (insanlardan) akıllı olması.

Caiz olan sıfatlar beştir: Onlar yerler ve içerler ve hasta olur ve dünyalarını değiştirirler, onlar bizim gibi dünyaya muhabbet etmezler.

' Ve'l-yevmi'l-âhıri": Dahi ben kıyamet gününe inandım ve iman getirdim. Cümlemiz ölüp yine dirilsek gerektir. Cennet ve Cehennem, mizan, sırat, haşır ve neşir, azab-ı kabir (kabir azabı), Münker ve Nekir suali haktır ve olacaktır.

'Ve bi'l-kaderi hayrihi ve şerrihi minallâhi taâlâ": Dahi hayır ve şer, olup ve olacakların cümlesinin Allahu azimü'ş-şan'ın takdiriyle ve dilemesiyle ve yaratmasıyla ve Levh-i mahfuz'a yazmasıyla olduğuna inandım, iman getirdim, asla kalbimizde şek ve şüphe yoktur.

"Eşhedü ellâ ilahe illallah ve eşhedû enne Muhammeden abduhu ve resûlüh."

Ve dahi itikatta mezhebim birdir; ehl-i sünnet ve'l-cemaat mezhebidir ki bu mezheptenim. Amelde mezhep dörttür: İmam-ı Azam, İmam-ı Şafiî, İmam-ı Mâlik, İmam-ı Ahmed b. Hanbel. Bu dört mezhepten her hangisine olursa taklit etmek caizdir. Lakin biz İmam-ı Azam mezhebindeniz. İmam-ı Azam mezhebi savaptır (doğrudur), hata olmak ihtimali var; gayrı mezhepler hatadır, sevap olmak ihtimali vardır.

İMANIN BİZDE BAKİ KALIP ÇIKMAMASININ ŞARTLARI

Ve dahi **imanın bizde baki kalıp çıkmamasının şartı** ve sebebi altıdır:

1. Biz gaibe iman getirdik; bizim imanımız gaibedir, zahire değildir. Zira biz Allahu azimü'ş-şan'ı gözümüz ile görmedik, dahi peygamberleri görmedik lakin görmüş gibi inandık, iman getirdik, asla şüphemiz yoktur.

2. Yerde ve gökte, insanda ve cinde ve meleklerde ve peygamberlerde gaibi bilir yoktur; ancak gaibi Allahu azimü'ş-şan bilir. Her kes bu itikat üzerine olmak gerektir.

3. Haramı haram bilip itikat etmek,

4. Helali helal bilip itikat etmek,

5. Allahu azimü'ş-şan'ın azabından emin olmayıp daima korkmak,

6. Her ne kadar günahkâr ise Allahu azimü'ş-şan'ın rahmetinden ümidin(i) kesmemek.

Bu altı şeyden birisi bir adamda bulunmasa beşi bulunsa yahut birisi bulunsa beşi bulunmasa ol adamın islâmı sahih değildir.

Ve dahi **imansız gitmenin sebepleri kırk** kadar beyan olunmuştur:

1. Yaramaz itikat,
2. Zayıf iman,
3. Dokuz azasını doğru yoldan çıkarmak,
4. Günahına musir olmak,
5. Nimet-i islâmdan şükrünü kesmek,
6. İmansız gitmeden korkmamak,
7. Nahak (haksız) yere zulm etmek,
8. Sünnet üzere okunan ezan-ı muhammedîyi dinlememek,
9. Anaya ve babaya asî olmak,
10. Çok çok yemin etmek,
11. Namazda beş yerde ta'dil-i erkânı terk etmek,
12. Namazı kolay sanıp alçak iş gibi tutmak,
13. Hamr (şarap) içmek,
14. Mümin karındaşına eziyet etmek,
15. Yalan yere evliyalık satmak,
16. Günahını unutmak,
17. Kendisini beğenmek,
18. İlim ve amelim çok demek,
19. Münafıklık etmek,
20. Haset etmek,
21. Üstadının şer'a muhalif olmayan yerde sözünü tutmamak,
22. Bir adamı tecrübe etmeden iyi demek,
23. Yalana musir olmak,
24. Ulemadan kaçmak,
25. Erkekler harir (ipek) giymek,
26. Bıyıkların(ı) kitaba uydurmamak,
27. Gıybete musir olmak,
28. Komşusuna eziyet etmek,
29. Dünya umuru (işleri) için çok gadaba gelmek,
30. Riba (faiz) yemek,

31. Sihirbazlık etmek,
32. Kaftanın yenini ve eteğini uzun etmek,
33. Allahu azimü'ş-şan'ın sevdiğini sevmemek, sevmediğini sevmek,
34. Sıla-i rahmi (memleketi, yakınları ziyareti) terk etmek,
35. Mümin karındaşına üç günden ziyade kin tutmak,
36. Zinaya musir olmak,
37. Livata etmek,
38. Livata ettirmek,
39. Hatununu haramdan sakınmamak,
40. Münkiri (kötü ve günah şeyi) men etmemek.

İMAN ve İSLAM

Ve dahi iman ve islâm ikisi birdir: Resûlüllah sallallâhu aleyhi ve sellem hazretleri(nin) Allahu azimü'ş-şan'dan getirdiği şeyleri dil ile ikrar ve kalp ile tasdik etmektir; buna iman ve islâm derler.

Ve dahi din ve millet ikisi birdir. Resûlüllah sallallâhu taâlâ aleyhi ve sellem hazretleri(nin) Allahu azimü'ş-şan'dan itikada müteallik getirdiği şeylere din ve millet derler. Şeriat: Peygamberimiz aleyhi's-salâtü ve's-selâmın Hak Taâlâ'dan a'mâle (muamelât, ibadet) müteallik getirdiği şeylere şeriat derler.

Ve dahi iman-ı icmali kâfidir, tafsil dahi lazım değildir.{***İcmali iman:*** *Peygamberin tebliğ buyurduğu şeylerin hepsine birden, toptan inanmak;* ***Tafsili iman:*** *iman esaslarına, Kitap ve sünnetle gelen şeylerin hepsine, hükümlerini bilerek, tasdik ederek inanmaktır.}* Mukallidin imanı, sahihtir ve bazı yerde tafsil dahi lazımdır.

İman dahi üç kısımdır: îman-ı taklidi, iman-ı istidlâlî, iman-ı hakikî.

İman-ı taklidi; farzı, vacibi, sünneti, müstehapları bilmez, anasından babasından gördüğü gibi yatar kalkar, onun imanından korkulur.

İman-ı istidlali; farzı, vacibi, sünneti, müstehabı hem bilir hem amel eder ve hem bildirir, üstaddan varmış öğrenmiş, onun imanı kuvvetlidir.

İman-ı hakikî; cümle âlem bir yere gelse Rabbisini inkâr etseler ol etmez, asla kalbine şek ve şüphe gelmez, onun imanı enbiya (peygamberler) imanı gibidir, (diğer iman nevilerinin) cümlesinden âlâdır.

Ve dahi ahkâm-ı şer'iyye (şerî hükümler) amele müteallıkdır, imana müteallik değildir. Yalnız iman ile Cennet'e girilir, yalnız amel ile Cennet'e girilmez; iman amelsiz makbuldür amma amel imansız kabul değildir; iman husemaya (yakınlara) verilmez, amelin sevabı verilir; iman vasiyet olmaz, amel vasiyet olur; ameli terk eden kâfir olmaz, imanı terk eden kâfir olur. Cemî-i enbiyaların (bütün peygamberlerin) imanı birdir, ahkâmlarında ihtilaf vardır.

Ve dahi iman iki nevidir: Biri iman-ı hılkî, biri iman-ı kesbî.

îman-ı hılkî ahd-i mîsak vaktinde kulların belî (evet) demesidir.{*îman-ı hılkî: Yaratılıştan gelen iman. Kur'an'da ifade edildiğine göre Yüce Allah ruhları yarattığı zaman onlara "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" diye sormuş, onlar da "belâ" (evet) demişlerdir. Bu konuşmaya "elest bezmi" denir (bk. A'raf 7/172). İman-ı* ***kesbî:*** *Kazanılan, elde edilen, farkına varılan iman.}* İman-ı kesbî ba'de'l-bülûğ (bulûğa erdikten sonra) cemî-i müminlerin (bütün müminlerin) imanı birdir, amelleri bir değildir.

Ve dahi iman ile amel beyninde (arasında) fark: İman kâfir ile müslime tâbidir; iman farz-ı dâimdir, amel farz-ı muvakkattır; iman kâfir ile müslime farzdır, amel yalnız müslime farzdır.

Ve dahi iman sekiz nevidir:

İman-ı metbû: Melekler imanıdır; îman-ı ma'sûm: Enbiya imanıdır; İman-ı makbul: Müminler imanıdır; İman-ı mevkuf: Ehl-i bidat imanıdır; İman-ı merdut: Münafıklar imanıdır; İman-ı taklit: Anasından babasından görmüş, üstattan ögrenmeyenin imanıdır, onun imanından korkulur; İman-ı istidlali: Mevlâ-yı müteâli delil ile bilendir, onun imanı kuvvetlidir; İman-ı hakikî: Cümle âlem bir yere gelseler, Rabbisini inkâr etseler ol inkâr etmez ve asla kalbine şek ve şüphe gelmez, bu cümleden a'lâdır.

Ve dahi imanın hükmü üçtür:

1. Boynu kılıçtan kurtulur,

2. Malı haraçtan{***Haraç:*** *Müslüman bir ülkedeki gayrı müslimlerden alınan toprak vergisi.}* kurtulur,

3. Cesedi Cehennem'de muhalled (ebedi) kalmaz, yanar ise de çıkar.

"Âmentü billahi... ilâ ahırihi": Buna sıfât-ı iman ve mü'menün bih ve zat-ı iman ve aslî iman denilir, -ululuğuna binaen ve şerefine binaen-

Ve dahi imanın medarı ikidir: Akıl olmak, baliğ olmak (akıllı olmak ve buluğ çağına girmiş olmak). İmanın aslı ikidir: Âlemin yaratılması, Kur'an-ı azimü'ş-şan'ın inmesi. Delili ikidir: Delil-i aklî, delil-i naklî. İmanın rüknü ikidir: İkrarım bi'l-lisan (dil ile ikrar) ve tasdîkun bi'l-cenan (kalp ile tasdik); bunların da şartı ikidir: Kalbin şartı şek olmamak, dilin şartı temyiz etmek.

Ve dahi iman mahlûk mudur, gayrı mahlûk mudur (yaratılmış mıdır, yaratılmamış mıdır?) Allahu azimü'ş-şan'ın hidayeti olduğu haysiyetten gayrı mahlûktur amma abdin (kulun) tasdik ve ikrar etmesi cihetiyle mahlûktur. İman cemi' midir, tefrik midir? Kalpte cemi'dir, azada tefrîkdir.{*îman kalpte bir bütündür, bütün iman esasları bu bütünlüğün içindedir, fakat imanın, iman esaslarının insanın organları üzerindeki görünümleri, tezahür ve tecellileri farklı olabilir.}*

Yakîn: Allahu azimü'ş-şan'ın zatını kemaliyle bilmek,

Havf: Allahu azimü'ş-şan'dan korkmak, Reca: Allahu azimü'ş-şan'ın rahmetinden ümidin(i) kesmemek,

Mahabbetullah: Allah'a ve Resulüne muhabbet etmek,

Haya: Allah'tan ve Resulünden utanmak, Tevekkül: Cemî-i umurunu (bütün işlerini) Allah'a ısmarlamak.

Ve dahi **iman ve islâm ve ihsan** neye derler?: İman altı şeye inanmağa derler,

İslâm Allahu azimü'ş-şan'ın emrini tutmaya ve nehyinden ictinab etmeye (kaçınmaya) derler,

İhsan: Allahu azimü'ş-şan'ı görür gibi ibadet etmeye derler.

Ve dahi **iman** ve **marifet ve tevhid ve şeriat** ve **din ve millet** neye derler?:

İman: Luğatta mutlak tasdik etmeye derler, şer'de altı şeyi tasdik etmeye derler,

Marifet: Allahu azimü'ş-şan'ı kemal sıfatlarıyla muttasıf ve noksan sıfatlardan beri bilmektir.

Tevhid: Allahu azimü'ş-şan'ı birlemektir,

Şeriat: Allahu azimü'ş-şan'ın emrine inkıyad (uymak) ve nehyinden ictinab etmektir (kaçınmaktır),

Din ve millet: Bu cümlesi üzerine ölünceye dek dâim olmaktır.

Ve dahi iman beş kalenin içinde hıfz olur (korunur):

1. Yakîn,
2. İhlas,
3. Eda-yı farz (farzları yerine getirmek),
4. İtmam-ı sünnet (sünnetleri tam yapmak),
5. Hıfz-ı edep (edebi muhafaza)dir.

Her kim bu beş şeyi hıfz eder ise imanını hıfz etmiş olur, birini terk eder ise düşman galip olur. (İmanın düşmanı) dörttür: Sağda neva, solda nefis, önde dünya, ensede şeytan imanı almak diler. İmanımızı Allah Taâlâ düşmanların şerrinden emin eyleye.

"La ilahe illallah" demenin mâna-yı şerifi, ibadete layık ve müstahak, Allahu azimü'ş-şan'dan gayrı bir zat yoktur, ancak Allahu azimü'ş-şan vardır ve birdir, şeriki ve nazîri yoktur, mekândan münezzehtir.

"Muhammedun resûlüllâh" demenin mânası Hazreti Muhammed Mustafa sallallâhu taâlâ aleyhi ve sellem Allahu azimü'ş-şan'ın hak resulüdür, biz de O'nun ümmetiyiz, elhamdülillah.

Ve dahi kelime-i tevhidin sekiz ismi vardır:

1. Kelime-i şehadet getirmek,
2. Kelime-i tevhid,
3. Kelime-i ıhlas,
4. Kelime-i takva,
5. Kelime-i tayyibe,
6. Davetü'l-hak,
7. Urve-i' vüska,
8. Kelime-i semeretü'l-Cennet.

Ve dahi (kelime-i tevhidin) şartı; ihlas, niyet, ve mânasını bilmek ve tazim ile getirmek(tir).

Ve zikir eden kimse dört şeye muhtaçtır: Tasdik, tazim ve halavet (tat ve zevk almak) ve hürmet. Tasdiki terk eden münafıktır, tazimi terk eden mübtedi'dir, halaveti' terk eden müraidir, hürmeti terk eden fâsıktır, eğer inkâr ederse kâfir olur.

Ve dahi **zikir** üç nevidir: Zikr-i avam ve zikr-i havas ve zikr-i ehass. Zikr-i avam cahillerin zikri ve zikr-i havas âlimlerin zikri ve zikr-i ehas enbiya(nın) zikri(dir).

Ve dahi zikir edecek aza üçtür:

1. Lisan ile zikir ki kelime-i şehadet getirmek,
2. Tevhid ve teşbih ve Kur'an okumak,
3. Kalp ile zikirdir.

Ve dahi kalbin zikri üç nevidir:

1. Allahu azimü'ş-şan'ın sıfatlarına dâll olan (delâlet eden) delilleri tefekkür etmek,
2. Ahkâm-ı şer'iyyenin delilerini tefekkür etmek,
3. Mahlûkatın sırrını tefekkür etmek, -sarı karıncadan kıla varınca(ya kadar)-.

Ve dahi Allahu azimü'ş-şan hazretleri "Kullarım, siz beni taat ile zikr ederseniz ben de sizi rahmet ile zikr ederim. Ve eğer siz beni dua ile zikr ederseniz ben de sizi icabet ile (duanızı kabul etmek ve ona karşılık vermekle) zikr ederim. Ve eğer siz beni taat ile zikr ederseniz ben de sizi naîmim (nimet ve Cennetim) ile zikr ederim. Ve eğer siz beni tenhalarda zikr ederseniz ben de sizi cemiyet-i küb-rada zikr ederim. Ve eğer siz beni yoklukta zikr ederseniz ben de sizi yardımım ile zikr ederim. Ve eğer siz beni icabet ile zikr ederseniz ben de sizi hidayet ile zikr

ederim. Ve eğer siz beni sıdk ile ve ıhlas ile zikr ederseniz ben de sizi halas ve necat ile zikr ederim. Ve eğer siz beni Fatiha-yı şerife ile ve Fatiha-yı şerife'nin içinde olan rubûbiyet (rablık) ile zikr ederseniz ben de sizi rahmetim ile zikr ederim" deyü buyurur.

Ve dahi zikir etmenin yüz kadar faidesini ulema beyan etmiş, bazısını zikr edelim: Allahu azimü'ş-şan ondan razı olur, melekler razı olur, şeytan gamlanır, kalbi dakik ve yumuşak olur, ibadete haris olur, kalbinden gamı gider, kalbini ferahlandırır, yüzünü nurlandırır, şecaat sahibi olur, muhabbe-tullâha vasıl olur, ona marifetulahtan bir kapı açılır ve dahi seksen ahlâk-ı hamideyi (övülmüş huyu) cem etmiş olur.

"Ve eşhedü enne Muhammeden abduhu ve resûlühu" demenin mâna-ı şerifi dahi budur ki, âhır zaman peygamberi Muhammed Mustafa sallallâhu aleyhi ve sellem hazretleri Allahu azimü'ş-şan'ın hem kuludur ve hem resulüdür. Yedi ve içti ve hatunlar nikahladı, oğulları ve kızları oldu -cümlesi Hazreti Hadice'den olmuştur, İbrahim'den gayrı, İbrahim Mâriye adlı cariyeden olmuştur, memeden kesilmeden vefat etmiştir-, cümle evlatları kendisinden evvel vefat etmiştir, -Fatıma radıyallâhu taâlâ anhadan gayrı-, onu Hazreti Ali kerremallâhu vechehuye tezvic etmiştir. Hazret-i Hasan ve Hazreti Hüseyin radıyallâhu taâlâ anhum Hazreti Ali'den olmuştur. Bu cümle kızların içinde Hazreti Fatıma efdaldir ve Rasûlüllah sallallâhu aleyhi ve sellem hazretlerinin sevgilisidir.

Resûl-i Ekrem'in on bir hatunu vardır: Hazreti Hadice ve Şevde ve Aişe ve Hafsa ve Ümmü Seleme ve Ümmü Habibe ve Zeyneb bt. Cahş ve Zeyneb bt. Huzeyme ve Meymûne ve Cüveyriye ve Safiyye radıyallâhu taâlâ anhünne.

Dahi (Hazreti Muhammed) insan ile cine hak ile bâtılı, haram ile helali, dünya fani ahıret baki olduğunu, ilmihal-i dini talim ile gelmiş hak peygamberdir.

ŞER'İ DELİLLER, DİN, MEZHEP

Ve dahi **edille-i şer'iyye** (şer'î deliller) dörttür: Kitap, sünnet, icma-i ümmet, kıyas-ı müctehid. Kitap, Allahu azimü'ş-şan'ın kelâmına; sünnet, kavl-i Resul, fiil-i Resul, takrîr-i Resul{***Kavl-i Resul:*** *Hz. Peygamberin sözü* ***fiil-i Resûl:*** *O'nun davranışı,* ***takrir-i Resul:*** *Başkalarının yapıp da Hz Peygamberin uygun gördüğü veya ses çıkarmadığı şeylerdir. Bu üçü* ***Sünnet'i*** *meydana getirir.}*, bu üçüne; icma-ı ümmet, ümmetlerin bir yere cem' olmasına; kıyas, müctehitlerin bir şeyi bir şeye benzetmesine derler.

Ve dahi enbiyanın (peygamberlerin) Allahu azimü'ş-şan tarafından itikadda yani inanmaya müteallik getirdiği şeylere din ve millet derler. Ümmetlerin kabul ettiğine şeriat derler.

Ve dahi **mezhep** deyü yola derler. Bizim iki yolumuz vardır; biri itikad yolu ve biri amel yolu. İtikad yolunda kulağuzumuz Ebu Mansur Matüridî, amel yolunda kulağuzumuz İmam-ı Azam Ebu Hanife. Ve dahi Ebu Mansur Matüridî'nin adı Muhammed, babasının adı Muhammed, dedesinin adı Muhammed, hocasının adı Ebu Ridil İbadî. Ebu Ridil İbadî'nin hocasının ismi Ebu Bekir Cürcanî ve onun hocasının ismi Ebu Süleyman Cürcanî, Ebu Süleyman Cürcanî'nin hocasının ismi Ebu Yusuf ve İmam-ı Muhammed, bunların cümlesinin hocasının ismi İmam-ı Azam Ebu Hanife rahmetullâhi aleyhi rahmeten vâsiaten.

Cümle nâsın (bütün insanların) üç imamı vardır ki onları bilmek farzdır: Emirde, nehiyde imamımız Kur'an-ı azimü'ş-şan, şeriatta imamımız Resûlüllah sallallâhu aleyhi ve sellem hazretleri, nizam-ı âlemde imamımız padişah-ı âlem-penah hazretleridir.

Ve dahi İmam-ı Azamın ismi Numan, babasının ismi Sabit, Sabitin babasının ismi Hürmüz, Hürmüz'ün babasının ismi Tavus, İmam-ı Azam'ın hocasının ismi Hammâd, Hammâd'ın

hocasının ismi İbrahim Nehaî, ibrahim Nehaî'nin hocasının ismi İmam-ı Alkame, İmam-ı Alkame'nin hocasının ismi İbn Mesud radıyallâhu taâlâ anhu, İbn Mesud, Resûlüllah sallallâhu aleyhi ve sellemden ahz etmiştir, Resûlüllah aleyhi's-selâm dahi Cebrail aleyhi's-selâmdan ahz etmiştir, Cebrail aleyhi's-selâma Allahu azimü'ş-şan emr eylemiştir.

DÖRT CEVHER

Ve dahi Allahu azimü'ş-şan hazretleri beni âdeme (ademoğluna) **dört cevher** vermiştir:

1. Akıl,
2. İman,
3. Haya,
4. Amel-i sâlih.

Bu dördü dört şeyi giderir: Akıl gadabı, iman hasedi, haya ucbu (kendini beğenmişliği), amel-i sâlih gıybeti.

Ve dahi **amelin kabul olmasının şartı** ve sebebi dörttür:

1. İlim,
2. Niyet,
3. Hulûs,
4. Sabır.

İlim olmayınca amel olmaz, niyet olmayınca amel olmaz, hulûs olmayınca amel makbul olmaz amma sabır cümleden akdemdir (hepsinden öncedir). Allahu azimü'ş-şan "Şüphesiz Allah sabredenlerle beraberdir" (Bakara 2/153) buyurdu.

PEYGAMBERİMİZİN 20 SIFATI

Ve dahi bizim **peygamberimiz** sallallâhu aleyhi ve sellem **hazretlerine mahsus** yirmi kadar **sıfatlar** vardır, beyan olunur:

1. İnsanla cine gönderilmiş hak peygamberdir,
2. Şeriatının hükmü kıyamete değin bakidir,
3. Şeriatı evvel geçen peygamberlerin bazı hükmünü nesh etmiştir, şimdi onlar ile amel etmek caiz değildir,
4. Hâtemu'l-enbiyadır,
5. Şefaati ehl-i kebâire (büyük günah sahiplerine) ve ehl-i sağâire (küçük günah sahiplerine) âmdır,
6. Validesinden sünnetli doğmuştur,
7. Tebevvül ve tağavvut ettikte (küçük ve büyük abdest bozdukta) yer yutup misk gibi kokar idi,
8. Mübarek gölgesi asla yere düşmedi,
9. Önünden gördüğü gibi ardından dahi görür idi,
10. Mübarek ayağı kuma bassa iz olmaz, taşa bassa iz olur idi
11. Mübaret cesedine müezziyat olan (eziyet veren) hayvanattan bir şey konmaz idi,
12. Asla ihtilam olmadı,
13. Her nereye gitmek murad eyleseler O'nun nur-ı pâki kendinden evvel varır idi,
14. Her kimin yanına dursa mübarek boyu dört parmak yüksek gösterir idi,
15. O'nun üzerinden bir beyaz bulut eksik olmadı,

16. Salât-ı evvâbîn ve kuşluk ve teheccüd (gece) namazları O'na vacip idi, bize sünnet oldu,
17. Teyemmüm ile namaz kılmak ancak O'nun şeriatıncadır,
18. Uyuşa, uyansa abdesti bozulmaz idi, zira peygamberlerin gözleri uyur kalpleri uyumaz,
19. Doğduğu gibi secdeye vardı,
20. O'nun vücud-ı pakı dünyaya gelmezden evvel şeyatîn (şeytanlar) göklere çıkarlar idi, O'nun vücud-ı pakı dünyaya geldikten sonra şeyatîn göklere çıkamaz oldu. Nice hasâis-ı Nebi (Peygamber'e mahsus haslet ve özellikler) vardır, -kütübi mutavvelâtta tafsil olunmuştur-.

Ve'dahi mucizatları ve sıfatları vasfa gelmez ve vasfı kabil değildir. Ve gazada ashap suya sıkılıp "Ya Resûlallah su yoktur" dedikte mübarek parmaklarından sular akmıştır, ol sudan içtiler ve kırbaların(ı) doldurdular. Ve dahi mübarek parmağıyla aya işaret edip iki pare ettiği gibi. Ve O'nun mutizatı çoktur, biz O'nun vasfını bilmekte *âciziz.*

Ve dahi silsile-i **Resûlüllah** sallallâhu taâlâ aleyhi ve sellem, Hazreti İbrahim aleyhi's-selâmın oğlu Hazreti ismail aleyhi's-selâma müntehidir. Muhammed b. Abdillah b. Abdü'l-Muttalib b. Hâşim b. Abdi Menaf b. Kusayy b. Kilâb b. Mürre b. Ka'b b. Lüeyy b. Gâlib b. Fihr b. Mâlik b. Nadr b. Kinane b. Huzeyme b. Müdrike b. îlyas b. Mudar b. Nezâr b. Mu'add b. Adnan'dır. Bundan yukarısı ihtilaflıdır. Ve Muhammedeni'l-Mustafa sallallâhu aleyhi ve sellem hazretleri araptan Beni Haşimden Kureyş kabilesindendir, Mekke-i mükerreme'de doğmuştur, Medine-i münevvere'ye hicret etmiştir, kırk yaşında nübüvvet gelmiştir, altmış üç yaşında dâr-ı fenadan dâr-ı bekaya intikal etmiştir.

TAFSİL-İ İMAN

Ve dahi **tafsil-i iman** on ikidir: Rabbim Allahu azimü'ş-şan'dır, delilim Allah Taâlâ'nın "Hamd âlemlerin rabbi olan Allah'adır" (Fatiha 1/1), "Tanrınız bir tek Tanrıdır, O'ndan başka tanrı yoktur, Rahman'dır, Rahim'dir" (Bakara 2/163) kavl-i şerifidir: Nebim (peygamberim) Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm, delilim Allah Taâlâ'nın "Şahit olarak Allah yeter; Muhammed Allah'ın resulüdür" (Fetih 48/28-29) kavl-i şerifidir. Dinim din-i islâm, delilim Allah Taâlâ'nın "Gerçekten Allah katında din İslâmdır" (Âli imran 3/19) kavl-i şerifidir. Kitabım Kur'an-ı azimü'ş-şan, delilim "Elif lam mîm. Bu şüphe götürmeyen Kitap'tır" (Bakara 2/1-2) kavl-i şerifidir. Kıblem Kâbe-i şerif, delilim "Öyle ise yüzünü Mescid-i haram tarafına çevir" (Bakara 2/144) kavl-i şerifidir. İtikadda mezhebim ehl-i sünnet ve'l-cemaat, delilim Allah Taâlâ'nın "Bu benim dosdoğru yolumdur, ona uyun, sizi Allah'ın yolundan ayrı düşürecek yollara uymayın" (En'âm 6/153) kavl-i şerifidir. Zürriyetim: Hazreti Âdem zürriyetindenim, delilim Allah Taâlâ'nın "Rabbin âdemoğlunun sulbünden zürriyetini aldı, onlara 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim' dedi ve buna kendilerini şahit tuttu. Onlar da 'evet şahidiz' dediler. Bu, kıyamet günü 'bizim bundan haberimiz yoktu' dersiniz diyedir" (Araf 7/172) kavl-i şerifidir. Milletim millet-i İslâm, delilim Allah Taâlâ'nın "...babanız İbrahim'in milleti. O (Allah) sizi müslüman olarak isimlendirdi" (Hac 22/78) kavl-i şerifidir. Ümmet-i Muhammed'denim, delilim Allah Taâlâ'nın "Siz, insanlar için ortaya çıkarılmış, doğruluğu emreden, fenalıktan alıkoyan, Allah'a inanan hayırlı bir ümmetsiniz" (Âli imran 3/110) kavl-i şerifidir. Müminin hakka, delilim Allah Taâlâ'nın "İşte hakikaten inanmış olanlar bunlardır, onlar için Rableri katında dereceler vardır" (Enfal 8/4) kavl-i şerifidir. Elhamdülillâhi ale't-tevfîk ve estağfirullâhe min külli taksir.

MİSVAK TUTMANIN ONBEŞ FAİDESİ VARDIR

Ve dahi misvak tutunmanın on beş faidesi vardır, -Siracü'l-vehhâc'da mezkûrdur-. Ve gayrı yerde yetmiş iki faidesi var, İbn Hacer Heytemî Ubâb şerhinde zikr etmiştir. On beş faidenin;

1. Sekerât-ı mevtinde (ölüm anında) şehadet kelimesini getirmeğe sebep olur.
2. Dişlerin etini pekiştirir,
3. Balgamı giderir,
4. Safrayı keser,
5. Ağız ağrısını giderir,
6. Ağız kokusun(u) giderir,
7. Başın damarların(ı) pekiştirir,
8. Allahu azimü'ş-şan ondan razı olur,
9. Şeytan gamlanır,
10. Gözleri nurlanır,
11. Hayrı ve hasenatı çok olur,
12. Sünnet ile amel etmiş olur,
13. Ağzı pak olur,
14. Fasihu'l-lisan (doğru ve açık konuşan) olur,
15. İki rekât misvak ile kılınan namazın sevabı misvaksız yetmiş rekât kılınan namazın sevabından çok olur.

YEMEKTEN ÖNCE ve SONRA ELİ YIKAMAK

Ve dahi taam (yemek) yemezden evvel el yıkamanın on kadar faidesi vardır. Bir kimse taam yemek için ellerini yıkadıkda silmezden evvel parmakları(nın) ucuyla gözlerini pınarından koyup geriye doğru süse ol bi-iznillâh-i taâlâ göz ağrısı görmez. On faidenin;

1. Arşu'r-Rahman (Allah'ın Arşı) altında bir melek nida eder: "elin pak olduğu gibi cemî-i günahlarından pak oldun.",
2. Kur'an-ı azimü'ş-şan'da olan âyetler mukabelesince nafile namaz kılmışça sevap olur. -Kur'an'daki âyetler altı bin iki yüz ile üç yüzün arasındadır. Halk beyninde (arasında) altı bin altı yüz altmış altı deyü meşhurdur lakin vâkı'ın hilafıdır. Aded-i âyât-ı Kuraniyeyi (Kur'an âyetlerinin sayısını) beyan eden kütüb-i mutebere nazara alınıp hatadan mübaadet oluna (uzaklaşıla)-,
3. Bedeninde olan kılların adedince sevap olur,
4. Sıddîkler sevabına nail olur,
5. Melâike (melekler) onun için istiğfar ederler,
6. Bir lokmasının mukabelesine bir kul azad etmiş kadar sevap olur,
7. Her halde günahtan beri olur,
8. Gece ve gündüz hâcâtı kaza olur (ihtiyaçları karşılanır),
9. Gece vefat ederse şehit olur, 10. Gündüz vefat ederse şehit olur.

Ve dahi taam yedikten sonra el yıkamanın altı faidesi vardır:

1. Arşu'r-Rahman altında bir melek nida eder ki "Ya mümin senin günahların af oldu",
2. İnsanın bedeninde olan damarların sayısınca sevap olur. -İnsanın bedeninde olan damarlar üç yüz altmış damardır-,
3. Bedeninde olan kılların sayısınca sevap olur,

4. Rahmet deryasına gark olur,
5. Elinden akan damlaların sayısınca sevap olur,
6. Vefat ettikte şehit olur.

YEMEĞİN FARZ, SÜNNET, MEKRUH ve HARAMI

Ve dahi **taam yemenin farzı** altıdır:
1. Aç olmayacak kadar yemek,
2. Ol taamı yedikte ağzına lezzet gelmesini Allahu azimü'ş-şan'dan bilmek,
3. Yediği zaman doymayı ve içtiği zaman kanmayı Allahu azimü'ş-şan'dan bilmek,
4. Helalinden yemek,
5. Ol taamın kuvveti geçinceye dek Allah Taâlâ'ya kulluk etmek,
6. Kanaat etmek,

Ve dahi **yemenin sünnetleri:** Pabucun(u) çıkarıp yemek, diz çöküp yemek, sofrayı aşağı kurmak, sirke yemek, âhirinde (sonunda) hamd etmek, taama başlarken besmele demek, taam evvelinde tuz yemek, arpa ekmeği yemek, ekmeği eliyle paralamak, üç parmağıyla yemek, önünden; yemek kabın(ın) kenarından yemek, ekmek ufağını devşirmek, kabı parmağıyla sıyırmak, üç kere parmakların(ı) yalamak, dişini kurcalamak, lokmayı küçük almak, çokça çiğnemek.

Ve dahi **taam yemenin mekruhları:** Sol eliyle yemek, taamı koklamak, pişmiş eti bıçak ile kesmek, besmeleyi terk etmek.

Ve dahi **taam yemenin haramı:** Karnı doyduktan sonra yemek, -eğer misafir, yemek sahibi yemedikçe yemezse yahut sahur taamında kuvvet ziyade olsun için olursa doyduktan sonra yemek caizdir-, israf etmek, haram li-gayrihinin evvelinde besmele demek -ulema küfründe ihtilaf ettiler-, davetsiz yere gitmek, izinsiz gayrın ekmeğini almak ve izinsiz gayrın bağına girmek ve meyvesin(i) koparmak, bedenine maraz (hastalık) olacak şeyi yemek, altın ve gümüş tabaktan yemek, riya (gösteriş) ile hazırlanmış taamdan yemek, nezr ettiği (adadığı) taamı yemektir.

SICAK YEMEĞİN ZARARI ve AZ YEMENİN FAİDELERİ

Ve dahi ısıcak taam yemenin dokuz zararı var-
1. Kulağı sağır olmağa sebep olur,
2. Benzi sarı olur,
3. Gözlerinin feri olmaz,
4. Dişleri sararır,
5. Ağzının lezzeti olmaz,
6. Karnı doymaz,
7. Fehmi (anlayışı) az olur,
8. Aklı az olur,
9. Bedenine maraz ârız olur.

Ve dahi taam az yemenin on faidesi vardır:
1. Bedeni kavi olur,
2. Kalbi nurlu olur,
3. Hıfzı (ezber gücü) kavi olur,

4. Geçinmesi asan (kolay) olur,
5. Amelinde lezzet bulur,
6. Allahu azimü'ş-şan'ı çok çok zikr etmiş olur,
7. Ahıreti tefekkür eder,
8. İbadetinde lezzeti ziyade olur,
9. Her şeyde isabet ve irşadı çok olur,
10. (Ahırette) hesabı asan olur.

İLİM Mİ EFDALDİR?

Ve dahi **ilim** mi efdaldır, **amel** mi efdaldir? Beş sebep ile ilim efdaldır, zira metbûdur, amel ona tâbidir, ilim lazımdır amel melzûmdur, ilim yalnız nef (fayda) verir amel ilimsiz nef vermez, ilim enbiya makamıdır.

Ve dahi ilim mi efdaldir akıl mı efdal? İlim efdaldır zira ilim kadîmdir, akıl hadistir (sonradan olmadır).

Ve dahi insanın zineti ihlas iledir, ihlasın zineti iman iledir, imanın zineti Cennet iledir, Cennet'in zineti huriler, gılmanlar iledir, dahi cemalullâhı müşahede iledir.

Ve dahi iman amelden cüz müdür veyahut değil midir? Eğer cüz olaydı avretlere hayız gördükleri vakit namaz bağışlanmazdı zira iman bağışlanmaz.

ŞEHADET OKUMANIN FAYDASI

Ömründe bir kere **şehadet getirmek** farzdır, delil Allah Taâlâ'nın "Bilki Allah'tan başka tanrı yoktur" (Muhammed 47/19) kavl-i şerifidir. Ve kelime-i şehadet getirmenin dört şartı vardır:

1. Dil ile getirirken kalbi hazır olmak,
2. Mânasını bilmek,
3. Hulûs-i kalp ile getirmek,
4. Tazim ile getirmek.

Ve dahi şehadet getirmenin yüz otuz kadar faidesi vardır. Amma zikr olunacak dört şeyden biri bulunmasa şehadet kelimesinin faidesi olur, eğer bulunursa faidesi yoktur. Ol dört şeyin biri şirk (Allah'a ortak koşmak), biri şek (şüphe), biri teşbih (Yüce Allah'ı varlıklardan birine benzetmek), biri ta'tîl (Allah'ın varlığını veya kâinata müdahalesini inkâr etmek). Şirk Allahu azimü'ş-şan'ın zatında şirk koşmağa, şek dinde meks etmeğe (tereddüt göstererek durmaya), teşbih vehminde Allah Taâlâ'yı bir mahlûka benzetmeğe, ta'tîl Allahu azimü'ş-şan âleme karışmaz, her bir şey vakti geldikte kendi tabiatıyla olur demeğe derler.

Ve dahi yüz otuz faidenin otuzu bu mahalde zikr olunmuştur. Otuzdan beşi dünyada ve beşi ölür iken ve beşi kabirde ve beşi Arasat'ta ve beşi Cehennem'de ve beşi Cennet'te.

Amma dünyada olan beş faide: İsmi güzel çağırılır, ahkâm-ı şer'iyye üzerine farz olur, boynu kılıçtan kurtulur, Allahu azimü'ş-şan razı olur, cümle müminler ona muhabbet eder.

Ve dahi ölür iken olan beş faide: Azrail aleyhi's-selâm ona güzel surette gelir, san yağdan kıl çeker gibi ruhunu alır, Cennet kokuları gelir ve dahi İlliyyîn'e çıkar müjdeci melekler gelir "merhaba ya mümin, sen Cennetliksin"deyü haber verirler.

Ve dahi kabirde olan beş faide: Kabri geniş olur, Münker ve Nekir hazretleri güzel surette gelir, Allahu azimü'ş-şan ona bir melek tayin eder, bilmediğini talim eder, Allahu azimü'ş-şan bilmediğini hatırına getirir, Cennet'te makamın(ı) görür.

Ve dahi meydan-ı Arasat'ta olan beş faide: Sual ve hesabı asan (kolay) olur, kitabı sağından verilir, mizanda sevabı ağır gelir, Arşu'r-Rahman altında gölgelenir, Sırat'ı yıldırım gibi geçer.

Ve dahi Cehennem'de olan beş faide; Eğer Cehennem'e girer ise Cehennem ehli gibi gözleri gök olmaz, şeytan ile çatılmaz, ellerine ateşten bilecek, dahi boğazına zencir vurulmaz, Hamım suyundan içirmezler, ebedi Cehennem'de kalmaz.

Ve dahi Cennet'te olan beş faide: Cümle melekler ona selâm verir, sıddîklar ile refik (arkadaş) olur, ebedi Cennet'te kalır, Allah Taâlâ ondan razı olur, Allahu azimü'ş-şan'ın didârını görür.

GÜZEL AHLAK HAKKINDA

Fîbeyani'l-ahlâkı'l-hamîde (Güzel ahlâkın beyanı hakkında):

Ve dahi kişinin seksen yedi güzel huyları vardır: İman, itikat, ehl-i sünnet, ihlas, ihsan, tevazu, zikr-i minnet (iyilikleri anmak), nasihat, tasfiye (kötü sıfatlardan arınma), gayret, gıpta, seha (cömertlik), îsâr (başkalarını kendine tercih etme), mürüvvet, fütüvvet (mertlik, yiğitlik), hikmet, şükür, rıza, sabır, havf (Allah'tan korkma), reca (Allah'tan ümitvar olma), buğz-ı fîllâh (Allah için buğz etme), hubb-i fillâh (Allah için sevme), tevekkül, humûl (şöhretten kaçınma), istivayı zem ve medh (yerme ve övmede orta yolu tutmak), mücahede, sa'y (gayret gösterme, çalışma), kasd (bir şeye niyet etmek, azimle yönelmek), amel, zikr-i mevt (ölümü hatırlama), tefviz (işi Allah'a havale etme), teslim, talebu'l-ilm (ilim elde etmeye yönelme), selamet-i sadr (kalbin salim olması), şecaat, hilm (yavaşlık, yumuşaklık), rıfk (yumuşaklık), inabet (Allah'a yönelme), vefa-yı ahd (ahde vefa), incâz-ı va'd (vaadi yerine getirme), husn-i hulk (iyi huylu olma), zühd, kanaat, rüşd (gidişat ve düşüncede doğruluk), sa'y-ı fi'l-hayrat (hayır işlerinde çalışma), rikkat (incelik, merhamet), şevk, haya, isabet fî emrillâh (Allah'ın emrinde,işinde doğru olmak), üns-i billâh (Allah'la ünsiyet), şevk ilâ likâillâh (Allah'a kavuşma konusunda şevk ve istekli olma), vakar, zekâvet (zekilik), istikamet, edep, feraset (ileri görüşlülük), tevekkül, sıdk (doğruluk), murabata (kalbi Allah'a bağlama), müşarata, murakabe, muhasebe, mu'atebe (nefsi azarlama), kezım-ı gayz (gayz ve kini içine çekip intikam peşine düşmeme), hubb-ı tûli'l-hayat li'l-ibadet (ibadet için uzun ömür isteme), tevbe, huşu, yakîn (kesin bilgiye ulaşma), ubudiyet, mükâfat.

Tevazu gönül alçaklığına, zikr-i minnet her taa-ti Allahu azimü'ş-şan'ın tevfîkı ve lütfü olduğunu anıp şükr etmeğe, nasihat mümin karındaşına nasihat etmeğe, tasfiye kalpten ahlâk-ı zemîmeyi (kötü huyları) çıkarıp ahlâk-ı hamîde (iyi huylar) ile muttasıf olmağa, gayret dine gayret etmeğe, gıpta ahıret amellerine özenmeğe, seha cömertliğe, îsâr mümin karındaşlarının işin(i) bitirmeğe, mürüvvet sahib-i mürüvvet olmağa, fütüvvet hakkı söylemeğe, hikmet ilmihalini bilip amel etmeğe, rıza Allahu azimü'ş-şan'ın tarafından kendisine gelen takdirata razı olmağa, sabır Allahu azimü'ş-şan'ın tarafından gelen belalara sabr etmeğe (derler).

BÜYÜK GÜNAHLARDAN BAZILARI

Ve dahi günah-ı kebâirin (büyük günahların) nevi çoktur, bu mahalde yetmiş ikisi beyan olmuştur:

1. Adam öldürmek,
2. Zina etmek,
3. Livata etmek,
4. Şarap içmek,
5. Hırsızlık etmek,
6. Keyif verecek şey yemek,
7. Elin malını cebren almak,
8. Yalan yere şahitlik etmek,
9. Ramazan orucun(u) özürsüz yemek,
10. Riba (faiz) yemek,
11. Çok çok yemin etmek,
12. Valideynine (ana babasına) âsi olmak,
13. Sıla-yı rahmi (ana babayı, yalanlan ziyareti) terk etmek,
14. Hîn-i muharebede (harp sırasında) bir muslindin) bir kâfirden kaçması,
15. Yetim malını yemek,
16. Kilesin(i) ve terazisin(i) (ölçü ve tartısını) hak üzere uydurmamak,
17. Namazı vakti geçtikten sonra kılmak,
18. Mümin karındaşının hatırın(ı) yıkmak,
19. Resûlüllah sallallâhu taâlâ aleyhi ve selleme hilaf söz isnat etmek,
20. Rüşvet almak.
21. Hak şahadetine varmamak (doğru şahitliğe gitmemek),
22. Malının zekâtın(ı) vermemek,
23. Münkeri (kötülüğü) men etmemek,
24. Ruh sahibi olan hayvanatı ateşe yakmak,
25. Kur'an-ı azimü'ş-şan'ı ezberleyip yine unutmak,
26. Allahu azimü'ş-şan'ın rahmetinden ümit kesmek,
27. Âleme (başkasına) hıyanetlik etmek,
28. Hınzır (domuz) eti yemek,
29. Ashab-ı Resûlüllah'a seb etmek (kötü söz söylemek),
30. Karnı doyduktan sonra yemek,
31. Avretler(in) ehlinin (kadının kocasının) döşeğinden kaçması,
32. Avretlerin erinin ziyanına varması,
33. Bir saliha hatuna fahişe demek,
34. Koğuculuk etmek,
35. Kendisine livata ettirmek,
36. Ölmüş hayvan eti yemek,
37. Emanete hıyanet etmek,
38. Gıybet etmek,
39. Haset etmek,
40. Allahu azimü'ş-şan'a şirk (ortak) koşmak,
41. Yalan söylemek,

42. Tekebbür etmek (büyüklük taslamak),
43. Vâristen mal kaçırmak,
44. Buhl(cimrilik) üzere musir olmak,
45. Dünyaya muhabbet etmek,
46. Allah Taâlâ'nın azabından korkmamak,
47. Haramı haram bilip itikat etmemek,
48. Helali helal bilip itikat etmemek,
49. Falcıların falına inanmak,
50. Dininden dönmek,
51. Özürsüz elin avretine nazar etmek (bakmak),
52. Avretlerin erkeklerin libasını (elbisesini) giymesi,
53. Erkeklerin avretlerin libasını giymesi,
54. Harem-i Kabe'de günah işlemek,
55. Namazı vaktinden evvel kılmak,
56. Ehlinin (karısının) oyluğunu anasının oyluğuna benzetmek,{*Kocanın, karısını annesi, kayın validesi, kızkardeşi gibi kendisiyle evlenmesi ebediyyen haram olan bir kadının bakılması caiz olmayan yerine benzeterek ona yaklaşmamaya yemin etmesine* ***zıhar*** *denir. Böyle bir söz kullanan koca, keffaret vermedikçe -nikâhı devam etmesine rağmen- karısıyla cinsi münasebette bulunamaz.}*
57. Padişaha âsi olmak,
58. Ehlinin anasına söğmek,
59. Birbirine nişan dökmek,
60. Kelb (köpek) artığın(ı) yemek,
61. Bir adama iyilik edip sonra başına kakmak,
62. Erlerin harir (ipek) giymesi,
63. Allah Taâlâ'dan gayrıya yemin etmek,
64. Cahil kalmak,
65. Cahillik üzerine musir olmak,
66. Cahillik ne musibettir bilmemek,
67. Çok çok günahına musir olmak,
68. Zaruri olmayarak kahkaha ile çok gülmek,
69. Cünüp gezmek,
70. Hayız ve nifas halinde avretine yakın olmak,
71. Teğanni etmek (makamla şarkı-türkü söylemek),
72. Kendine zina ettirmek.

KÜFÜR BAHSİ

Ve dahi **küfür** üçtür: Küfr-i inadı, küfr-i cehlî, küfr-i hükmî. Küfr-i inadı: Ebu Cehil ve Firavun ve Nemrud ve Şaddad (in bildikleri halde inat ederek yaptıkları) küfür gibi. Bir adam bunları Cehennemliktir deyü hükm eylese hükmü caizdir.

Ve küfr-i cehlî: Avam-ı kâfirlere, bu dinin hak olduğunu bilir ve ezan-ı Muhammedi okunur iken işitirler de "gel müslüman ol" desen "biz atamızdan ve babamızdan böyle gideriz" derler.

Küfr-i hükmî deyü tazim olunacak yerde tahkir, tahkir olunacak yerde tazim eder ise buna küfr-i hükmî derler, bu dahi küfürdür.

Ve tazim olunacak şeye; Allahu azimü'ş-şan'ın evliyasına ve enbiyasına ve ulemasına ve ilm-i fıkıh kitaplarına ve fetva-yı şeriflere tazim edecek iken tahkir eder ise ol dahi küfürdür. Ve tahkir olunacak şeye tazım; kâfirlerin âyin-i dinlerini beğenmek ve zünnarını kuşanmak ve şapka giymek ve muhabbet edip onlara el kavuşturmak gibi, bunların cümlesi küfürdür demişler.

Küfrün yedi zararı vardır:

1. Dini ve nikâhı gider,
2. Boğazladığı yenmez,
3. Helali (hanımı) ile ettiği cima zina olur,
4. Ol adamı öldürmek vacip olur,
5. Cennet ondan ırak olur,
6. Nar-ı Cehîm (Cehennem ateşi) ona yakın olur,
7. Ol halde ölürse namazı kılınmaz.

Rızasıyla "filan şey filan adamdadır yahut yoktur kâfir olayım, cehûd olayım" deyü yemin eylemiş olsa, ol şey ol adamda ister olsun ister olmasın rızayı küfürdür (küfre razı olmaktır), tecdid-i iman ve nikâh (iman ve nikahı yenilemek) lazımdır. "Zina ve livata helal olaydı, ben de işlese idim" deyü temenni ederse bu dahi küfürdür. Allahu azimü'ş-şan sakınmaktan münezzehtir. Bir adam dese ki "cemî-i peygamberlere inandım amma Âdem aley-hi's-selâm peygamber midir değil midir bilmezin (bilmiyorum)" dese kâfir olur. Bir kimse Hazreti Muhammmed aleyhi's-selâm'ın âhır zaman peygamberi olduğunu bilmese kâfir olur. Bir kimse "peygamberlerin dediği gerçek ise biz kurtulduk" dese kâfir olur demişler. -Birgivî merhum diyor ki: "Bu fakirin anladığı, bu sözü şek (şüphe) tarikiyle derse küfürdür, eğer ilzam tarikiyle derse küfür değildir-. Bir kimseye "gel namaz kıl" deseler ol da kılmazın dese kâfir olur demişler, amma muradı senin sözünle kılmazın Allah Taâlâ'nın emri olduğu erilden kıların dese kâfir olmaz.

Bir kimseye "gel tıraş ol ve tırnakların(ı) kes, zira sünnet-i Resûl'dür" deseler o da yapmasa) kâfir olur demişler. Sair sünnetler de böyledir. Hususan şol sünnetler ki sünnetliği maruf ve sübütu tevatür ile sabit ola; misvak gibi. -Birgivî merhum buyurur ki:" Bu fakirin anladığı, bu sözü, sünnetliği inkâr tarikiyle deseler küfürdür ve eğer muradı senin emrinle işlemezin belki Resûlüllah'ın sünneti olduğu ecilden işlerin dese küfür değildir". Nitekim muhakkıkîn (tahkik ehli âlimler) böyle tafsil etmişlerdir-. Bir kız ile bir oğlan âkil ve baliğ olsalar, onları nikâh etseler ve sıfât-ı imanı sual etseler, bilmeseler onlar müslüman değildir. Ve onları müslüman edip imanını ve islâmını öğretip badehu (sonra) nikâhlarını kıyarlarsa nikahlan nikâh olur.

Ve dahi bir kimse bıyıkların(ı) kırkdıkda yanında duran adam "bir şeye yaramadı'" dese küfürden korkulur, zira sünneti tahfif etmiş (hafife almış) olur.

Ve dahi bir adam harir esvap (ipek elbise) giyse, bir ahar (başka) kimse dahi mübarek olsun dese küfürden korkulur. Ve dahi bir kimse bir mekruhu işlese -meselâ kıbleye karşı ayağın(ı) uzatıp yatmak yahut tükürmek, kıbleye karşı bevl etmek (işemek) gibi- bunları işleyen adama "bu mekruhtur, işleme" deseler, ol adam da ona "her günahımız bu kadar olsa" dese küfründen korkulur yani mekruhu bir şeyden saymadığı için. Ve dahi bir adamın hizmetkârı kapıdan içeri girse, efendisine selâm verse, efendisinin yanında bir adam olsa da dese ki "sus, edepsiz

efendisine selâm verir mi?" dese ol adam kâfir olur, amma muradı âdâb-ı tarikat olup selâmı kalpten vermek gerek idi demek ise küfür olmaması zahirdir. Ve dahi bir adam bir adamın gıybetinde bir şey söylese, yanında birisi" ne lazım gıybet etme" dese, ol adam "bu bir şey midir?" dese kâfir olur demişler, haramı istihsan ettiği (güzel gördüğü) için.

Bir kimse dese ki "Allah Taâlâ bana Cennet verirse sensiz girmezem" dese yahut "filan ile Cennet'e girmeğe emr olunsam girmezem" yahut "Allah Taâlâ bana Cennet verse dilemezin lakin dîdarın görmesin dilerim" dese bu cümle küfürdür demişler.

Bir kimse "iman artar veya eksilir" dese küfürdür demişler. -Fâzıl Birgivî bu makamda buyurur ki : "Bu fakirin anladığı oldur ki, mü'menun bih (inanılan şey) itibariyle artar eksilir dese küfürdür demişler amma yakîn ve kuvvet-i sıdk itibariyle küfür değildir. Zira müçtehidînden çok kimseler imanın ziyade ve noksanına kaildirler"-.

Bir kimse kıble ikidir; biri Kabe biri Kudüs'tür dese küfürdür demişler. —Birgivî merhum buyurur: Bu fakirin anladığı, şimdiki halde ikidir dese küfürdür amma "Bey- t-i mukaddes kıble idi sonra nesh olup kıble Kabe oldu" dese küfür değildir-.

Bir kimse bir âlime buğz etse ya söğse bir sebepsiz, onun üzerine küfürden korkulur.

Bir kimse "kâfirlerin işi güzeldir" itikat etse küfürdür demişler.

Bir kimse taam yer iken "söylemek mecusîlerden iyi nesnedir" dese yahut "hayız ve nifas halinde avretiyle yatmak mecusîlerden güzel nesnedir" dese ol kişi kâfir olur demişler.

Bir kimse "sen mümin misin?" dese ol dahi "inşaallah" dese, teviline kadir olmasa küfürdür demişler.

Bir kimse evladı ölen kimseye "Tanrı'ya senin oğlun gerek oldu" dese kâfir olur demişler.

Bir avret beline bir kara ip bağlasa, "bu nedir?" deseler, "zünnardır" dese kâfire olur demişler, ve erine haram olur.

Bir kişi haram taam yedikte "bismillah" dese kâfir olur demişler. -Birgivî hazretleri buyurur ki: Bu fakirin anladığı haram li-aynihi olursa; sücü (şarap) gibi ve murdar olmuş hayvan eti ve yağı gibi, eğer haram li-aynihi olduğunu bilirse. Zira ismullâhı (Allah'ın ismini) tahfif etmiş olur, zira mansûsdur (nasla tayin edilmiştir). İmamlarımızdan mervidir ki bir kimse bir taama gadap edip "bismillah" dese kâfir olmaz-.

Bir kişi bir gayrıya beddua etse ki "Allah Taâlâ senin canını küfürle alsın"dese kâfir olmasında ulema ihtilaf ettiler. Aslı budur ki, kendinin küfrüne rıza bilittifak küfürdür amma gayrın küfrüne rıza bazıları katında ol dahi mutlak küfürdür ve bazıları katında istihsanen (iyi ve güzel görerek) rıza ise küfürdür, amma "zulüm ve fisktan ötürü azabı dâim Şedid olsun" deyü rıza ise küfür değildir. -Birgivî merhum buyurur ki : Bu kavli esah anlarız, zira Kur'an-ı azim'de Hazreti Musa aleyhi's-selâm kıssasında buna delil vardır-.

Bir kimse "Allah Taâlâ bilir, filan işi işlemedim" dese, halbuki işi işlediğini bilse ulema küfründe ittifak ettiler, esah budur ki kâfir olur, vechi budur ki Hak Taâlâ hazretlerine cehl-i mürekkep isbat etmiş olduğu teemmül ile (düşünmekle) zahir olur.

Bir kimse bir avreti şahitsiz nikâh etse, ol er ile avret "Tanrı ve peygamber şahidimiz" deseler ikisi de kâfir olur demişler. Zira Peygamber aleyhi's-selâm gaybı bilmez, gaybı bilir demek olur. Peygamberimiz aleyhi's-selâtü ve's-selâm diri iken gaybı bilmez idi, ahırete rıhlet buyurdukta (göçtükte) kanda (nasıl) bilir demişler.

Bir kimse "ben uğurlananları ve yitikleri bilirim" dese, böyle diyen ve buna inanan kâfir olur. Bir kimse "bana cin haber verir, onun ile bilirim" dese yine kâfir olur. Zira peygamberler

gaybı bilmezler, cin(ler) dahi gaybı bilmezler, ancak gaybı bilmek Allah Taâlâ hazretlerine mahsustur ve O'nun bildirdiğini bilir.

Bir kimse Allah Taâlâ'ya and içmek dilese bir ahar (başka) kimse "Ben senin Allah Taâlâ'ya and içtiğini dilemem, talaka ve itâka (boşamaya ve azat etmeye) andını dilerim" dese ulema küfründe ihtilaf ettiler, ekseri kâfir olur demişler.

Bir kimse bir kimseye "senin dîdarın (görme ve bakışın) bana can alıcı gibidir" dese ulema bunda ihtilaf ettiler, ekseri kâfir olur demişler. Zira can alıcı Allah Taâlâ'nın ulu meleğidir ve meleği tahfif küfürdür.

Bir kimse "beynamazlık hoş iştir" dese kâfir olur demişler.

Bir kimse bir adama "gel namaz kıl" dese ol da "bana namaz kılmak katı iştir" dese kâfir olur demişler.

Bir kimse "Allah Taâlâ gökte benim şahidimdir" dese kâfir olur. Zira Allah Taâlâ'ya mekân isbat etmiş olur, Allah Taâlâ mekândan beridir.

Bir kimse Resûlüllah sallallâhu aleyhi ve sellem "her yemek yedikte parmağın(ı) yalardı" dese bir ahar (başka) kişi "bu edepsizliktir" dese kâfir olur.

Bir kimse "rızk Allah Taâlâ'dandır lakin kuldan hareket de gerektir" dese bu söz şirktir, zira hareket de Allah Taâlâ'dandır demişler.

Bir kimse "Nasranî (Hıristiyan) olmak Yahudi olmaktan hayırlıdır" dese kâfir olur demişler, 'Yahudi şerlidir Nasranîden" demek gerektir.

Bir kimse "kâfir olmak yeğdir hıyanet olmaktan" dese Ebu'l-Kasım rahmettulahi aleyh kavline göre kâfir olur demişler.

Bir kimse haramdan sadaka verse ve ondan sevap umsa, alan fakir de haramdan olduğun(u) bilse, dua etse, veren dahi âmin dese ikisi dahi kâfir olur demişler.

Bir kimse "benim ilim meclisinde ne işim var" dese yahut "âlimlerin dediğini etmeye kim kadir olur" dese (ve)ya fetvayı yere bıraksa da "nedir bu?" dese kâfir olur demişler.

Bir kimse hasmına "şer'a gidelim" dese ol dahi "bir muhzır (mahkeme mübaşiri) getirmeyince gitmem" dese yahut "şeriatı ben ne bileyim" dese kâfir olur demişler.

Bir kimse küfür söylese, bir kişi dahi gülse, gülen dahi kâfir olur. Meğer gülmesi zaruri olsa, öyle olsa küfür değildir.

Bir kimse "Tanrı'dan hâli yer yok" dese kâfir olur demişler.

Bir kimse "ervâh-ı meşayıh (şeyhlerin ruhları) hazırdır, bilirler" dese kâfir olur demişler.

Bir kimse "ben şer'i bilmem" dese kâfir olur demişler.

Bir kimse "Âdem aleyhi's-selâm bez dokurdu" dese, birisi dahi öyle dese; "biz çulha oğlanları imişiz" dese kâfir olur demişler.

Bir kişi küçük günah işlese, birisi dahi ona "tevbe et" dese, ol dahi "ne işledim ki tevbe edeyim" dese kâfir olur demişler.

Dahi iki kişi çekişseler, birbirine "gel ilme gidelim" dese, ol dahi "ben ilmi ne bileyim" dese kâfir olur demişler, zira ilmi istihfaftır demişler.

Bir kimseye "zürriyetin kimdir, miletin kimdir, itikatta mezhebin kimdir, amelde mezhebin kimdir?" deyü sual etseler, bilmese, ol adamın zimmîden{***Zimmî:*** *İslâm devletinin uyrukluğu ve himayesi altında bulunan gayrı müslim kişi}* farkı yoktur.

Bir haram-ı katiyi -ki sücü (şarap) ve hınzır (domuz) eti gibi- helaldir dese ya helal-i katiyi haramdır dese kâfir olur demişler. Cemî-i edyanda (bütün dinlerde) haram olup hilli (helal

oluşu) hikmete muhalif olanın helal olmasını arzu etmek küfürdür; zina ve livata ve karnı doyduktan sonra taam yemek gibi. Amma şarabın helal olmasını temenni etmek küfür değildir.

Bir kimsenin Kur'an-ı azimü'ş-şan'ı muhavere (konuşma) ve laf ve latife arasında istimal etmesi küfürdür demişler.

Bir kimse meselâ bir Yahya adlı kimseye "Ey Yahya (peygamber), Kitab'ı al" (Meryem 19/12) dese kâfir olur, demişler.

Bir kime "şimdi sana söğsem söğmenin adını günah koymuşlar" dese afattır.

Bir kimse "Cebrail buzağısı gibi çırçıplak olmuşsun" dese afattır.

Bir kimse Allah Tebareke ve Taâlâ'dan gayrı eşyaya yemin etse haramdır. Haramı işleyen, mürted (dinden çıkan) ve kâfir olmaz, meğer mansûs aleyh olan (nasla tayin edilmiş olan) harama helal dese kâfir olur.

Ve dahi "oğlum başı için" veya "başım için" kelimelerine yemin billahi atf etse, meselâ "Vallahi oğlum başı için" dese korkulur.

HAYIZ ve NİFAS

Ve dahi **mesele-i hayzın** (hayız meselesinin) ekalli (en azı) üç gündür, ekseri (en çoğu) on gündür. Nifasın (lohusalığın) ekalline had yoktur; ne vakit kesilir ise gusül edip namaz kılana kılmak gerek ve oruç tutmak gerek. Ekseri kırk gündür. Eğer kan üç günden eksik de kesilse hayız sanıp namazın(ı) kılmadı ise kaza ede, gusül lazım değildir. Ve eğer üç (gün) tamam oldukta kesilse gusül edip vakit namazın(ı) kıla. On gün tamam oldukta kesilse de ve kesilmese de gusül edip namazın(ı) kıla.

Nifasın kırk günü tamam olunca kıla. Gusül ettikde kesilse de kesilmese de hayız ve nifas günlerinde her ne türlü kan gelirse safî kan hükmündedir, -san olsun, bulanık olsun-. Hayzın on günü içinde (ve)ya nifasın kırk günü içinde bir iki gün kan gelmese, kesildi sanıp, gusül edip oruç tutsa, sonra geri müddet içinde kan gelse ol orucu kaza etmek gerektir, kesildikte geri (yine) gusül etmek gerek. Eğer adetinden evvel kesilse lakin üç günden sonra olsa gusül edip namazın(ı) kıla, lakin eri ile cima etmeye. Adeti geçmeyince nifas dahi böyledir. Eğer adetinden ziyadede kesilse lakin on günde ya dahi eksikte kesilse hep hayızdır. Eğer on gün tamam oldukta kesilmeyip aksa, adetinden ilerisi hayız olmaz lakin ol günlerin namazların(ı) kaza ede. Nifasın kırkı dahi hayzın onu gibidir.

Ramazanda sabah yeri ağardıktan sonra hayız ve nifas kesilse ol günü yemeye ve içmeye, imsak ede lakin oruç olmaz, kazası lazımdır. Ve eğer irte (tan) yeri ağardıktan sonra kan gelse ol günü yiye ve içe. Eğer ikindiden sonra görürse de ve bilcümle bir avret kan görse namazdan ve oruçtan vaz gele. Ve eğer üç gün olmadan kesilse, namazın âhır (son) vaktine dek sabr ede, vaktinde geri kan görse namaz kılmaya ve eğer gelmez ise abdest ala, namazın(ı) kıla, eğer geri kan gelse yine namazdan vaz geçe. Eğerçi kesilse yine namazın âhır vaktine dek eğleye, gelmez ise abdest ala, namazın(ı) kıla. Üç güne dek böyle eyleye; gusül lazım değildir, yalnız abdest kifayet eder. Üç günden sonra kesilse geri namazın âhır (son) vaktine dek eğlene, gelmez ise gusül ede namazın(ı) kıla, gelir ise namazdan vaz geçe. Kıyas üzere on güne varınca ondan sonra gusül ede, namazın(ı) kıla, kan akarsa da. Nifas da böyledir. Lakin her kesildikçe gusül lazımdır, bir günde kesilir ise de. Eğer irte yeri ağarmadan kesilse niyet edip orucun(u) tuta, eğer kuşluğun (ve)ya ikindiden sonra geri kan gelse ol oruç olmaz, ol gün(ü) yine sonra kaza ede.

Eğer düşük düşerse parmağı ya saçı ya ağızı ya burnu belli olsa bütün oğlan doğurmuş gibi olur. Eğer hiç bir yeri belli değilse nifas olmaz lakin üç gün (ve)ya dahi ziyade akarsa hayız olur. Eğer hayızdan eksileli on beş gün (ve)ya dahi ziyade olup da düşürdü ise eğer üç günden eksik de kesilse (ve)ya hayız kesileli on beş gün olmamış olsa hayız değildir, burun kanı gibidir; namazın(ı) kıla ve orucun(u) tuta, eriyle yata, gusül lazım değildir. Mesele: Vakti içinde namaz kılmazdan evvel hatun hayzını görse ol vakit namazı kaza etmek lazım değildir, **-Hulasâtü'l-Fetâva'da** Kitab-ı hayzın fasl-ı sânisinde mezkûrdur-.

MÜMİNİN HAYIRLISI

Ve dahi **müminin müminde yedi hakkı** vardır:

1. Davetine varmak,
2. İyadesine varmak (ziyaret edip hal hatır sormak),
3. Cenazesine varmak,
4. Nasihat etmek,
5. Selâm vermek,
6. Bir zâlimin elinden bir mazlumu kurtarmak,
7. Aksırdıkta "yerhamükellâh" demek.

Ve dahi **müminin hayırlısı** beş haslet(i) bulunandır:

1. Taata ikbal edici ola,
2. İlm-i nâfi'a sa'y edici ola (faydalı ilmi elde etmeye çalışma),
3. Nâs (insanlar) onun şerrinden emin ola,
4. Elin malına tama' etmeye,
5. Mevt (ölüm) için hazır ola.

Ve dahi bir kimse dört şeyi gizlese nâsın hayırlısıdır:

1. Fakirliğini,
2. Sadakasını,
3. Musibetini,
4. Belasını,

Ve dahi Cennet dört kimseye müştaktır:

1. Dili zikr edici ola,
2. Hafız-ı kelâmullah ola,
3. İt'âm-ı taam edici (yemek yediren) ola,
4. Şehr-i ramazanda sâim (ramazan ayında oruçlu) ola.

Her kimse bu yedi şeyi dillerinden kesmeyeler:

1. Her işinde besmele-i şerifi diyeler,
2. Her işi tamam edip kurtulduktan sonra "elhamdü lillâh" diye,
3. Bir kimseye filan yere gideceksin "inşaallah" diye,
4. Bir musibet işitmiş "innâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn" (Biz Allah'a aitiz ve muhakkak O'na döneceğiz", (Bakara 2/156) diye,
5. Lisanından bir hata sâdır olmuş tevbe ve istiğfar ede,
6. Lisanında "la ilahe illallâhu vahdehu la şerîke lehu lehu'l-mülkü ve lehu'l-hamdü ve hüve âlâ külli şeyin kadîr" kelime-i tayyibesini kesmeye,

7. "Eşhedü ellâ ilahe illallah ve eşhedü erme Muhammeden abdühu ve resulünü" kelime-i şerifesine huzur-ı kalp ile gecede ve gündüzde çok müdavemet edeler. "Sübhânellâhi ve'l-hamdü lillâhi ve la ilahe illalllâhu vallâhu ekber velâ havle velâ kuvvete illâ billâhi'l-aliyyi'l-azîm".

Ve dahi ehl u iyal hakkına lazım olan mesaili öğrene ve öğrete ki kıyamette avretler erlerinden sual olunur.

EVLİLİK ve KARI KOCA

Ve dahi evlenmekte çok faide vardır, tafsili kabil değildir, bazı faziletlerinden diyelim: Evveli dinini hıfz etmiş (korumuş) olur ve huyu güzel olur ve kârında (işinde) bereket olur. Ve dahi sünnet ile amel etmiş olur. Nitekim Peygamberimiz aleyhi's-salâtü ve's-selâm buyurur: "Nikâh edin ve çok evladınız olsun. Zira ben kıyamette ümmetimin çokluğuyla sair ümeme (ümmetlere) iftihar ederim."

Dahi faide-i kesîresi (çok faydası) vardır, söylesek çok olur. İmdi kişiye layık olan cemî-i hakkına riayet ede. Ve dahi hem dünyada ve hem de ahırette yüzü ak ola. Ve dahi bir kimse evlendiği zaman sual edip dinine kavi olanı ala, aslı yaramaz olanı almaya —ve eğer güzel dahi olursa-. Ve dahi malından ve hüsnünden (güzelliğinden) ötürü almaya zira sonra zelil olur. Nitekim Peygamberimiz aleyhi's-selâm buyurdu ki: "Bir kimse malından (ve hüsnünden) ötürü bir hatun alsa onun malından ve hüsnünden mahrum kalır. Ve bir kimse dininden ötürü bir hatun alsa Hak Taâlâ onun malını ve hüsnünü ziyade eyler." Ve bunun hakkında olan fezâili (faziletleri) söylesek söz çok olur, murat heman bir tenbihtir.

Ve dahi avretleri fâsıklara ve yaramazlara vermeyeler.

Ve dahi demişler ki avret erinden dört mertebe aşağı olmak gerektir: Biri başı ve biri boyu ve biri malı ve biri hısımı ve akrabası.

Ve dahi dört şeye avret erinden ziyade gerek: Biri güzel ola ve biri edepli ola ve biri huyu güzel ola ve biri haramdan ve şüphelilerden sakınıcı ola.

Ve dahi genç kızları koca (yaşlı) kimseye vermeyeler, adeta fesada sebep olur.

Ve dahi sünnettir ki sorup sual ettikten sonra nikâhtan evvel emin olduğu bir hatun vasıtasıyla görücü göndere. Ve görmekte üç faide vardır:

1. İkisinin arasında ta ölünceye değin muhabbet eksilmeye,
2. Rızkında berekât ola,
3. Sünnet-i Resul ile amel etmiş olur. Bundan sonra nikâh ede ve dahi nikâhtan sonra iyice şeyler göndere, -kesret-i muhabbete (sevginin artmasına) sebeptir-.

Ve dahî avretler, yüzüne üstüveyc ve kızılca düzgün sürünmek erinden ötürü caizdir ki belki hasendir, -Ebusuud Efendi'nin Fetâva'sında mezkûrdur-.

Ve dahi gerdek gecesi taam etmek sünnet-i Resuldür.

Ve dahi ibtidaki (ilk) gecesi güveyinin gelinin iki ayağın(ı) yumak, ol suyu saçmak sünnet-i Resûl'dür ve evde bereket olmağa sebeptir.

Ve dahi iki rekât namaz kılıp dua eyleye ki sünnet-i Resûl'dür, terki reva değildir.

Ve dahi her ne dua eder ise duası makbuldür.

Ve dahi güveyi görenler bunu diyeler: "Allah Taâlâ sana mübarek eylesin ve senin üzerine mübarek olsun ve sizin ikinizin arasını hayır ile cem eylesin, bir hoşça geçinin." "Oğullu uşaklı olasız" demek cahillerin) cevabıdır ki bu sözde Mevlâ'dan niyaz ve temenni yoktur.

Ve dahi ol mahalle mahsus ve gayet gerekli duaları okumak sünnettir lakin kelâm uzar deyü yazmadık. Bizim muradımız anlatmaktır, cümlesini beyan etsek söz çok olur.{*Bazı nüshalarda şu ek bilgi mevcuttur:*

"Ve dahi cimadan (cinsi münasebetten) evvel ehli (hanımı) ile müla'abe yani musahabet (sohbet) ve oynaşmak sünnet-i Resûl'dür. Zira rivayet olunur ki oynaşmaktan evvel cima etmek hatununa cefadır."

"Ve dahi besmeleyi terk eylemeyeler. Rivayet olunur ki besmele demese şeytan onunla cem olur. Ve dahi mücamaatın (cinsi münasebetin) âdabı kütüb-i mutavvelâtda mesturdur, erbabından tahsil eyleyeler."

"Ve dahi cimadan sonra uyursa abdest alıp ondan sonra uyuya, zira sünnettir..."} Hâsıl-ı kelâm cemî-i umûr-ı diniyeyi (dinî konuların hepsini) bilip ve avretine dahi öğrete, zira ahırette sual olunur, bilmezem demek özür olmaz.

Ve dahi avretini şer'-i şerifin cevaz vermediği yere göndermeye. Zira Hazreti Peygamberimiz aleyhi's-selâm hadis-i şerifinde buyurmuş ki: "Bir avret güzel kokular ile namaz kılmak için mescide gelse ol avretin namazı kabul olmaz tâ ki varıp cenabetten gusül eder gibi gusül etmeyince". İmdi onlara, güzel rayiha ile camiye ve mescide gitmek caiz olmayınca ya dışarıya çıkıp halka görünmek için ne mertebe olmak gerek, ona göre kıyas eyle, ne kadar azaba müstahak olur.

Ve dahi Peygamberimiz aleyhi's-selâm bir hadis-i şerifte buyurmuştur: "Cennet ehlinin çoğu fukara ve Cehennem ehlinin çoğu avretlerdir." Hazreti Aişe radıyallâhu anhaya sual eylediler: Avretlerin çoğunun Cehennem'de olmasına sebep nedir? (Şöyle cevap verdi:) "Resûlüllah sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: Bunlar belaya sabr eylemezler ve on iyilik görüp bir kemlik (kötülük) gördükte ol on iyiliği unutup bir kemliği daim söylerler ve zinet-i dünyayı ziyade çok severler ve ahırete sa'y etmezler (çalışmazlar) ve gıybeti çok ederler. Erlerden ve avretlerden her kim bu sıfatlar ile muttasıf olursa ehl-i Cehennemdir". Hâsıl-ı kelâm mümin ve mümineye lazımdır; din ilminde lazım olan şeylerin cümlesini öğrenip bilmek gerektir.

Ve dahi Hazreti Ali kerremellâhu taâlâ veche-hudan rivayet olunur ki bir gün Resûl-i Ekrem hazretleri huzuruna bir avret gelip: "Ya Resûlallah bir ere varmak isterim ne buyurursunuz?" dedi. Saadetle buyururlar ki : "Erin hakkı avret üzerinde çoktur, hakkından gelebilir misin?" dedi. Ol avret: "Ya Resûlallah erin hakkı nedir?" dedi. Buyurdular ki: "Sen onu incitir isen Allah'a âsi olursun ve namazın kabul olmaz." Avret ayıttı: "Dahi var mı?". Resûl-i Ekrem ayıttı: "Hangi avret erinden destursuz dışarıya çıksa her adımı başına günah yazılır." Avret ayıttı: "Dahi var mı?". Resûl-i Ekrem ayıttı: "Erine bed söz söylese kıyamette dilini ensesinden çıkaralar". Ol avret ayıttı: "Dahi var mı?". Resûl-i Ekrem buyurdu: "Hangi avret ki malı ola da erinin hacetini bitirmeye, ahırette ol avretin yüzü kara ola." Ve ayıttı: "Dahi var mı?". Resûl-i Ekrem buyurdu: "Hangi avret erinin malından uğnlasa, bir âhara (başkasına) verse, eriyle helallik dilemese Allahu azimü'ş-şan ol avretin zekât ve sadakasın(ı) kabul eylemez". Ve ayıttı: "Dahi var mı?". Resûl-i Ekrem buyurdu: "Hangi avret erine söğse yahut karşı (söz) söylese Tamu (Cehennem) içinde dilinden asalar ve hangi avret cengi ve çeğaneye (çalıp oynamaya) varsa (ve)ya bir akçe verse küçük yaşından beri kazandığı sevap mahv ola ve üzerinde olan libasları davacı olup; bizi mübarek günlerde giymedi ve helaline karşı giymedi, haram yerlerde giydi dedikte Hak Taâlâ buyurur: Böyle olan avretleri bin yıl yaksana gerektir".

Ol avret bu cevaplan işidicek (işitince) ayıttı: "Yâ Resûlallah, bu zamana gelince ere varmadım, geri varmam" dedi.

Bu kere Hazreti Resûl-i Ekrem saadetle buyurdular ki: "Ya hatun, ere varmanın dahi sevabın(ı) haber vereyim dinle: "Hangi avret kim eri, Allah senden hoşnut olsun dese altmış yıl ibadet etmekten yeğdir ve erine bir içim su verse bir yıl oruç tutmaktan efdaldir. Erinin döşeğinden kalktığı gibi gusül eylese bin kurban etmişçe sevap bula ve helaline hile etmeden ölse onun için gökte melekler tesbih ederler. Ve helali ile oynasa altmış kul azat etmeden hayırlıdır. Erinin rızkını saklasa ve helalinin (kocasının) akrabasına merhamet (etse) ve beş vakit namazın(ı) kılıp orucun(u) tutsa bin kere Kabe'ye varmadan efdaldir."

Fatımatu'z-Zehra radıyallâhu anha: "Bir avret helalini incitse hali nice olur?" dedikte, "Bir avret erine âsi olsa Allah'ın laneti içinde kalır ta eriyle helalleşmeyince kurtulmaz. Ve erinin döşeğinden kaçsa cemî-i sevabı gide. Erine tekebbürlük eylese Hak Taâlâ ona hışm eyler. Ve erine sen benim kethudamsın dese ve senden ne gördüm dese Allah Taâlâ ona nimetini haram eyler, erinin kanını diliyle yalasa henüz erinin hakkını yerine getirmeye. Erinin desturuyla seyre çıksa erinin defterine bin günah yazılır. Destur vermediği için destursuz çıkan avretleri bundan kıyas eyle".

Resûl-i Ekrem buyurur: 'Ta Fatıma eğer Allah Taâlâ bir ehadin bir ehade (birinin başka birine) secde etmesini emir buyursa idi ben de avretin erine secde etmesini buyurur idim".

Hazreti Aişe-i Sıddîka radıyallâhu anha ayıttı: "Ya Rasûlallah bana vasiyet eyle". Resûl-i Ekrem buyurdular ki : "Ya Aişe ben sana vasiyet ederim, sen de ümmetimin hatunlarına vasiyet eyle: Yarın kıyamet gününde evvel imandan, ikinci abdestten, üçüncü eri hakkından sual olunur. Hangi er kim avretinin yavuzluğuna sabr eylese Hak Taâlâ ona Eyyüp Peygamber sevabını vere. Bir avret dahi erinin yavuzluğuna sabr eylese Aişe-i Sıddîka mertebe-sin(i) bula. Ve dahi bir er avretini suçsuz döğse kıyamette ben davacı olurum. Üç yerde kişi hatunun(u) döğmek caizdir: Namazdan ötürü ve döşeğine gelmediğinden ötürü ve izinsiz dışarı çıktığından ötürü. Sair kabahatlerde bir kaç tenbih etmek gerektir, eğer olmazsa bırakmak gerek tâ ki azapta olmamak için".

ÖLÜM

Ve dahi **ölüm** hali beyan olunur: Ey biçareler, siz ölümden kaçarsınız, "filan öldü, ben dahi yanında olacak bana dahi yapışır" ve "taun filan mahalleye geldi" deyü ahar (başka) yere kaçarsınız. Bu itikat da haramdır, sakının imanınızı noksan edersiniz.

Ey biçareler, ne kaçarsınız, ölüm size va'd olunmuştur, ileri geri gitmez. Hallâk-ı âlem, size eceliniz geldikte göz açıp yumunca kadar vade vermez, mukadderden ne ziyade ve ne de eksik olur. Hak Taâlâ emrini her ne yerde hüküm ettiyse ol kişi malını ve evladını ve iyalini cümle bırakıp ol diyara gider, toprağına varmayınca canın(ı) almağa emr olunmaz. Her kimseye ölüm vadesi geldikte ölür. Nitekim Hak Taâlâ buyurur: "Ecelleri gelince ne bir saat gecikebilir ne de öne alabilirler" (A'raf 7/34)

Ve dahi ölüme artık ve eksik vakit olmaz. Şu vakit takdir olmuştur ki doğmazdan evvel - yetmiş bin yedi yüz yetmiş yıl evvel- ve kişi ne yerde ölür ve tevbe ile mi ve tevbesiz mi ve nasıl marazdan ve iman ile mi yoksa imansız mı gider, cümlesi Levh'a yazılmıştır. Nitekim bu âyet-i kerimede buna işaret vardır: "Kıyamet saatini bilmek Allah'ın kaün-dadır. Yağmuru O

indirir, rahimlerde olanı O bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilmez ve hiç kimse nerede öleceğini bilmez. Şüphesiz Allah bilendir, haberdardır" (Lokman 31/33).

Hallâk-ı âlem ölümü yarattı sonra diriliği yarattı, ondan (sonra) rızkımızı yarattı ve Levh'a yazdı, -Dibace şerhinde mesturdur-. İmdi Hak Taâlâ sizin günde kaç nefes alıp verdiğinizi bilicidir ve Levh'a yazmıştır. Üç yüz altmış melek gözetirler, tamam vakti gelince Melekü'l-mevt'e (Ölüm meleği: Arzail'e) haber verirler. Eğer hayatında Kur'an ile sabit olan sözleri inanıp tutmuş isen saadetle gidersin. Cümle şeyi Allah'tan bil. Ve ardınca feryat etmeye(ler). Bunlar gibi şeyler imansız gitmene sebeptir, -neûzü billâh (Allah'a sığınırız)-. Günah ve hata vaki olursa tevbe-i nasûh (samimi tevbe) eyleyin.

Pes Hak sübhanehu ve taâlâ Azrail aleyhi's-selâma buyurur: "Dostlarımın canını asan al, düşmanlarımın canını güç al. el-iyaze billâh (Allah korusun) eğer âsi olursa". Ve yevm-i kıyametin (kıyamet gününün) bir gününün miktarı bin yılca ola (ve)ya âyet hükmünce elli bin yılca ola. Bu babta tefsir çoktur: "Gökten yere kadar olan işleri Allah düzenler, sonra işler -sizin sayımınıza göre bin yıl kadar tutan- bir gün içinde O'na yükselir" (Secde 32/5). Ondan ol ferişteler (melekler) âsinin canın(ı) şol azap ile alırlar ki dil ile vasfa gelmez. -Bizi yoktan var eden Allah'a sığındık-. Nitekim bazı meyyit (ölü) döşeğinde yay gibi o yana bu yana döner. Nitekim Allah Taâlâ buyurur: "Canları boğarcasına şiddetle çekip alanlara and olsun, canları kolaylıkla alanlara and olsun, yüzüp yüzüp gidenlere and olsun" (Nâziat 97/1-3).

Pes ol ferişteler azaplar edip biribirine söyleşirler. Cebrail aleyhi's-selâm ol meleklere der ki: Merhamet etme(yi)n. Münafıkların canı burnu ucuna gele yine koyuvereler. Her azasını öyle sıkalar ki gözlerinin nuru döküle. Nitekim Hak Taâlâ buyurur: "Havada olan burnunu yakında yere sürteceğiz" (Kalem 68/16). Ferişteler derler ki: Sen cennetlik değilsin, Hallâk-ı cihan sana azap etti, sana inayet yoktur, sen diri iken işlediğini unuttun mu? Ey yaramaz kişi, sana hazırlandı şol azap kim münafıklar ve kâfirler azabıdır. Zira sende namaz yok, zekât yok, sadaka yok, fakirlere merhamet yok idi, kendini haramdan sakınmaz idin, cümle işin fesat idi, gıybet eder idin, yine Allah kerimdir der idin, işte azap dahi kerimdir. Nitekim Hak Taâlâ buyurur: "Dikkat edin, can boğaza gelip köprücük kemiklerine dayandığı zaman 'çare bulan yok mu?' denir. Artık ayrılık vaktinin geldiğini sanır" (Kıyamet 75/26-28).

Pes Hak sübhanehu ve taâlâ hazretlerinden hitap gele ki: "Şol münafıklar bir gün ölümlerin(i) anmadılar, mütekebbir olurlar idi, farzı, sünneti, vacibi tutucu değiller idi. Şimdi benim azabım(ı) görsünler" diye. Yine zebaniler tırnakları dibinden yapışıp canını göğsünün damarlarından çıkaralar, hulkûma getirip yine koyuvereler.

Pes hitap gele ki: Âlimler size bildirmedi mi, Kitabımızı okumadınız mı, gafil olma(yı)n, şeytana uyma(yı)n demedi mi, her şeyi Allah'tan bilin demedi mi? Dünya cifesine haris olma(yı)n, Allah'ın verdiğine kanaat edin, fakir kullarına merhamet edin, miskinleri taamlandırın. Allah şol padişahtır ki sizi yarattı ve üzerine aldı ki (sizi) besleye. Ve sana O'ndan bir bela gelse yine O'na çağırasın, dermanı O'ndan dileyesin, "ben hekimlere bir akçe verdim de iyi oldum" deme, Allah'ın inayetinden bil. Ol senin malım dediğin sana dahi emanettir, ondan sizin derdinize derman yoktur, helal ise hesabın(ı) vermeğe memursunuz.

Dahi Hak sübhanehu ve taâlâ sana ne kadar takdir etti ise alırsın. Ne maldan ve ne evlattan ve ne dosttan her ne kadar feryat etsen ve hangi sahraya kaçsan kurtulamazsın, ancak toprağın kande ise ol yerde defn olursun. Ecelin gelmedikçe sana kimseden ziyan gelmez. Böyle itikat ederseniz imanınız kâmil olur.

Ve kaçan Hak Taâlâ sizi sınasa, size sağlık gibi, mal gibi, evlat gibi nimet verse sevinip "elhamdü lillâh bizim Rabbimiz bize ikram eyledi" (demezsiniz). Kaçan Allah Taâlâ size musibet verse yani bir bela verse gam çekersiniz, sabır etmezsiniz, şükrü unutursunuz.

Pes Hak Taâlâ'dan hitap gele kim: 'Ta meleklerim, onu tutun". Pes melekler onun canını cemî-i kılları dibinden alıp yine koyuvereler. Hak Taâlâ'nın azap ettiğim kimse etmeye kadir değildir.{*Esas metinde bu cümle "Hak Taâlâ'nın azap ettiğini kimse etmemeye kadir değildir" şeklindedir. Bu cümle Allah'ın azap iradesini kimse geri çeviremez anlamında doğrudur. Fakat alttaki âyete uygun olarak "etmeye" demeyi tercih ettim.}* Nitekim Hak Taâlâ buyurur: "O gün hiç kimse Allah'ın azap ettiği gibi azap edemez. Hiç kimse O'nun vurduğu bağ gibisini vuramaz" (Fecr 89/25-26).

Ol ölüm döşeğinde yatan kimse bu azabı görüp "ah ah, keşke dünyada iken amel kılaydım, bugün bu siyaseti çekmezdim" diye.

Yine pes ol hasta(yı) bekleyen kişilere hitap gele kim: Ey benim mütekebbir kullarım, işte bu dostunuzu mal hare edip (harcayıp) kurtarınız. Dünyada benden korkmazsınız, Kitabımla amel etmezsiniz, benden gelen belaya sabr etmezsiniz, benden şikayet edersiniz. İşte bu kul azapta ve canı hulkuma geldi, benim kudretimden melekler bu nidayı işitip; ey rabbim senin azabın haktır deyip secdeye varalar. Nitekim Hak Taâlâ buyurur: "Can boğaza dayanınca ve siz o zaman bakıp kalırken biz ona sizden daha yakınızdır, fakat siz görmezsiniz" (Vakıa 56/83-85).

Ondan yine ferişţehlere nida gele kim "tütün" deyü. Pes öyle tutalar ki her endamından bir kılı dibi boş kalmaya, üç yüz on üç melek bir ağızdan haykırıp: Ey Allah'ın âsi kulunun canı gel çık teninden. Bugün ol gündür ki sana azap ola. Allah'tan gayriye muhabbet eylediğinden ötürü mütekebbir olup fakirlere selâm vermezdin, haram olan şeyleri ederdin, bâtılı hak görürdün, hakkı bâtıl görürdün diyeler. Allah Taâlâ buyurdu: "Bu zâlimleri can çekişirlerken melekler ellerini uzatmış 'canlarınızı verin, bugün Allah'a karşı haksız yere söylediklerinizden, Onun âyetlerine büyüklük taslamanızdan ötürü alçaltıcı bir *azapla* cezalandırılacaksınız' derken bir görsen" (Enam 6/93).

Pes ondan ol kişi meleklere diye kim: Bir dem aman verin, aklımı başıma getireyim deyince göre kim Melekü'l-mevt (ölüm meleği) üzerinde durur. Onu görünce bu azapları unutup titremeğe başlaya.

Yine ol kişi Melekü'l-mevt'i gördükte diye kim: Bunca melekler azap eder iken sen kimsin ve niye geldin diye. Ondan ölüm bir heybetli avaz ile çağırıp diye kim: Ben şol ölümün ki dünya yüzünden (seni) çıkarsam gerek ve evlatlarını yetim kılsam gerek ve dünyada sevmediğin akrabana malını miras etsem gerek.

Heman ki ölümden bu sözleri işitip ölecek bir miktar titreyip yüzün(ü) öte beri çevire, zira alameti budur. Hadis-i Buharî'de Resûl-i Ekrem buyurur: "Çün (sesi işite) gözünü duvara çevirip ölümü yine onda göre". Her ne tarafa dönerse ölümü onda göre. Yine arkası üzerine döne, Melekü'l-mevt bir katı avaz ile çağırıp diye ki: Ben şol ölüm meleğiyim ki atanın ve ananın canlarını aldım, sen hazır dururdun, ne faide eyledin. Cümle dostların bakarlar ne faide? Dahi ben sol ölüm meleğiyim ki tahkik öldürdüm, senden evvel geçmişlerin kuvvetleri senden ziyade idi.

Bu yatan kişi melekler ile bu kadar söyleşdikte azap ferişţehleri çekilip giderler. Azrail aleyhi's-selâmı bu heybetle gördükte ol saat aklı zail olur. Azrail aleyhi's-selâm sual ede ki: Dünyayı nice gördün diye. Nitekim hadis-i şerifte gelir: "Sonra Mele-kü'l-mevt ölüm döşeğinde

olana sorar: Dünyayı hasıl gördün? Şöyle cevap verir: Onu hileci ve gaddar gördüm". Onda olacak kişi diye ki: Dünya mekrine (hilesine) aldandım, bu hale geldim diye.

Ve Hallâk-ı cihan dünyayı bir kan şekline koya; gözleri gök, dişleri öküz boynuzu gibi. Bir kabîh (kötü, pis) raiha ile gelip bu ölecek kişinin göğsü üzerine otura. Ondan ol kişinin malını karşısına getireler. Kan ile kahr ile haram ve helal demeyip kazandığı malı varislerine vereler, gözü önünde. Ondan ol kendi sahibine diye ki: Ey âsi beni kazandın, nâ-hak yere verdin, sadaka vermedin, şimdi senden çıktım, istemediğin kişiler eline girdim, senden minnetsiz aldılar.

Pes bu hal içinde iken susayıp, yüreği yanıp tutuşup dört yanına baka. Ondan bu halde iken şeytan fursat bulup imanın(ı) almağa başı ucuna gelir. Ol merdut (şeytan) elinde bir kadeh tutar, içinde buzlu su, hastanın başı ucunda çalka(la)r. Ol yatan kişi onu görüp işite. ör mahalde bay ve gedarım (efendi ve kölenin) hali belli olur. Cenab-ı Hak sait kullarından eyleye; eğer saadetsiz isen "getir şu sudan içeyim" dersin. Ol melûn-i ebedînin canına minnet der ki: Hâşâ "âlemlerin yaratıcısı yoktur" de. Eğer şakı ise dediğini der, el-iyaze billâh (Allah korusun) imanı gider. Lakin her şeyde yine hikmet Hûda'nındır. Ol halde olan hastanın yanında su tutmak gerek ve sıkça sıkça ağzını açıp su vermek lazımdır. Eğer hidayet yetişir ise şeytana lanet edip red eder.

Pes vadesi tamam oldukta eğer mümin ise emr olunur, Azrail aleyhi's-selâm canını alır, üç yüz altmış melek ol canı Azrail aleyhi's-selâmın elinden alıp cümle yaranı ve dostları suretine girip Uçmak hullelerin(i) (Cennet elbisesini) giydirip canını Cennet sarayına ileteler, yine derhal meyyitin yanına getireler. Ve eğer imansız gitti ise üç yüz altmış siccîn melekleri Cehennem'den katrandan kara zakkum yapraklı getirip ol imansız çıkan canı ona sarıp derhal Cehennem'e iletip yerin(i) gösterip yine yanına getireler.

Ve dahi bir kişi baliğ olup dünyada ne kadar yaşarsa ve isyan dahi edip tevbesiz giderse -neûzü billâh- bu ukubetleri görür, kıyamette rüsvay olur, Cehennem dahi mukarrerdir, meğer Allah'tan hidayet erişe, yahut şefaat-ı Muhammedi erişe.

Bu bap masum{*Masum: Günahsız ve suçsuz kimse. Burada erginlik çağına gelmeden vefat eden, dolayısıyla günahsız olan çocuk kastedilmektedir.}*ların ölümün(ü) beyan eder: Bir masum ki hasta ola, ölüm döşeğine gire, makam-ı illiyyîn -ki yani Cennet makamıdır- ondan üç yüz altmış melek gele, saf saf olup karşısında duralar. Diyeler: Ya masum, muştuluk olsun sana, bugün ol gündür ki geçmiş analarını ve dedelerini ve cümle komşularını Hak Taâlâ'dan dileyesin deyip yüz melek başına bir şefaat tacı giydirip ve yüz melek dahi aşk tâcı giydirip ve yüz melek dahi gayret ve kuvvet gömleğin(i) giydirip, altmış melek dahi gözünün perdesini ve hicabım kaldıra. Cümle hicaplar kalktığı gibi ta Hazreti Âdem'den beri geçmiş müminlerin âba ve ecdatlarım göre. Onların bazısı için azap hazırlanmış, bunların bu halin(i) görüp ağlaya ve haykıra ve titreye. Onu bilmeyenler can çekişir sanırlar. Ondan canı alıcı melekler gelip göreler ki şefaat tacını ve gömleğini giymiş ve gözünün perdesi kalkmış, canım almağa kuvvet getirmeyeler, diyeler ki: Ya masum, Hallâk-ı âlem sana selâm eyledi ve buyurdu ki: "Ben onu yarattım, yine bana gelsin. Zira ol can emanetini ben verdim yine bana versin. Onun mukabelesinde ona Cennet ve dîdar (Allah'ı müşahede) vereyim. Eğer inanmazsan yüzünü çevirip göklerden tarafa nazar eyle, görürsün" dediklerinde masum dahi nazar edip melâikeleri ve Allah Taâlâ'nın cemalini müşahede eyleye, esirip (mest olup) cûşa gelip titreye ve kükreyip, kızarıp, sıçrayıp döşeğinde can vermeğe atıla. Yine ol azap içinde olan ecdatları gözüne irişe, yine canın(ı) vermeye, melekler diyeler ki: Ya masum niçin canını vermezsin? Masum diye ki: Ey melekler, Cenabı Allah'a rica edin, âba ve ecdadımı bana bağışlasın. Ferişteler diyeler ki:

Ya Rab, bu masum ile bizim ahvalimiz sana malumdur. Hazreti Allah celle şânuhu hitap ede ki: "îzz(et)im hakkı için bağışladım". Yine melekler diye ki: Ya masum, muştuluk sana, Hak Taâlâ onları af eyledi ve cümle ricanı makbul eyledi ve günahlarından geçti dedikte masum dahi şad olup bu halde iken Hak Taâlâ Cennet'ten iki huri gönderip anası ve babası suretinde gelip, kollarını açıp diyeler ki: Bizim oğlumuz yahut kızımız, bizim ile gel, biz sensiz olmazız Cennet'te diyeler. Ondan Cennet elmalarından bir elma çıkarıp masumun eline vereler, al oğul diyeler. Elmayı koklar iken Hazreti Azrail aleyhi'sselâm kendi gibi bir hûb (güzel) masum olup fi'l-hal canın(ı) ala. Bir rivayette elmayı koklar iken canı elmaya yapışa, Melekü'l-mevt canını elmadan ala, -ikisi dahi caizdir-.

Ondan Melekü'l-mevt ol canı alıp gökleri seyr ettirip Cennet'e götüre. Ondan, bir sahra vardır yeşil zebercetten, masum ona geldikte, beni bunda niye getirdiniz diye. Melâikeler diye ki: Ya masum, kıyamet yeri vardır, katı ıssıdır (sıcaktır), işbu sahrada yetmiş bin rahmet pınarı vardır. Hazreti Resûl-i Ekrem aleyhi's-selâm havzının başında durup nurdan bardakları doldurup kaçan ki atanız ve ananız kıyamet yerine geldikte bu bardakları su ile doldurup onlara veresiz ve yapışıp salıvermeyesiniz ki Cehennem yoluna gitmeyeler, azap ve ikap görmeyeler. Zira sizin duanız Hak Taâlâ katında makbuldür. Ve cuma geceleri yeryüzüne inersiniz, ol vakit Tanrı'nın selâmın(ı) ümmet-i Muhammed üzerine deküresiniz (dökesiniz) ki kabirde olanların azapları def olur ve onların üzerine nur veresiniz ve onların şükür beratını Hak Taâlâ'ya götüresiniz deyü tenbih ederler.

Pes masumların canlarına bu makamları seyr ettirip tez yine getirip meyyitin başı ucuna koyalar. Namazı kılınıp kabre girip soru ve hesap oluncaya kadar ol can kabir üzere durur. Eğer babası anası tevbesiz ölürse kıyamette oğlu ile onların mabeyninde (arasında) bir perde ola, ol masum onları arayıp bulamaya, birbirlerine hasret kalalar. İşte baliğ olmadıkları halde böylecedir.

Bu bab da hatunların ölümün(ü) beyan eder: imdi ol hatun ki lehusa ya hamile ya taun ya iç ağrısından yahut hiç bunlardan birisi olmasa ancak helali (kocası) hoşnut olsa ol hatun ölürken Cennet melekleri gelip saf duralar, ona izzet ikram ile selâm vereler ve diyeler ki: Allah'ın sevgili şehide cariyesi, gel çık, neylersin dünya sarayından, senden Allah Teâlâ razı oldu ve sana bu hastalığım bahane edip günahını bağışladı, sana Cennet ihsan etti, gel emaneti teslim eyle diyeler.

Pes hatun bu mertebeyi görüp canını vermek istedikte dört yanına bakıp diye ki: Benim ile dostluk edenleri yargılayıp rahmet etsin sonra teslim edeyim dedikte melekler dahi recasını Cenabı Hakk'a arz ederler. Hıtab-ı izzet gele: "İzzetim hakkı için cümle duasın(ı) müstecap eyledim" diye. Melekler dahi muştuluk eylerler. Ondan Melekü'l-mevt yüz yirmi rahmet melekleri ile gele. Yüzlerinin nuru Arş'a çıkmış, başları(nın) tacı ve arkalarında nurdan hülleler ve ayaklarında altın nalinler ve yeşil kanatları ola ve ellerinde Uçmak yemişleri rayihaları misk gibi gelip izzet ve ikram ile selâm vereler, diyeler ki: Hallâk-ı âlem sana selâm eyler ve Cennet verip habibi Muhammed aleyhi's-selâma komşu eyler, Hazreti Aişe'ye musahip eyler.

Pes bu hatun bu kelâmları işitip ve gözünün perdesi açılıp ehl-i iman hatunlarını göre ve günahı olup azabı olanları göre, onların günahlarını bağışla Rabbim deyü niyaz ede. Cenabı İzzet'ten hitap gele ki: 'Ta cariyem, cümle muradın hasıl eyledim, ver emaneti, Habibimin hatunu ve kızı sana muntazırlar" diye. Heman bu hitabı işiticek canı titreye, elleri ve ayakları atıla ve terler döke. Can vermek üzere iken iki melek gele, ellerinde ateşten birer çomak. Sağ yanında ve biri sol yanında dura. Şeytan-ı aleyhil-la'ne koşup gele, diye ki: Gerçi bundan bize

faide yok amma hele bir göreyim deyip elinde bir cevahir içinde buzlu su. Bu suretle gelip suyu göstere. Ol melekler habis merdudu görüp çomak ile vurup elindeki çanağı kırıp kovarlar. Ol hatun bunu görüp güle. Ondan ol huri kızları ona cevahir kâse ile Kevser şarabı vereler, içe. Cennet şarabının lezzetinden canı sıçrayıp kadehe yapışa, Melekü'l-mevt canı kadehten ala. Feriştehler çağrışıp "innâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn" (Biz Allah'a aitiz ve O'na dönücüleriz, (Bakara 2/156) diyeler. O canı alıp cemî-i gökleri seyr ettirip Cennet'e götüreler, makamın(ı) gösterip derhal yine başı ucuna getireler. Kaçan kim esvabın (elbiselerini) çıkaralar ve saçın(ı) çözeler heman cesedin başı ucuna gelip can diye ki: Ya yuyucu (yıkayıcı), yab yab (yavaş yavaş) tut zira Azrail pençesinden can zahm yemiştir (yara almıştır), tenim gayet zahmet çekmiştir, sarsılmıştır. Ve teneşire geldikte yine çağıra: Suyu ıssı (sıcak) etme, tenim gayet zayıftır, tez beni elinizden halas eyle(yi)n, rahat ölem diye. Çün ki yuyup (yıkayıp) kefene saralar, bir miktar dura, yine çağıra; diye ki: Bu cihanı son görüşümdür, hısım ve akrabalarımı göreyim ve beni görsünler, ibret alsınlar, dahi yakında benim gibi olurlar, ardımdan feryat etmesinler, Kur'an ile anıp beni unutmasınlar ve miras için çekişmesinler, ta ki kabirde azap görmeyem. Ve cumalarda ve idlerde (bayramlarda) unutmasınlar.

Ondan musalla üzerine kondukta can çağıra ki: Asan kalın ey benim oğlum ve kızım, anam ve babam, bunun gibi firak günü yoktur, hasret kıyamete kaldı, elveda olsun size ey ardımca göz yaşı dökenler diye. Namazı kılınıp omuza alındıkta yine çağıra, ide ki: Beni yab yab götürün, eğer kasdınız sevap ise bana zahmet verme(yi)n, sizden Allah Taâlâ'ya hoşnutluk götüreyim. Ondan kabir kenarına kondukta yine çağra diye ki: Görün benim ahvalimi de benden ibret alın. Şimdi beni karanlık yere koyup gidersiniz, ben amalime (amellerime) göre kalırım. Bu demleri görüp vefasız dünyanın mekrine aldanma. Çün ki kabrine koyalar can başı ucuna gele. Zinhar bir meyyiti telkinsiz komayalar.

Allah Taâlâ emriyle meyyit kabirde uykudan uyanır gibi uyana, göre ki bir karanlık yerdedir. Kuluna (ve)ya cariyesine çağırıp bana mum getirin diye, asla şada gelmeye. Heman ben kendim kalkayım der iken elleri toprağa gele, başı tabut tahtasına dokuna. Hay ben ölmüşüm dedikte kabir yarılıp iki sual melekleri gele. Ağızından, yalın ateşler saçarlar, burunlarından siyah duhanlar (dumanlar) çıkar. Ona yakın gelip ide: "Men rabbüke vema dînüke ve men nebiyyüke" diyeler. Yani "Rabbin kimdir ve dinin hangi dindir ve peygamberin kimdir?" Ona cevap verir ise ol melekler onu Hak Taâlâ'nın ona rahmetiyle tebşir edip (müjdeleyip) giderler. Heman ol dem kabrin sağ tarafından bir pencere açıla, bir ay suretli kişi çıkıp yanına gele, bu hatun bakıp şad ola ve sen kimsin deyü sual ede. Cevap vere ki: Ben senin dünyada sabrından ve şükründen hasıl oldum, kıyamete kadar sana yoldaş olurum diye.

Bu bab mazlumların ve sabırlıların ölümü beyanındadır: Bunların Ölümleri birdir, birini diyeyim, sairleri dahi ona benzer. Garip dahi iki türlüdür: Biri ırak iklimde kalıp yanında akrabası ve âşinâsı bulunmaya ve biri mekânında amma fakirdir, kimse tenezzül edip yanına varmaz; bunlar dahi gariptir ve şehittir. Pîrlik (ihtiyarlık) dahi iki bölüktür: Biri altmış yaşın(ı) geçe ve beş vakit namazını terk etmeye; bu dahi şehittir. Yoksa namazı yok niyazı yok şehit değildir. Ve kâfir elinde esir olduğu halde ölen dahi şehittir.

Kaçan bu kişiler ölüm yastığına başın(ı) koyalar, gökler kapısı açılır, yere ol kadar melâike iner ki hesabın(ı) Mevlâ bilir. Ellerinde nurdan taç ve hülleler ola. Ol kişinin canını izzet ile davet edeler. Nitekim Hak Taâlâ buyurur: "O senden, sen de O'ndan razı olarak Rabbine dön. Kullarımın arasına gir, Cennetime gir" (Fecr 89/28-30).

Bir şehit dahi budur ki, yüzün(ü) dergâh-ı izzete tutup diye ki: Ey benim mabudum, ne ki ömrüm olsa bir nesneye ümit tutmadım illâ hazretine; ve kimseye boyun vermedim, dünya mekrine aldanmadım, ancak hazretine. Ya Rab şimdiki halde senden ümidim budur ki cemî-i ümmet-i Muhammedi yarlığayasın deyü dua ve niyaz ede. Bu dahi şehittir.

Ol has melekler ol hülleler saralar, ol dem Hak'tan nida gele ki: "Cennet'e götürün cümleden (evvel)". Zira dünyada namaz kılardı ve misafiri sever, suçlulardı) bağışlar idi ve istiğfar eder idi ve kendisini pak eder idi. Nitekim buyurur: "Şüphesiz Allah çok tevbe edenleri ve temizliğe çok dikkat edenleri sever" (Bakara 2/222) ve beni çok zikr eder idi. "Allah'a itaat ediniz, Peygamber'e ve sizden emir sahiplerine itaat ediniz" (Nisa 4/59), "Sabah akşam (O'nu) teşbih et" (Âl-i imran 3/41), ve peygamberlere ve padişahlara mütî (itaatkâr) idi. Pes va'd eyledim bunun gibi kullarımı Cennet'e koya(yı)m, ebedü'l-ebed muhalled (sonsuza kadar daimi) kala. Ve ben böyle kullarımdan razı olam. Nitekim buyurur: "Allah mümin erkek ve kadınlara altından nehirler akan ve ebedi olarak orada kalacakları Cennetler va'd etti" (Tevbe 9/72).

İmdi ol iki melekler ki insanın iki omuzunda dünyada hayır ve şerlerin(i) yazarlar, onlar diye ki: Ya Rabbi, bizi dünyada bu kuluna müekkel (vekil) eyledin. Şimdiki demde izin ver bu kulun canı ile göğe çıkalım. Hıtab-ı İzzet varit ola ki: "Siz onun kabri katında durun, teşbih ve tekbir edip bana secde edin, sevabını ol kuluma bağışla(yı)n" deyü. Onlar dahi kıyamete kadar zikir ve teşbih edip sevabın(ı) ol kulun defterine yazalar.

Bu bab kâfirlerin ölümün(ü) beyan eder: Bir kâfir ölüm yastığına başın(ı) koya, halet-i nez'inde (can çekişme sırasında) gözünün perdesini kaldırırlar. Cenneti karşısına getirir bir hûb suretli ferişteh (melek) gele, ayıta ki "Ey kâfir Müslüman ol yoksa azap çekersin. Kâfir dini bâtıldır, Müslüman dini hakür. Eşhedü ellâ ilahe illallah ve eşhedü en-ne Muhammeden abdühu ve resûlüh. Dahi kâfir dininden çıktım, hak dine girdim. Cennet ve Cehennem hak, Sırat ve Mizan hak, Kur'an hak buyurdukları gerçektir ve müminlere namaz ve oruç ve zekât haktır diye. Kâfir, eğer benim ile bu hak kelâmları söyler isen Müslüman olursun ve Allah Taâlâ senin küfründen geçer".

Bu Cennetteki makamları ve hurileri göre. Kâfir dahi Cennete baka, altından ve gümüşten köşkler göre ve içindeki ay suretli huriler diyeler: İslam'a gel, kıyamete dek karşında duralım. Ol ferişteler ona iman telkin edeler, bir saat geçe, imana gelmezse bırakıp gideler.

Bu kez şeytan-ı laîn bir keşiş suretine girip gele: Ya fülan ol sana gelenler şeytandır, sen zinhar dininden dönme, ol gördüğün makamlar şimdi senindir. Ol dahi yüzünü çevirip şeytana meyi ederse makamlar kapanıp ol saat Cehennem makamları açılır. Ateşten dağlar gürleyip gele, içinde katırlar gibi akrepler ve çiyanlar. Nitekim hadiste gelir: "Cehennemde katırlar gibi akrepler vardır." Bunun üzerine zebaniler haykırıp ateşten çomakla vuralar. Her birinin ağızlarından ateşler çıkar, burunlarından tütünler çıkar. Boyları minare gibi, dişleri öküz boynuzu gibi. Ra'd u berk (gök gürültüsü ve şimşek) gibi haykıra, haykırdıkça ağızlarından zebaniler çıka. Bu kâfirler bu(n)ların sadasından titreyip yüzünü şeytana çevire, göre kim şeytan dahi korkup kaçmış, ardından zebaniler kovar: Bire melun, sen Allah'ın ferişteh lerine şeytan dersin deyü yıldırım misâli yetişip kıç ayağından tutup yere öyle vuralar ki yer yarılıp yere geçe. Dönüp bu kâfirin üzerine haykırıp "Ey kâfir ol meleklerin gösterdiği makamlara inanmadın, ol melunun sözüne inandın, gör halini" deyip boynuna ateşten zincirler takıp ve ayakların(ı) başından aşırıp sağ elin(i) sol böğrüne sokup ve sol elin(i) sağına sokup arkasından çıkaralar. Nitekim Hak Taâlâ buyurur: "Boyunlarında halkalar ve zincirler, kaynar suya sürülürler" (Mümin 40/71-72). Bar bar çağıra, zebaniler Çağırıp diyeler ki: Ey kâfir şimd(id)en

sonra makbul değildir, küfrün galiptir deyü dilini ensesinden çeke, gözlerini çıkaralar, türlü türlü azab-ı elîm ile canın(ı) alıp Cehenneme atalar, -neûzü billahi taâlâ (Yüce Allah'a sığınırız)

Temmet